

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER İLE KAMU YAYINCI
KURULUŞLARININ GELİRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİR PANEL VERİ
ANALİZİ**

Ümid Ahmet AKİFBEY
ORCID: 0009-0005-9020-7631

Danışman
Prof. Dr. Tahsin KARABULUT
ORCID: 0000-0003-3743-2213

Konya –2026

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez Jüri Üyeleri

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ümid Ahmet AKİFBEY
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat Anabilim Dalı/İktisat Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Tahsin KARABULUT
	Tezin Adı	TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER İLE KAMU YAYINCI KURULUŞLARININ GELİRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİR PANEL VERİ ANALİZİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ekonomik Göstergeler ile Kamu Yayıncı Kuruluşların Gelirleri Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi başlıklı bu çalışma 24/04/2026 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler	
	Unvanı	Adı ve Soyadı
1	Prof. Dr.	Tahsin KARABULUT
2	Prof. Dr.	Selim KAYHAN
3	Prof. Dr.	Esra KABAKLARLI
4	Doç. Dr.	Ayşe Özge ARTEKİN
5	Doç. Dr.	Günay ÖZCAN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ümid Ahmet AKİFBEY
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İktisat Anabilim Dalı/İktisat Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tezin Adı	TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER İLE KAMU YAYINCI KURULUŞLARININ GELİRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİR PANEL VERİ ANALİZİ

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ÖNSÖZ (TEŞEKKÜR)

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde; şahsıma göstermiş olduğu sabır, ilgi ve alakanın yanı sıra değerli görüşleri, bilgi ve birikimleriyle tezimin oluşmasına büyük katkı sağlayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Tahsin KARABULUT'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamın daha güncel ve yenilikçi bir bakış açısıyla düzenlenmesine önemli katkılar sağlayan, kıymetli arkadaşım Ar. Gör. İsmail ÖZTÜRK'e teşekkür ederim.

Çalışmamın ve hayatımın her döneminde yanımda olan ve hayata bakışıyla maddi ve manevi güç aldığım sevgili eşime, göstermiş olduğu sabır, enerji ve fedakarlığı için biricik kızıma ve bugünlere gelmeme sebep olan kıymetli anne ve babama saygı ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ (TEŞEKKÜR)	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KAMU HİZMETİ YAYINCILIĞI	4
1.1.Kamu Hizmeti Yayıncılığı Tanımı ve Görevleri.....	4
1.2. Kamu Hizmeti Yayıncılığının Finansman İlkeleri ve Gerekliliği.....	6
1.3. Kamu Yayıncılığı Finansmanının Genel Durumu	9
1.3.1. Avrupa Kamu Yayıncı Gelirlerinin GSYH' ye Oranı	10
1.3.2. EBU Bölgesi Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Büyüklükleri	11
1.3.3. Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Modelleri	13
1.3.4. EBU Bölgesi Kamu Yayıncı Kuruluşlarına Yapılan Ödemelerin Nüfusa Göre Ağırlıklandırılması	15
1.3.5. Kamu Yayıncı Kuruluşların Gelirleri ile Enflasyon İlişkisi	16
1.3.6. Lisans Ücreti Tartışmaları	17
1.4. Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Yapısının Yıllara Göre Değişimi	18
1.5. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Kamusal Katkı Gelirleri	19
İKİNCİ BÖLÜM	22
KAMU GELİRLERİ VE EKONOMİK GÖSTERGELER.....	22
2.1. Kamu Gelirleri.....	22
2.1.1. Kamu Gelirlerinin Ayrımları	23
2.1.2. Etkin Vergi Sisteminin Özellikleri ve Amaçları	24
2.1.3. Verginin Konusu veya Kaynağına Göre Yapılan Ayrımlar	25
2.1.4. Kamu Hizmeti Yayıncı Kurumların Gelirlerinin Vergisel Boyutu	28
2.1.4.1. Devlet Bütçesi Kaynaklı Finanse Edilen Kamu Yayıncıları	30
2.1.4.2. Lisans Ücreti ile Finanse Edilen Kamu Yayıncıları	31
2.1.4.3. Merkezi Bütçe Dışındaki Fonlar ile Finanse Edilen Kamu Yayıncıları	33
2.2. Temel Makroekonomik Göstergeler-Kamu Gelirleri İlişkisi.....	36
2.2.1. Enflasyon- Kamu Gelirleri İlişkisi	36
2.2.2. Kamu Gelirleri- Kişi Başına Düşen Gelir İlişkisi	39

2.2.3. Kamu Gelirleri- Nüfus İlişkisi	43
2.3. Kamu Gelirleri-İnternet Kullanımı İlişkisi	47
2.4. İşsizlik-Kamu-Gelirleri İlişkisi.....	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	54
EKONOMETRİK YÖNTEM VE AMPİRİK BULGULAR	54
3.1. Ampirik Literatür	54
3.2. Panel Veri ve Ekonometrik Yöntem	56
3.2.1. Panel Veri Yönteminin Avantajlı Yönleri	57
3.2.2. Panel Veri Yönteminin Eksik Yönleri	57
3.3. Panel Veri Modellerinin Türleri.....	58
3.3.1. Havuzlanmış OLS Modeli	58
3.3.2. Sabit Etkiler Modeli	59
3.3.3. Rassal Etkiler Modeli.....	59
3.4. Modelde Kullanılan Veri Seti ve Yöntem	60
3.4.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler	60
3.4.2. Ekonometrik Model	62
3.5. Ampirik Bulgular	63
3.5.1. Panel Veri Tahmin Sonuçları	63
3.5.2. Model Seçim Testleri (F, LM, Hausman)	64
3.5.3. Model Spesifikasyon Testleri	65
3.5.4. Driscoll-Kraay Tahmin Sonuçları	66
3.5.5. Tahmin Sonuçlarının İktisadi Yorumu	68
SONUÇ	70
KAYNAKÇA	73

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1. Mevzuata Göre TRT Bandrolüne Tabi Cihazlardan Hesaplanması Gereken Bandrol Oranları	21
Tablo 2.1. Model Kapsamında Yer Alan Kurumların Finansman Dağılımı	29
Tablo 3.1. Literatür Özeti	54
Tablo 3.2. Değişken Tanımları ve Veri Kaynakları	60
Tablo 3.3 Tanımlayıcı İstatistikler	61
Tablo 3.4. Tahmin Sonuçları (Havuzlanmış EKK, Sabit Etkiler ve Rassal Etkiler Tahmincileri)	63
Tablo 3.5. F, LM ve Hausman Testi	64
Tablo 3.6. Model Spesifikasyon Testleri	65
Tablo 3.7. Dirençli Tahmin Sonuçları	67

KISALTMALAR

AB-27	: Avrupa Birliği'nin 27 Üye Ülkesi : Almanya Federal Cumhuriyeti Kamu Hizmeti Yayın Kuruluşları Birliği
ARD	(Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland)
BBC	: İngiliz Yayın Kurumu (British Broadcasting Corporation)
ČT	: Çek Televizyonu (Česká Televize)
DR	: Danimarka Radyo ve Televizyon Kurumu (Danmarks Radio)
EBU	: Avrupa Yayın Birliği (European Broadcasting Union)
ERT	: Yunan Radyo ve Televizyon Kurumu (Ellinikí Radiofonía Tileóراس)
EU	: Avrupa Birliği (European Union)
France	
TV	: Fransa Televizyonları (France Télévisions)
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HRT	: Hırvat Radyo ve Televizyon Kurumu (Hrvatska radiotelevizija)
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MTVA	: Medya Hizmetlerini Destekleme ve Varlık Yönetim Fonu (Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap)
NPO	: Hollanda Kamu Yayıncısı (Nederlandse Publieke Omroep)
NRK	: Norveç Ulusal Yayın Kurumu (Norsk rikskringkasting)
ORF	: Avusturya Yayın Kurumu (Österreichischer Rundfunk)
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
RAI	: İtalyan Radyo ve Televizyon Kurumu (Radiotelevisione italiana)
RTÉ	: İrlanda Radyo ve Televizyon Kurumu (Raidió Teilifís Éireann)
RTP	: Portekiz Radyo ve Televizyon Kurumu (Rádio e Televisão de Portugal)
RTS	: İsviçre Radyo ve Televizyonu (Radio Télévision Suisse)
RTVE	: İspanya Radyo ve Televizyon Kurumu (Radiotelevisión Española)
RTVSLO	: Slovenya Radyo ve Televizyon Kurumu (Radiotelevizija Slovenija)
SRG SSR	: İsviçre Radyo ve Televizyon Kurumu (Radio Télévision Suisse)
STVR	: Slovak Televizyonu ve Radyosu (Slovenská televízia a rozhlas)
SVT	: İsveç Televizyonu (Sveriges Television)
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TVP	: Polonya Televizyonu (Telewizja Polska)
TVR	: Romanya Televizyonu (Televiziunea Română)
	: Flaman Radyo ve Televizyon Kurumu (Vlaamse Radio- en
VRT	Televisieomroeporganisatie)
Yle	: Finlandiya Yayın Kurumu (Yleisradio)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. EBU Kapsamındaki Kamu Yayıncılarının Toplam Gelir Büyüklükleri	10
Şekil 1.2 Kamu Yayıncı Kurumların Gelirlerinin GSYH'den Aldıkları Paylar.....	11
Şekil 1.3. Kamu Yayıncıları Kurumların 2024 Yılı Gelir Büyüklükleri	12
Şekil 1.4. EBU Bölgesi Kamusal Yayıncıların Finansman Dağılımı.....	13
Şekil 1.5. Avrupa'nın En Büyük Kamu Yayıncıları ve TRT'nin Finansman Dağılımı	14
Şekil 1.6. EBU Bölgesi Kamu Yayıncıları Ödenen Kişi Başı Ücret.....	15
Şekil 1.7. Kamu Yayıncı Kurumların Gelirlerinin Enflasyona Karşı Durumu	16
Şekil 1.8. Kamu Yayıncılarının Finansman Dağılımının Yıllara Göre Değişimi.....	18
Şekil 2.1. Türkiye'de Son 10 Yılda Gerçekleşen Vergi Gelirlerinin Dağılımı	27
Şekil 2.2. Avrupa'da Son 10 Yılda Gerçekleşen Vergi Gelirlerinin Dağılımı	28

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER İLE KAMU YAYINCI KURULUŞLARININ GELİRLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİR PANEL VERİ ANALİZİ

Ümid Ahmet AKİFBEY

Bu çalışmada, makroekonomik dalgalanmalar karşısında finansal sürdürülebilirliği tartışılan kamu hizmeti yayıncılığının mali yapısı incelenmiştir. Çalışmanın amacı; EBU verileri çerçevesinde, Türkiye’den TRT’nin de dâhil olduğu Avrupa’daki en yüksek gelire sahip 25 kamu yayıncısının finansman yapısına genel bir bakış sunmaktır. Bu doğrultuda, ilgili kuruluşların gelirleri kamu gelirleri teorisi ekseninde değerlendirilmiş; söz konusu gelirler ile seçilmiş makroekonomik değişkenler ve internet kullanımı arasındaki ilişki panel veri analizi yöntemiyle ampirik olarak test edilmiştir. Araştırmada, çok yıllık ve çok gelirli bir veri seti kullanılmıştır. Analiz sonuçları, kamu yayıncısı gelirlerinin makroekonomik değişkenlere karşı duyarlı olduğunu göstermektedir. Kişi başına düşen gelirdeki artışın kamu yayıncı gelirleri üzerinde negatif etki oluşturduğu; buna karşılık vergi gelirlerindeki artışın pozitif ve anlamlı bir etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Enflasyon ve internet kullanım oranlarının kamu yayıncı gelirlerini sınırlı da olsa pozitif yönde etkilediği, işsizlik oranının ise negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Nüfus değişkeninin ise istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Elde edilen bulguların; kamu yayıncılığı finansmanının makroekonomik faktörlere göre planlanmasına, yeni bireysel ve teknolojik gelişmeler dikkate alınarak güncel finansman modellerinin geliştirilmesine katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmeti Yayıncılığı, Kamu Yayıncılığı Finansmanı, Panel Veri Analizi, Makroekonomik Göstergeler, İnternet Kullanımı.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Social Sciences

Department of Economics

Department of Economics

Master Thesis

THE RELATIONSHIP BETWEEN BASIC ECONOMIC INDICATORS AND THE REVENUES OF PUBLIC BROADCASTING ORGANIZATIONS: A PANEL DATA ANALYSIS

Ümid Ahmet AKİFBEY

This study examines the financial structure of public service broadcasting, whose financial sustainability is often debated in the face of macroeconomic fluctuations. The aim of the study is to provide an overview of the financing structure of the 25 public broadcasters in Europe with the highest revenues—including TRT from Türkiye—based on EBU data. Accordingly, the revenues of the relevant organizations were evaluated within the framework of public revenue theory; the relationship between these revenues and selected macroeconomic variables and internet usage was empirically tested using panel data analysis. The study utilized a multi-year, multi-revenue dataset. The analysis results indicate that public broadcaster revenues are sensitive to macroeconomic variables. It was found that an increase in per capita income has a negative effect on public broadcaster revenues; conversely, an increase in tax revenues creates a positive and significant effect. It was observed that inflation and internet usage rates have a positive, albeit limited, effect on public broadcaster revenues, while the unemployment rate has a negative effect. No statistically significant effect was found for the population variable. It is expected that the findings will contribute to the planning of public broadcasting financing based on macroeconomic factors and to the development of updated financing models that take into account new individual and technological developments.

Keywords: Public Service Broadcasting, Public Broadcasting Financing, Panel Data Analysis, Macroeconomic Indicators, Internet Usage.

GİRİŞ

Kamu hizmeti yayıncılığı, demokratik toplumlarda doğru bilgiye ulaşmakta, kültürel çeşitliliği ve demokratik tartışmaları sürdürmede stratejik bir role sahiptir. Bu yayın modelinin etkinliği ve bağımsızlığı büyük ölçüde mali sürdürülebilirliğine bağlıdır. Kamu yayıncılarının gelir yapısı ve mali modelleri, ekonomik koşullar, teknolojik gelişim ve ülkenin demografik özelliklerine bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Kamu yayıncı kuruluşlar; ülkelerin idari teşkilatları, yönetim anlayışları ve sivil toplum ilişkilerine göre her ülkede farklı şekilde konumlanmaktadır. Ülkelerin demokratik anlayışları ve hizmet talepleri kamu yayıncı kurumların idari yapısını ve finansman modellerini etkilemektedir. Kamu yayıncı kurumlar, hizmet sunduğu toplumlarda hedeflenen amaçlara ulaşabilmeleri bakımından önemli büyüklüklerde finansman kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Söz konusu finans kaynakları Avrupa tipi kamu yayıncılarında, doğrudan halk tarafından veya devlet bütçesinde sağlanmaktadır. Ancak finansman ihtiyaçlarının devlet bütçesinde sağlanması, bu kurumların faaliyetlerindeki tarafsızlık ve güvenilirliği konusunda endişelere yol açmaktadır.

Avrupa Standartlarına göre kamu yayıncı kurumların bağımsızlığı vurgulanmaktadır. Finansman düzeyine ilişkin kararların uygunsuz siyasi veya ticari çıkarlardan etkilenmemesini sağlayacak etkili bir mekanizmanın mevcut olması gerekmektedir. Özellikle hizmeti sunumunun sağlanması, tamamen kamu çıkarına ve amacına göre planlanmalıdır. Bu husus, kamunun kamusal hizmet yayıncısına olan güvenini ve onun gerçekten vazgeçilmez bir hizmet olarak görülmesini teşvik etmektedir. (Burnley, 2017, s. 3). Ayrıca finansman mekanizması adil ve objektif olarak gerekçelendirilebilir olmalıdır. Belirli sosyal muafiyetler ve ödenecek katkı miktarındaki indirimler olacak şekilde uygulanması, adaletli bir finansman sisteminin gerekliliği olarak kabul edilmektedir.

Dijitalleşme ve internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte kamu yayıncıları tarafından sağlanan yayın hizmetinin televizyon cihazına sahip olmanın dışında, çok farklı ortamlarda, cihazlarda ve platformlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu nedenle halk tarafından kamu yayıncısı için yerine getirilen vergi niteliğinde olan ödemeler, tepkilere ve tartışmalara neden olmaktadır. Bu tartışmalar, kamu yayıncılarının finansman yapılarının sorgulanmasına ve yeni finansman modellerinin arayışına neden olmaktadır.

Geleneksel olarak kamu finansmanı, kamu yayıncı kuruluşlar için öngörülebilir bir finansman kaynağı olarak yeterli olmalı ve bu kuruluşlar tarafından planlama yapılmasına, uzun vadeli kaliteli içeriğe yatırım yapmasına ve yenilik yapmasına imkân tanınmalıdır. Kamu

gelirlerin tahsisi, ülkeden ülkeye farklı yöntemler ile yapılmaktadır. Söz konusu gelirler, direkt devlet bütçesi, müstakil özerk bir fon veya vatandaşların lisans ücreti adı altında yapmış oldukları ödemelerden oluşmaktadır. İfade edilen finansman kaynaklarının ekonomik koşullardan etkilenmemeleri mümkün değildir. Kamusal yayıncılık anlayışını, Avrupa ve global ölçekte örgütlü bir hale getiren EBU (Avrupa Yayın Birliği); yayınlamış oldukları raporlarda, söz konusu finansman yapısındaki değişim, talep ve modelleri ayrıntılı olarak dile getirmektedir. Söz konusu raporlar ile kamu yayıncı kurumların gelirlerinin GSYH ve enflasyon gibi temel ekonomik göstergelere göre durumları önemle vurgulanmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında yapılan araştırmalar, kamu yayıncı kurumların gelirlerinin, temel ekonomik parametreler ve internet kullanımı ile açıklanmasına yardımcı olacaktır.

Çalışmanın temel amacı, Avrupa Yayın Birliği (EBU) verileri dikkate alınarak, Avrupa’da ve Türkiye’de kamu yayıncılığı alanında faaliyet gösteren ve en yüksek gelire sahip 25 kamu yayıncısının (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu- TRT dâhil) finansman yapısına ilişkin genel bir bakış sunmaktır. Ayrıca söz konusu gelir yapılarının, kamu gelirleri teorisi bağlamında değerlendirilerek genel bir bakış açısı ortaya konulması amaçlanmaktadır. Son olarak, ilgili kamu yayıncılarının gelirleri ile enflasyon, kişi başına düşen gelir, nüfus, işsizlik, vergi gelirleri ve internet kullanımı gibi makroekonomik değişkenler arasındaki ilişki, panel veri analizi yöntemi kullanılarak ampirik olarak incelenmektedir.

Çalışmada, 25 adet kamu yayıncısının 2013-2022 yılları arasındaki gelirleri EBU verileri dikkate alınarak analiz kullanılmıştır. Modelimizde nicel veriler kullanılmış, siyasi ve sosyal etkenler kapsam dışında tutulmuştur. EBU raporlarında, finansman yapısındaki değişimlerin GSYH ve enflasyon gibi temel ekonomik göstergelerle olan ilişkisi önemle vurgulanmaktadır. Bu çerçevede çalışmada; Avrupa’nın ve Türkiye’nin (TRT) en yüksek gelire sahip 25 kamu yayıncısının 2013-2022 yılları arasındaki finansman yapısını panel veri analizi yöntemiyle ampirik olarak incelenmektedir.

Bu çalışma, kamu hizmeti yayıncılığının finansmanı konusunu yalnızca kurumsal bir işleyiş meselesi olarak değil, aynı zamanda makroekonomik dinamiklerin etkilerini ele alarak literatüre çok boyutlu bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Literatürde kamu yayıncılığı genellikle siyasal bağımsızlık veya içerik kalitesi ekseninde tartışılmakta; finansal sürdürülebilirlik ise çoğunlukla betimsel yöntemlerle incelenmektedir. Bu tez, Avrupa’nın en yüksek gelire sahip 25 kamu yayıncısını kapsayan geniş bir örneklem grubunu, 2013-2022 yıllarını kapsayan dönemi panel veri analizi yöntemine tabi tutarak mevcut çalışmaları ampirik bir düzleme taşımaktadır.

Çalışmanın sunduğu temel bakış açılarından biri, dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel "cihaz odaklı" (televizyon ruhsat ücreti gibi) finansman modellerinin karşılaştığı yapısal zorluklara dikkat çekmesidir. Kişi başına düşen GSYH, vergi gelirleri ve internet kullanımı gibi temel parametrelerin kamu yayıncı gelirleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, bu kurumların ekonomik konjonktürden nasıl etkilendiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu yönüyle çalışma, kamu yayıncılarının mali sürdürülebilirliği üzerine gelecekte yapılacak stratejik planlamalar için bir veri seti sunmayı arzulamaktadır. Ayrıca, kamu gelirleri teorisi ile kamu yayıncılığı finansmanının farklı bir bakış açısıyla harmanlanması, maliye literatüründeki kuramsal boşluklara dair bir tartışma alanı açmaktadır. Dijital dönüşümle birlikte genişleyen kamusal hizmet alanının; vatandaşların ödeme motivasyonu ve vergi adaleti üzerindeki yansımalarının ele alınması, bu alandaki finansman reformu tartışmalarına akademik bir katkı sunma niteliğindedir.

Çalışma, 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kamu yayıncılığı, kamu hizmeti yayıcısı kavramları açıklanarak kamu yayıncılarının temel yapıları ve finansman büyüklükleri, standartları, gereklilikleri ve yapılarına yer verilmiştir. İkinci bölümde; kamu gelirleri ve kamu gelirlerinin sınıflandırılması konusunda teorik açıklamalarda bulunulmuştur. Bu noktada kamu yayıncı kurumların gelirlerinin vergi teorisi açısından sınıflandırılmasına değinilmiştir. Ayrıca makroekonomik değişkenlerin vergi gelirlerini nasıl etkilediği konusunda teorik ve ampirik çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde, ekonometrik model ve bulgular düzenlenmiştir. Dördüncü ve son bölümde; elde edilen bulgulara ilişkin kısa değerlendirmeler paylaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU HİZMETİ YAYINCILIĞI

Bu bölümde; Avrupa’da toplumsal bir hizmet alanı olarak kurumsallaşan kamu hizmeti yayıncılığının tanımı, görevleri ve "bilgilendirmek, eğitmek, eğlendirmek" olarak şekillenen temel ilkeleri ele alınmaktadır. Kamu yayıncılarının özel medya kuruluşlarından en önemli farkı olan kâr amacı gütmeme özelliği ve piyasa başarısızlıklarını giderme rolleri incelenerek, bu hizmetin sürdürülebilirliği için gerekli olan finansman ilkeleri üzerinde durulmaktadır. Avrupa Yayın Birliği (EBU) standartları çerçevesinde; evrensellik, bağımsızlık ve hesap verebilirlik gibi değerler analiz edilmekte; Avrupa genelindeki finansman modelleri, gelir büyüklükleri ve enflasyon karşısındaki durumları verilerle ortaya konulmaktadır. Son olarak, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun (TRT) finansal kapasitesi, gelir yapısı ve 3093 sayılı Kanun kapsamındaki kamusal katkı payları, Avrupa ölçeğindeki güncel gelişmelerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

1.1. Kamu Hizmeti Yayıncılığı Tanımı ve Görevleri

Kamu yayıncılığı kavramı ve buna bağlı kamu hizmeti anlayışı, tarihsel olarak Avrupa’da ortaya çıkmış ve toplumsal bir hizmet alanı olarak kurumsallaşmıştır. Kamusal yayın hizmetini sunan kuruluşların örgütsel yapıları ve işleyiş biçimleri, ülkelerin sosyal, siyasal ve idari yapılarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, İngiliz kamu yayıncısı BBC, dünya genelinde ve özellikle Avrupa’da kamu yayıncılığının en önemli ve referans niteliğindeki örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kamu yayıncı kuruluşların konumlanışı; ülkelerin yönetim anlayışları, idari teşkilatlanma modelleri ve sivil toplumla kurdukları ilişkiler doğrultusunda her ülkede özgün bir yapı arz etmektedir (Aziz, 2013, ss. 109-115). Temel kamu hizmetlerinin sağlandığı toplumlarda, tarafsız ve bağımsız haber alabilen, aynı zamanda toplumun tüm kesimlerine hitap edebilen kitle iletişim araçlarına ve kamusal yayın hizmetlerine duyulan gereksinim belirginleşmektedir. Bu gereksinim, halkın haber alma hakkının tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeler doğrultusunda güvence altına alınmasını ve söz konusu yayıncılık işlevinin toplumsal kapsayıcılık temelinde yerine getirilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede şekillenen hedefler, kamu yayıncılığının temel ilkeleri olarak kabul edilen “bilgilendirmek”, “eğitmek” ve “eğlendirmek” işlevleri etrafında kurumsallaşmıştır (Başçı, 2018, ss. 61-63). Bu nedenle ilgili amaçların yerine getirilmesi; kamu hizmeti yayıncılarının idari yapısı, denetimi ve finansman modeli gibi araçlarını günümüzde tartışma konusu yapmaktadır.

Kamu hizmeti yayıncılığı; tanımı ve işlevi toplumların yapısına göre farklılık gösterebilmektedir. Temel olarak, evrenselliği sağlamak ve bununla bağlantılı olarak herkese aynı teknik kalitede hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda kamu yayıncılarınınca kültürel anlamda uzman zevkleri de içeren, çeşitli ve farklı ilgi alanlarına hitap etmeye yer verilmektedir. Sunulan kamu hizmeti yayınının gereksinimleri; haberler, güncel olaylar, belgeseller, kültürel ve eğitim değeri olan diğer programlar gibi bilgilendiren ve eğiten programlar sunmak, toplumun her kesimine hitap ederek ülkenin veya toplumun kültürünü, dilini ve yaşam tarzını yansıtan yerel üretim gereksinimleri açısından ifade edilebilir (Foster & Insitute, 1992, ss. 6-13). İfade edilen tanımlar ve gereksinimler kamu yayıncısı kurumların tek bir tanımının ve görevinin olmadığını göstermektedir. Ayrıca kamu hizmeti yayıncılarından beklenen amaç; toplum içindeki konumu ve talep edilen hizmetler diğer kamusal hizmetler açısından farklılık göstermektedir. Bu hususun, doğu ve orta Avrupa ülkeleri ile batı Avrupa ülkeleri arasında bile önemli farklılıkları olduğu söylenmektedir. Ancak genel olarak İngiltere kamu yayıncısı olan BBC, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak uluslararası başarısı nedeniyle model olarak gösterilmektedir (Collins, 2002, ss. 65-72). Genelde Avrupa modeli kamusal yayın hizmeti anlayışı, ticari başarıyı gözetmeksizin kabul edilen amaç ve araçlar çerçevesinde, kamu hizmeti anlayışına göre yayın yapmaktır. Ancak ifade edilen amaçlar her ülkede ve toplumda aynı amacı benimsememektedir (Sümer, 2014, s. 32).

Kamu hizmeti yayıncısının özel medya ve yayıncı kuruluşlardan en önemli farkı, kâr amacı gütmemesidir. Ticari yayıncılık, genellikle izleyicileri reklamcılara ulaştırmak ve net gelir veya kâr elde etmekle ilgilenirken, kamu yayıncılığı kâr amacı gütmeyen hedefler, genellikle devlet mülkiyeti ve “kamu yararına” bir tür yayın hizmeti sunmak olarak tanımlanır. Kamu yayıncılığı, büyük ölçüde ticari faaliyetlere dayanan bir yayıncılık sisteminin oluşturduğu bazı piyasa başarısızlıklarını düzeltmek için hükümetlerin kullandığı politika yöntemlerinden biri olabilmektedir (Armstrong, 2016, ss. 117-118). Bu hususa ek olarak televizyon veya elektronik video sektörlerinde endemik bir piyasa başarısızlığı olduğu kabul edilmiştir. Kendi haline bırakıldığında, piyasanın programların miktarı, kalitesi ve programlaması arasında doğru dengeyi sağlayamayacağı iddia edilmektedir (Veljanovski, 2020, s. 4). Dolayısıyla mevcut programların ticari açıdan en çekici olanlara eğilimli olduğu öne sürülmektedir. Bu aşamada en önemli husus, Kamu hizmeti yayıncılarının finansal yapısının sağlam, dengeli ve sürdürülebilir bir durumda olmasıdır. Günümüzde söz konusu finansman yapıları tartışılmakta ve yeni finansman arayışları ifade edilmektedir.

Kamu yayıncılığı anlayışını, kurumsal bir zemine taşıyarak oluşan Avrupa Kamu Yayıncıları Birliği (EBU), kamu yayıncısı kuruluşlarını tanım ve günümüzde üstlenilmiş olan görevlerini açıklamaktadır. 1950 yılında kurulan EBU, 56 ülke kamu yayıncısı kuruluşunun katılımı ile toplam 113 adet yayıncı kuruluştan oluşmaktadır (EBU, 2024a).

Dijitalleşme ile birlikte kamusal hizmet yayınları, sadece radyo ve TV yoluyla yapılmamaktadır. İnternetin yaygınlaşmasıyla platform yayıncılığı önemli bir noktaya gelmiştir. Kamu hizmeti medyasının dijital amaçları, 2012 yılında Avrupa Yayın Birliği (EBU) tarafından altı öncelik etrafında yeniden tanımlanmıştır. Bu öncelikler; “evrensellik, bağımsızlık, mükemmellik, çeşitlilik, hesap verebilirlik ve yenilikçilik” olarak kabul edilmiştir (Mazzone, 2019, ss. 2-8).

EBU’ya göre kamu yayıncı kuruluşlar, TV, radyo ya da dijital platformlarda sunulan yayınlarla tüm izleyicileri bilgilendirmek, eğitmek ve eğlendirmek üzere tasarlanmıştır. Kamu hizmeti yayıncıları genellikle kanunla kurulması ve bağımsız şekilde tüm toplumun yararı için çalışacağı vurgulanmıştır. İyi finanse edilen ve güçlü kamu hizmeti medyası; demokratik toplumların temel taşlarıdır ve daha yüksek basın özgürlüğü, daha düşük aşırıcılık seviyeleri ve daha iyi yolsuzluk kontrolü ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Kamu yayıncı kuruluşların taşıması gereken başlıca standartlar ve değerler; evrensellik, bağımsızlık, mükemmellik, çeşitlilik, hesap verebilirlik ve yenilikçilik olarak belirtilmiştir (EBU, 2023).

Yayıncılık anlayışının ifade edilen kriterlere göre kamusal hizmet olarak görülmesi aynı zamanda kamusal yayıncının siyasal yapılardan, hükümetten ve diğer güç odaklarından tarafsız bir bakış açısıyla halk adına faaliyet yürütmesi gereksinimi ortaya koymaktadır. Söz konusu durum, kamusal yayıncı kurumların, mali özerkliğinin sağlanması ile tam olarak sağlanmaktadır.

1.2. Kamu Hizmeti Yayıncısının Finansman İlkeleri ve Gerekliliği

Kamu hizmeti medyası ve yayıncıları, farklı finansman modellerine sahiptirler. Söz konusu finansman tercihleri; tam kamu finansmanı, karma finansman (veya ikili finansman), yani kamu ve ticari finansmanın birleşimi veya nadiren de olsa tamamen ticari finansman olacak şekilde yer almaktadırlar. Geleneksel olarak kamu finansmanı, kamu yayıncı kuruluşları için öngörülebilir bir finansman kaynağı olarak yeterli ve bu kuruluşların planlama yapılmasına, uzun vadeli kaliteli içeriğe yatırım yapmasına ve yenilik yapmasına imkân tanır. Kamu gelirlerin tahsisi, ülkeden ülkeye farklı yöntemler ile yapılmaktadır. Söz konusu gelirler, direkt devlet bütçesi, müstakil özerk bir fon veya vatandaşların lisans ücreti adı altında yapmış

oldukları ödemelerden oluşmaktadır. Devlet bütçesi tarafından aktarılan ödenekler, kamu yayıncılarının başta tarafsızlık olmak üzere benimsemiş oldukları yayıncılık ilkelerine zarar verebileceği endişesi taşımaktadır (McQuail, 2010, ss. 510-520).

Güvenilir, bağımsız bilgi kaynağı olarak kabul edilen kamu hizmeti yayıncıları, modern medya ortamındaki (kaynağı ve amacı bilinmeyen) içeriğin amacından yoksun olan, etkilenen bir izleyici için her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Bununla birlikte, kamu yararı misyonunu tam olarak başarmak için, kamu hizmeti yayıncı kuruluşların; uygun ve yeterli şekilde finanse edilmesi ve fonlanmaya devam etmesi talep edilmekte ve gerekliliği vurgulanmaktadır. İstikrarlı, bağımsız kamu finansmanı kaynağı olmadan, kamu yayıncıları kendileri için ve izleyicilerin talep etmiş oldukları standartlara ulaşmayı gerçekleştiremezler. Dijital medya çağında, planlama ve yatırım faaliyetlerini verimli bir şekilde yerine getiremezler. Kamu hizmeti yayıncılarının günümüzde karşılaştığı finansman baskıları, bazı ülkelerin kamu finansman mekanizmalarını yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Genel olarak dijitalleşen medya alanında kamu hizmeti yayıncı kurumların finansmanının yeni modeller geliştirmek zorunda olduğu görülmektedir. Tüm bu gelişmeler ve modellemeler çerçevesinde, EBU, finansman modellerinin ölçülebileceği bir kılavuz ve kıyaslama görevi görebilecek dört ilkeyi belirlemiştir. Kamu Finansmanı İlkeleri; (1) İstikrarlı ve yeterli; (2) Siyasi müdahaleden bağımsız; (3) Adil ve haklı; (4) Şeffaf ve hesap verebilir (Burnley, 2017, s. 3,11).

Çalışma kapsamında kabul edilen ilke, amaç ve standartlar, Avrupa kamu yayıncılarının temel yapıları ve anlayışları esas alınarak ortaya konulmaktadır. Bu nedenle Avrupa tipi kamu yayıncı anlayışı, temel amaç ve prensiplerin yerine getirilmesini Anayasal güvence altına almak ile olabileceğini ifade etmektedir. Finansman bakımından en temel standart ve ulaştırılması gereken amaç, ifade edilen Anayasal güvencenin sağlanması olarak vurgulanmaktadır.

Finansal anlamda gerekli güvencenin sağlanması söz konusu kamu hizmeti yayıncısı kuruluşun, EBU'nun belirlemiş olduğu standartlarda yapılacak olan hizmet anlayışı için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle hükümetten, reklam gelirlerinden ve ticari gelirden bağımsız olmak, uygun bir finansman belirleme usulü ile garanti altına alınması gereken en önemli öncelik olarak ifade edilmiştir. Sadece piyasanın veya yasama organının, kamu hizmeti yayıncılarının finansman ihtiyaçlarını tek taraflı olarak belirleyebilecekleri bir konuma getirilmemesi bir kıstas olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak finansman için en önemli standartlar; yeterli finansman, hükümetten bağımsızlık, reklam ekonomisinin etkisinden

bağımsızlık, bağımsız bir finansman tespit prosedürü sağlanması şeklinde ifade edilmektedir (Holznagel & Nüßing, 2010, ss. 7-10).

Avrupa standartlarına göre, siyasi müdahaleden bağımsızlık, kamu yayıncıları için en önemli amaç olarak yer almaktadır. Kamu hizmeti yayıncılarının hükümetten bağımsız olması ve onun siyasi müdahalesi olmadan çalışabilmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Finansman düzeyine ilişkin kararların uygunsuz siyasi veya ticari çıkarlardan etkilenmemesini sağlayacak etkili bir mekanizmanın mevcut olması gerekmektedir. Dolayısıyla finansman mekanizması, tamamen kamu çıkarına ve kamu hizmeti arzının genel maliyetine dayandırılmalıdır. Bu husus halkın, kamusal hizmet yayıncısına olan güvenini ve onun gerçekten vazgeçilmez bir hizmet olarak görülmesini teşvik eder. Finansman mekanizması adil ve objektif olarak gerekçelendirilebilir olmalıdır. Belirli sosyal muafiyetler ve ödenecek katkı miktarındaki indirimlerin uygulanması, adaletli bir finansman sisteminin gerekliliği olarak ifade edilmiştir (Burnley, 2017, s. 3).

Kamusal yayıncılık ve medyanın ifade edilen finansal gerekliliğine günümüzde farklı bakış açılara da yer almaktadır. Yayın ve dijital medyanın, internet üzerinden yayınlanan içeriğin sağlanması artık çok farklı ortamlarda gerçekleşmektedir. Yayıncılık faaliyetini veya bu faaliyeti üstlenenlerin kimlikleri ve sağlamış oldukları hizmetleri tanımlamak zorlaşmaktadır. Söz konusu faaliyetler, salt kamusal hizmetin dışında görülerek birer “kulüp” mal olarak tanımlanabilmektedir. Doyasıyla kamu hizmeti yayıncılarının gerçekleştirmiş oldukları hizmetlerin toplumdan topluma farklılık göstererek gerekliliği tartışılmakta, özel nitelik kazanması gerektiği vurgulanmakta ve kamusal hizmetin artık bir politika hedefi olmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle, kamu kurum ve kuruluşları, diğer hükümet politikası hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yayına veya dijital içeriğe destek sağlasa bile, kamu hizmeti yayıncılığına özel bir desteğin olmaması önerilmektedir. Yayıncılığın ekonomik analizinde artık kamu malı değil, kulüp malı olduğu ileri sürülmekte ve abonelik sistemi ile devam edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Booth, 2020, ss. 325-327).

Kamu yayıncısının şu anda hangi rolü üstlendiği konusunda belirsizlikler yer almaktadır. Açıkçası, medya piyasa tarafından önemli düzeyde yayın sağlanmakta ve eğer bunu kamu yayıncılarının sağladıklarından daha fazla program saati olarak kabul edersek çoğu piyasada yeterli miktarda yayın sağlanmaktadır. Ancak kamu yayıncılığı, yayıncılık piyasalarında en az üç seviyede güvence sağlayabilmektedir. İlk olarak, özel yayıncıların haber ve belgesel gibi alanları aniden durdurma riskine karşı yayının mevcut kalmasının sigortasını sağlar. İkinci olarak, televizyon vericileri ve yayın ağlarını koruyarak, yayınların izleyiciye

ulaşmasını sağlayan altyapının tamamen ticari şirketlerin kontrolüne geçmesini önler. Son olarak ise piyasaya yüksek kalitede programlar sunarak, ticari kanalların da rekabet edebilmek için kendi yayın kalitelerini düşürmemesini sağlar.(O'hagan & Jennings, 2003, s. 11).

Tüm bu fikirler, amaçlar ve standartlar çerçevesinde; günümüz medya anlayışında, dijitalleşmenin ve internet kullanımının her birey için çok kolay ulaşılabileceği, haber alma ve medya tüketiminin kontrolsüz bir şekilde ulaşılabılır olduğu gerçekliği yer almaktadır. Bu gerçeklikle, insanların internet yolu ile maruz kaldığı haberler, eğlence amaçlı izlenmeler ve bilgi sahibi olması, toplumun değerleri açısından tehlike oluşturmaktadır. İfade edilen değerler, her toplumun kendi idealleri ve benimsemiş olduğu ortak amaçlar çerçevesinde değerlendirilebilir. Kamu yayıncı kuruluşların kritik önemi bu aşamada önem arz etmekte, kendi toplumları içerisinde görev olarak benimsemiş olduğu vazifeleri yerine getirmesi konusunda gereklilikleri kabul edilmektedir.

Kamu hizmeti medyası olarak EBU tarafından, günümüzde ifade edilen değerler, uluslararası bir anlam kazanmakta ve günümüz dünyasında sahte haberlerin ve nefret söyleminin yaygınlaşmasıyla birlikte, bağımsız ve güvenilir bir haber, bilgi kaynağı ve eğlence tüketimi için çok önemli olduğu öne çıkarılmaktadır (EBU, 2024a).

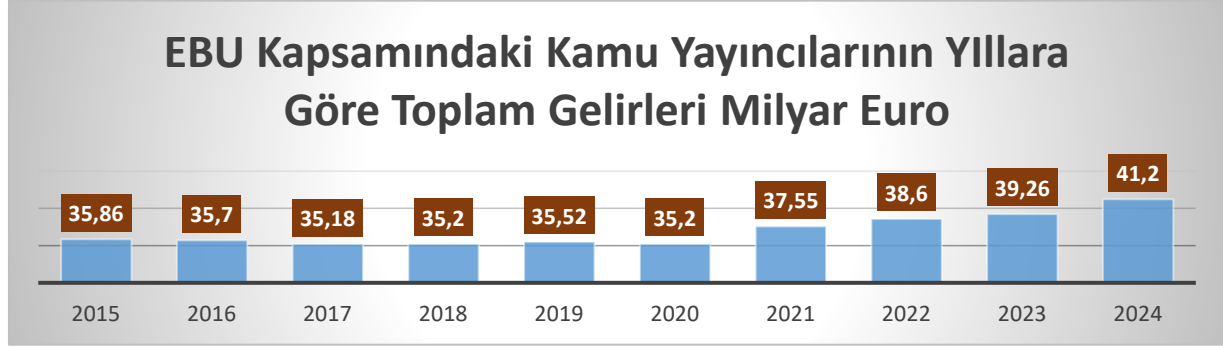
1.3. Kamu Yayıncılığı Finansmanının Genel Durumu

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa Yayın Birliğinin (EBU) yayınlamış olduğu bilgi, belge ve raporlardan yararlanılarak kamu yayıncılığının finansmanının genel durumu değerlendirilmiştir. EBU oluşumu, 27 Avrupa Birliği ülkesi ile birlikte toplam 56 ülkenin kamu yayıncısı kuruluşundan oluşmaktadır (EBU, 2024a).

Kamu hizmeti görev ve misyonlarına uygun olarak, kamu yayıncı kuruluşları, esas olarak kamu finansman mekanizmalarını içeren belirli finansman planlarına güvenmektedir. EBU bölgesi genelinde kamu yayıncılarına yönelik birçok farklı kamu finansmanı modeli bir arada mevcuttur, ancak mevcut tüm modellerin ortak özelliği, kamu finansmanının önemidir.

EBU Bölgesinde 65 Kamu hizmeti medya kuruluşunun 2024 yılı faaliyet gelirleri 41,17 milyar Euro'ya ulaşmış olup, söz konusu bölgede 45 pazarı kapsamaktadır. Bu durum, kamu yayıncıları için gelir verilerinin toplanmaya başlanılmasından günümüze kadar yüksek seviyeyi göstermektedir. AB ülkeleri için veri toplama kapsamlıdır ve tüm 27 AB üye devletini kapsamaktadır. AB27 merkezli 42 adet kamu yayıncı kuruluş, rapora dahil edilen tüm kuruluşların %68'ini oluşturmuş ancak toplam gelirden daha büyük bir payı (%71) temsil etmiş olup, 2024 yılında birleşik işletme gelirleri 29,17 milyar Euro olmuştur (EBU, 2026, s. 9).

Şekil 1.1. EBU Kapsamındaki Kamu Yayıncılarının Toplam Gelir Büyüklükleri

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

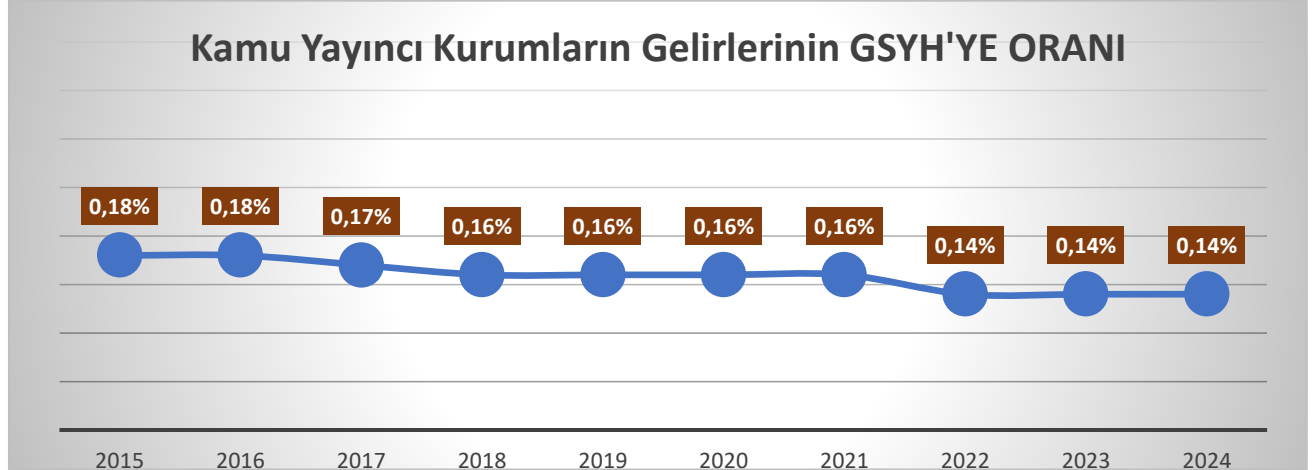
EBU <https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media> Erişim: 09.02.2026

Şekil 1.1’de sunulan veriler incelendiğinde, EBU kapsamındaki kamu yayıncı kuruluşların gelirlerinde son on yılda (2014-2024) nominal bir artış görülse de bu artışın enflasyon karşısında reel bir kazanca dönüşmediği görülmektedir. 2014 yılından 2024 yılına kadar geçen süreçte, özellikle 2021 sonrasında hızla yükselen ve 2022 yılında %12,2 ile zirve yapan enflasyon oranları, kamu yayıncılarının bütçelerini ciddi şekilde eritmiştir. EBU hesaplamalarına göre, gerçekleşen nominal gelir artışları enflasyon oranları ile realize edildiğinde, kamu yayıncı kuruluşların gelirleri reel olarak %8,6 oranında bir düşüş sergilemiş; bu durum kümülatif olarak yaklaşık %9’luk bir satın alma gücü kaybına yol açmıştır. Modern medya pazarlarındaki yoğun rekabet ortamı ve kamu yayıncılarına yüklenen teknolojik dönüşüm sorumlulukları dikkate alındığında, reel gelirlerdeki bu sistematik azalma, kuruluşların mali sürdürülebilirliğini enflasyon karşısında her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır (EBU, 2026, s. 12).

1.3.1. Avrupa Kamu Yayıncı Gelirlerinin GSYH’ ye Oranı

Kamusal yayıncı kuruluşlarının gelirleri, Şekil 1.2’de sunulan EBU verileri incelendiğinde, GSYH içindeki payında son on yılda (2014-2024) yapısal bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2014 yılında GSYH’nin %0,18’ini oluşturan bu oran, 2024 yılı itibarıyla %0,14 seviyesine gerilemiştir. EBU bölgesindeki genel ekonomik büyüme hızının oldukça altında kaldığı saptanmıştır. Özellikle 2022-2024 döneminde oranın %0,14 seviyesinde dip yaparak sabitlenmesi, kamu yayıncılığının ulusal ekonomilerden aldığı payın makro düzeyde zayıfladığını teyit etmektedir. Bu durum, modern medya pazarının artan maliyetleri ve genişleyen kamu görevleri karşısında kamusal yayıncılar için finansal bir risk oluşturmaktadır.

Şekil 1.2 Kamu Yayıncı Kurumlarının Gelirlerinin GSYH'den Aldıkları Paylar

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

EBU <https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media> Erişim: 09.02.2026

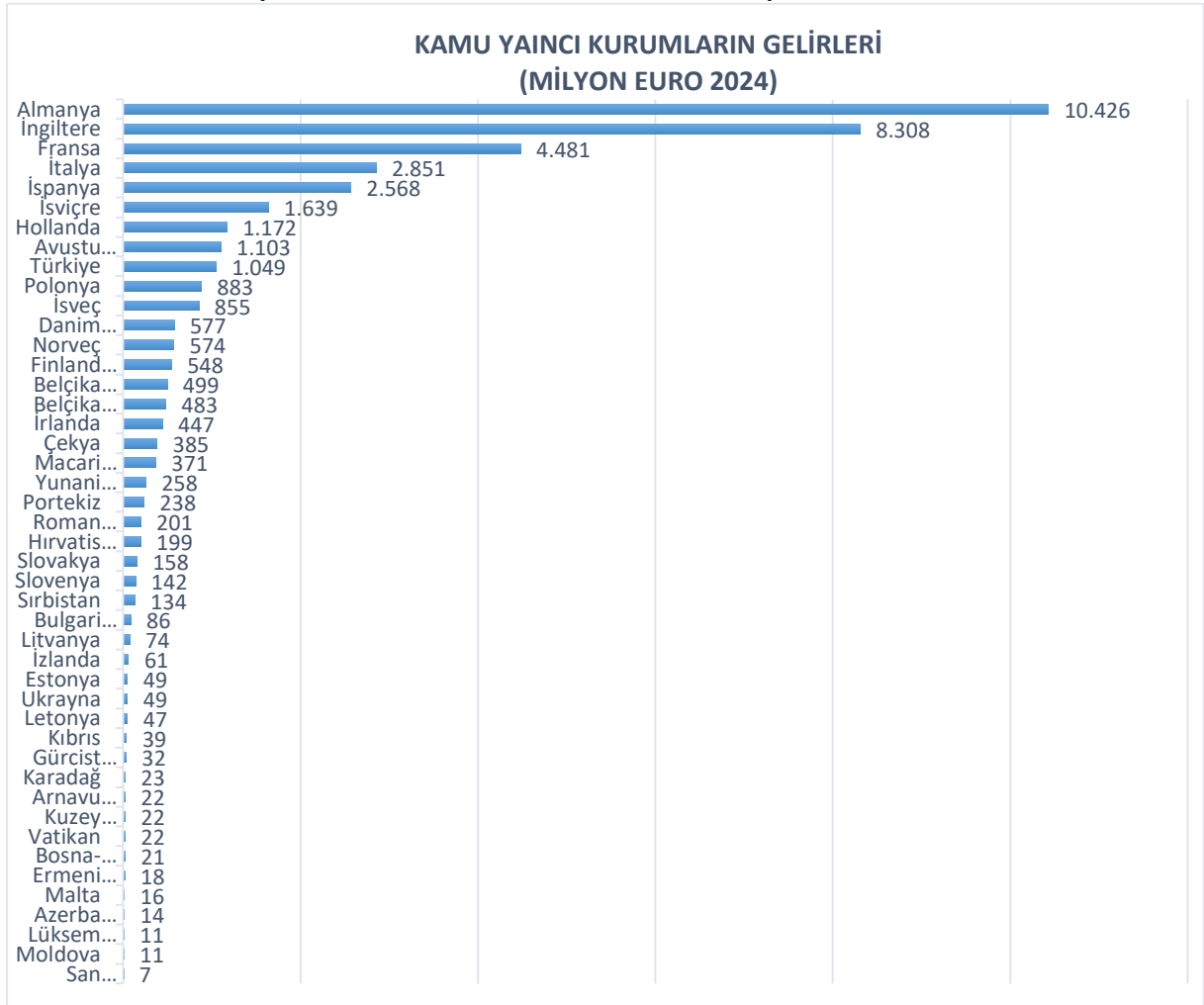
1.3.2. EBU Bölgesi Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Büyüklükleri

EBU'nun 2024 finansman raporuna göre, Avrupa kamu yayıncılığı (PSM) piyasasında ciddi bir gelir farklılığı bulunmaktadır. Toplam finansman hacminin %70'ini "Beş Büyük" (Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya ve İspanya) oluştururken, sadece Almanya ve İngiltere pazarın %45'ini domine etmektedir. Söz konusu ülkelerin ardında ve 1 milyar Euro barajını aşan İsviçre, Hollanda ve Avusturya grubuna, 2024 itibarıyla Türkiye (TRT) de dahil olmuştur. Tarihinde ilk kez bu eşiği geçen Türkiye, Avrupa yayıncılık pazarında stratejik bir finansal güç haline gelmiştir (EBU, 2024b, ss. 17-19, 2026, ss. 14-15).

EBU tarafından yayınlanan 2025 yılı finansman raporu verileri incelendiğinde, Türkiye'nin kamu yayıncı kuruluşu olan TRT'nin finansal kapasitesinde istikrarlı ve güçlü bir büyüme ivmesi yakaladığı görülmektedir. 2022 yılında 629 milyon Euro olan finansman gelirlerini 2023 yılı sonunda 902 milyon Euro seviyesine çıkaran kuruluş, bu %43'lük artışla 47 ülke arasındaki finansal büyüklük sıralamasını 11. sıradan 10. sıraya taşımıştır. Bu gelişim süreci sonucunda TRT, 811,62 milyon Euro olan EBU bölgesi ortalamasını geride bırakmış ve 973,09 milyon Euro olan Avrupa Birliği ortalamasına oldukça yaklaşmıştır. Şekil 1.3'te sunulan güncel veriler (1.049 milyon Euro) dikkate alındığında, TRT'nin Avrupa kamu yayıncılığı sektöründe stratejik konumunu perçinlediği, Hollanda ve Avusturya gibi köklü yayıncılarla arasındaki finansal makası daraltarak 'büyük ölçekli yayıncılar' ligindeki yerini sağlamlaştırdığı söylenebilir. (EBU, 2026, s. 17).

EBU bölgesi genelinde kamu yayıncılığı finansmanının dağılımı, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve pazar büyüklükleriyle doğrudan ilişkili bir görünüm sergilemektedir. Özellikle Türkiye'nin (TRT) 1 milyar Euro eşliğini aşarak finansal büyükler grubuna dahil olması, kurumun bölgesel ölçekte artan stratejik önemini göstermektedir. Ancak bu finansal büyüklüklerin sadece nominal artışlar mı olduğu, yoksa ülkelerin GSYH büyümesi, enflasyon oranları ve dijital dönüşüm hızları gibi makroekonomik dinamiklerle ne ölçüde paralellik gösterdiği önem kazanmaktadır. Bu kapsamda, şekil 1.3'te sunulan finansal veriler, çalışmanın ampirik kısmında kullanılacak olan bağımlı değişkenlerin zeminini hazırlamaktadır.

Şekil 1.3. Kamu Yayıncıları Kurumlarının 2024 Yılı Gelir Büyüklükleri

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

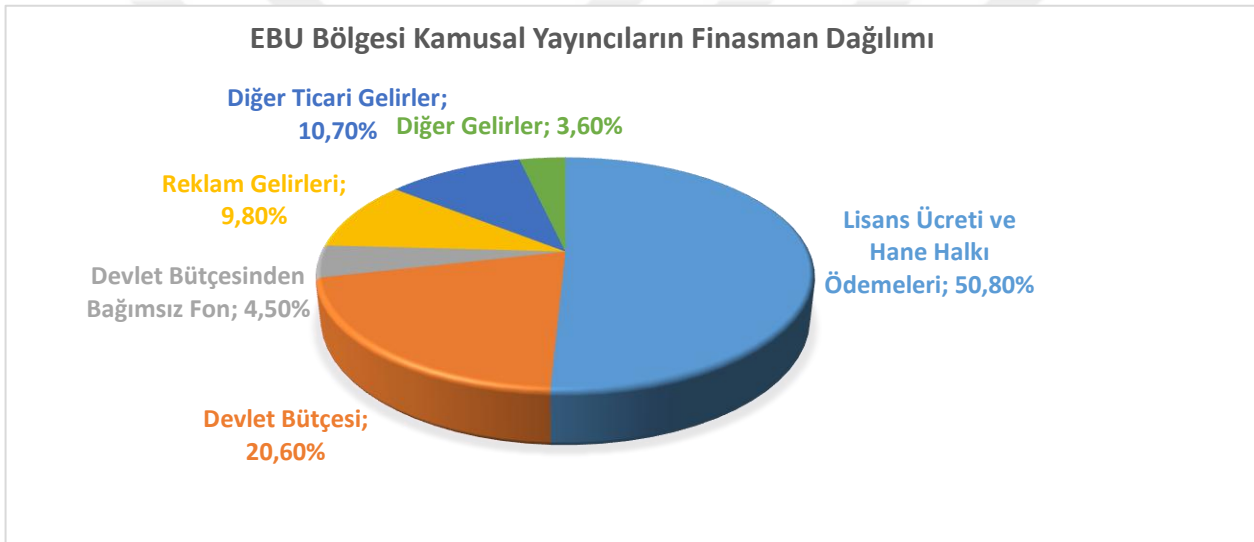
EBU <https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>

Erişim: 09.02.2026

1.3.3. Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Modelleri

Kamu yayıncıların finansmanı Avrupa’da ve Türkiye’de, benimsenen amaç ve toplumsal talebe göre büyük ölçekte halk tarafından sağlanmaktadır. Şekil 1.4’te görüldüğü üzere temel olarak sağlanan gelirler üçe ayrılmaktadır. Kamusal katkı gelirleri, ticari gelirler ve diğer gelirler şeklinde ifade edilebilir. Kamu yayıncı gelirleri üç farklı şekilde finansman sağlamaktadır; devlet bütçesinden doğrudan transferler, devlet bütçesi dışındaki özel fonlar ve lisans ücreti gelirleridir. EBU bölgesi kamu yayıncıları sadece kamusal gelirler ile finansman sağlamamakta ayrıca ticari faaliyet gelirleri ile gelir sağlamaktadırlar. Diğer gelirler kaleminde ticari faaliyet kapsamında yer almayan bağış vb. gelirler yer almaktadır. Finansman yapısı her ülkenin hukukî yapısına göre farklılık göstermektedir.

Şekil 1.4. EBU Bölgesi Kamusal Yayıncıların Finansman Dağılımı

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

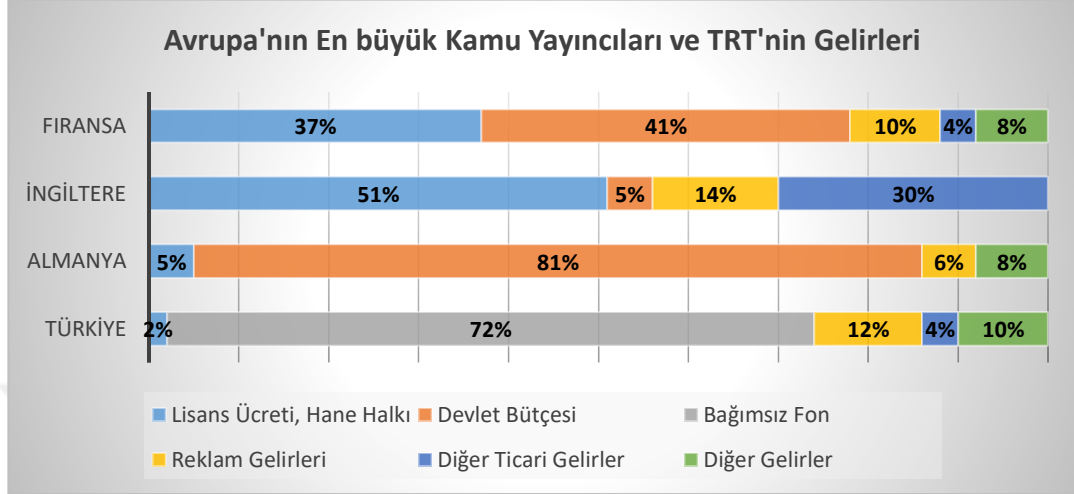
<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>

Erişim: 13.05.2024

2022’de EBU bölgesindeki tüm kamu yayıncıların finansmanının %75,9’u kamusal kaynaklardan sağlanırken ticari kaynaklar gelir dağılımının yalnızca %20,5’i oluşturmaktadır. AB-27 ülkesi için bu oran, genel EBU rakamından daha yüksek; tüm AB kamu yayıncı gelirlerinin %81,4’ü kamu kaynaklarından oluşturmaktadır (EBU, 2024b, s. 15). Kamu yayıncı kuruluşların, EBU bölgesi genelinde kamu gelirine büyük ölçüde bağımlı olması, finansmanının kendine özgü bir yapıda olduğunu göstermektedir. Söz konusu kuruluşlar, belirli finansman mekanizmalarına dayanarak yatırım yapmakta ve bunların finansman yapıları, kamu ve ticari gelirler arasında benzerlik göstermektedir. Özel medya ve televizyon firmalarını ticari ve reklam gelirlerinin aksine reklam ve medya piyasasında yer olmadıkları, toplam gelirleri içerisinde söz konusu gelirleri çok az olduğu görülmektedir. Bu yapıları itibarıyla PSM (Public

Service Media) kuruluşları amaç, misyon ve var oluş nedenleri ifade edilen finansman yapılarını gerektirdiğini göstermektedir. Nitekim esas amaçları kamu yararı olan kamusal yayıncıların, ticari alanda rekabet etme gibi bir amacının olmadığını ortaya koymaktadır.

Şekil 1.5. Avrupa'nın En Büyük Kamu Yayıncıları ve TRT'nin Finansman Dağılımı

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>

Erişim: 13.05.2024

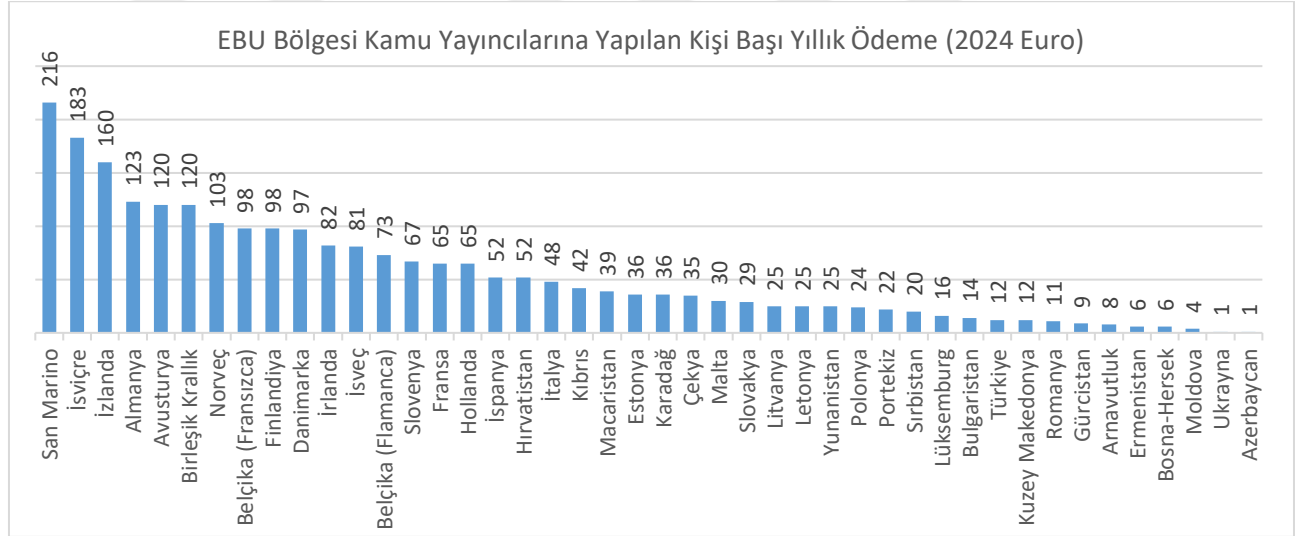
Şekil 1.5'te, Avrupa'nın en yüksek gelirlerine sahip olan kamu yayıncı ülkelerin finansman modelleri yer almaktadır. Finansman modellerinde, EBU'ya üye olan ülke ortalamalarına bakıldığında, kamu yayıncı kuruluşların gelirlerindeki kamusal katkı payı %75,9'u teşkil etmektedir. Almanya'da bu oran %86'lara kadar ulaşmaktadır. AB-27 ülke için kamusal katkı payları toplam gelirlerin %81,4'ü oluşturmaktadır. Türkiye kamu yayıncı kurumu olan TRT'nin kamusal katkı gelirleri toplam gelirlerinin %74'ünü oluşturmaktadır.

İngiliz kamu yayıncılarının ise kamusal gelirleri, 2022 yılı itibariyle EBU ve AB ortalamalarına göre oldukça az seviyelerde kalmakta, ticari gelirleri toplam gelirlerinin %49'unu oluşturmakta. Bu husus İngiliz kamu yayıncı kuruluşlarının tipik kamu yayıncılara göre ana faaliyetler bakımından oldukça farklılaştığını göstermektedir. Son dönemde yaşanan vatandaşların üzerindeki vergi yükleri ve toplumsal tepkiler, İngiliz kamu yayıncı kuruluşlarının ticari gelirlerini arttırması yönde baskı oluşturmuştur (Booth, 2020, ss. 7-13).

1.3.4. EBU Bölgesi Kamu Yayıncı Kuruluşlarına Yapılan Ödemelerin Nüfusa Göre Ağırlıklandırılması

Kamu yayıncı finansmanın nüfus ile değerlendirilmesi vatandaşların kamu yayıncısına ödemiş olduğu yıllık ücreti göstermektedir. Kişi başına düşen yıllık ödeme, kamu yayıncılığının finansmanını ülkelere göre karşılaştırmayı daha anlamlı hale getirmektedir. Nitekim günümüz tartışmalarında en önem olan husus, vatandaşların ödemiş olduğu mali yükler olmaktadır. Kişi başına finansmanın hesaplanması daha net bir karşılaştırma sağlar. Ancak nüfusu çok küçük olan ülkeler, ölçek ekonomilerinin yokluğu nedeniyle daha üst sıralarda yer almaktadır. Söz konusu durum istisnai olmaktadır. Genel eğilim, kuzey ve kuzeybatı ülkelerinde, yüksek kişi başına ödemeler olduğu, doğu ve güneyde daha düşük kişi başına ödemeler olduğu şeklinde söylenebilir (EBU, 2024b, ss. 22-23)

Şekil 1.6. EBU Bölgesi Kamu Yayıncıları Ödenen Kişi Başı Ücret

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

EBU <https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>

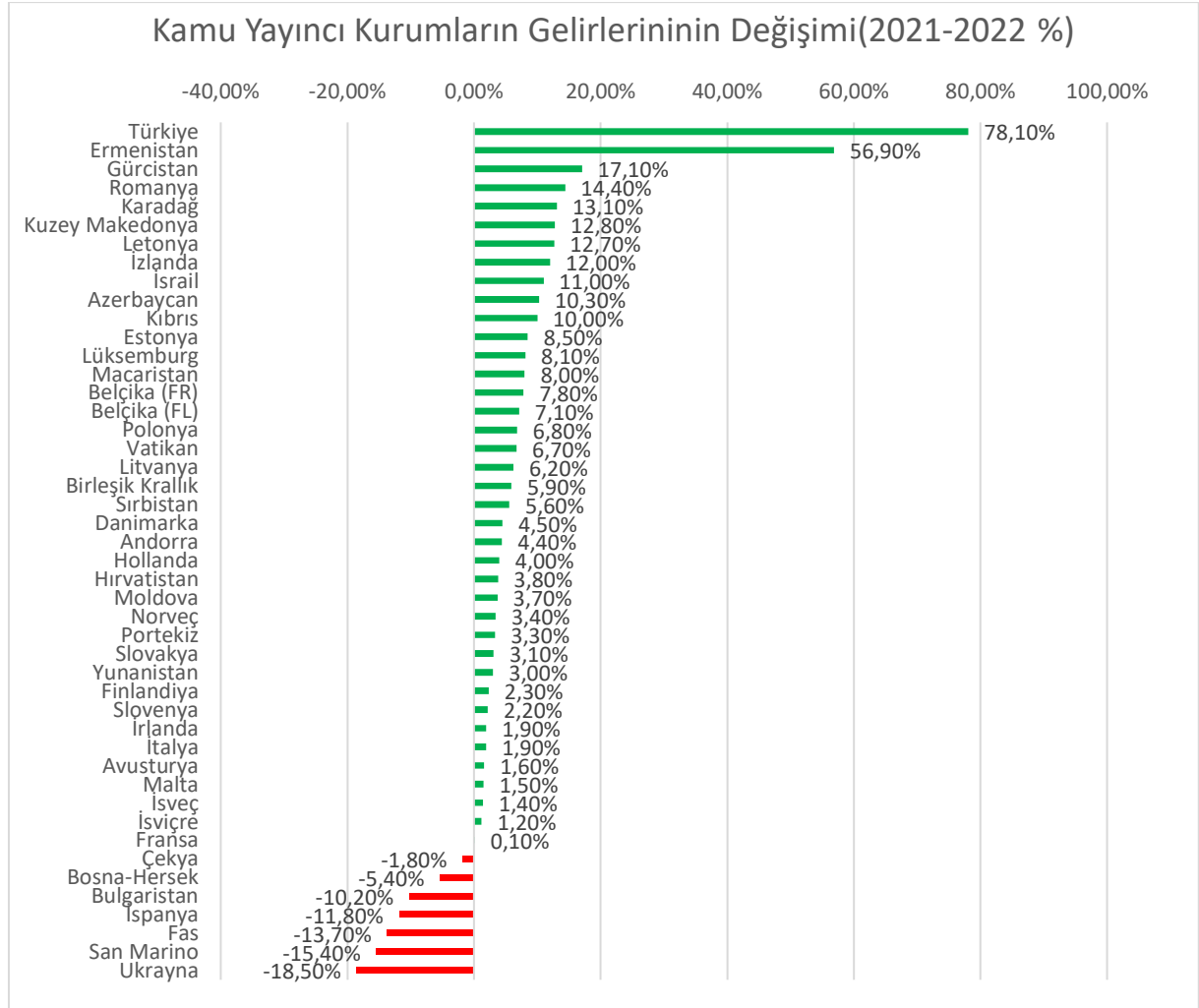
Erişim: 09.02.2026

Şekil 1.6'ya göre 2024 yılında, Avrupa Birliği'nde kamu yayıncılarına ödenen kişi başına ücret ortalaması 53 Euro'dur. EBU bölgesi ortalama kişi başına ödeme ise 54 Euro olarak gerçekleşmiştir. Türkiye kamu yayıncısı olan TRT'ye yapılan kişi başına ödeme 12 Euro'dur. Söz konusu ücret, EBU bölgesi ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. Toplam gelir büyüklüğü bakımından daha üst sıralarda yer alan TRT, kişi başına yapılan ödemelerde 35. sırada yer almaktadır. Bu durum sadece toplam finansal büyüklüğe göre yapılacak bir değerlendirmenin veya alınacak kararların doğru olmayacağını göstermektedir

1.3.5. Kamu Yayıncı Kuruluşların Gelirleri ile Enflasyon İlişkisi

Ülke düzeyinde yapılan araştırmalara göre kamu yayıncı kuruluşların 2022 ve 2023 döneminin finansman eğilimlerinde, temel kaygının enflasyon olduğunu gösteriyor. EBU pazarının %85'i, 2021 ile 2022 arasında nominal anlamda önemli gelir artışı yaşamıştır. Ayrıca EBU bölgesi kamu yayıncı kuruluşların %15'inde gelirler, nominal olarak düşüş gerçekleşmiştir. Bu aşamada gelirlerin, enflasyon açısından incelenmesi önem arz etmektedir. EBU pazarlarının %83'ünde kamu yayıncı kuruluş finansman gelişimi, 2022 yılı enflasyonunun altında kalmıştır (EBU, 2025, ss. 40-41).

Şekil 1.7. Kamu Yayıncı Kurumların Gelirlerinin Enflasyona Karşı Durumu

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>

Erişim: 01.11.2025

Şekil 1.7'ye göre kamu yayıncı kuruluşların birçoğu gelirlerini enflasyon karşısında koruyamamaktadır. Ancak Türkiye kamu yayıncı kuruluşu olan TRT, gelirleri bir önceki yıla

göre %78,1 oranında artış göstermiştir. 2022 yılında gerçekleşen enflasyonun %67,22 olduğu Türkiye’de, TRT gelir artış oranı, enflasyonun üzerinde bir artış göstererek kamu yayıncılığının finansmanı ve gelecek yatırımların devamı anlamında önemli ilerleme sağlandığı görülmektedir.

1.3.6. Lisans Ücreti Tartışmaları

TV lisans ücreti vergi olarak sınıflandırılmaktadır. Televizyon, bilgisayar, dizüstü bilgisayar, tablet, akıllı telefon, oyun konsolu, dijital kutu veya kaydedici gibi herhangi bir cihazı kullanarak canlı TV yayını sırasında izleyen veya kaydeden herhangi hanenin TV lisansına sahip olması gerekir. Burada önemli olan nokta, lisans ücretinin cihaz sahipliği ile ilişkili olması ve gelirden bağımsız olarak tahakkuk ettirilmesidir. Söz konusu ücret, Avrupa’nın ve en önemli kamu yayıncı kuruluşu olan BBC’de yıllık olarak ödenmektedir. Söz konusu ücret öncelikle BBC’nin televizyon, radyo ve çevrimiçi hizmetlerini finanse etmek için kullanılsa da hane halkı yalnızca ücretsiz yayınları izlese bile bu ücreti ödemektedir. Geçmişte, hizmetin kullanımı ile ödenen ücret arasındaki bağlantı, kamu yayıncısının tek kanal olması nedeniyle daha güçlüydü. Günümüzde lisans ücreti ile alınan hizmet arasındaki bağlantı oldukça zayıftır (Weeds, 2016, ss. 3-7). Gelişen teknoloji, yaygınlaşan internet ağı, insanların televizyon seti ile izlemiş oldukları TV alışkanlıklarını değiştirmiştir. Artık sanal platformlar üzerinden farklı zamanda çeşitli yayınları ücretsiz veya abonelik sistemi ile ücretli olarak izlenebilmektedirler. Bu durum, cihaz sahipliği ile ilişkilendirilen lisans ücreti ödemelerinin, farklı bir forma dönüştürülmesine veya kamu yayıncı gelirinin doğrudan merkezi bütçe tarafından karşılanması taleplerini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim EBU verilerine göre doğrudan vatandaşlardan tahsil edilen lisans ücretinin zamanla kaldırıldığı ve merkezi bütçeden kamu yayıncısına pay aktarıldığı görülmektedir.

Lisans ücreti, EBU bölgesinde kamu yayıncılarının finansman bileşiminde en büyük payı oluşturmaktadır. Her geçen gün alınan hizmet ile yapılan ödeme veya kamusal hizmet yayınının gerekliliği tartışılmakta ve yeni finansman modelleri çalışılmaktadır. Sürekli gelişen yayıncılık ve medya ortamında, kamu hizmeti yayıncıları artık dijital çağda kamu hizmeti medyası olarak adlandırılıyorken yeni finansman modelleri de gündeme gelmektedir.

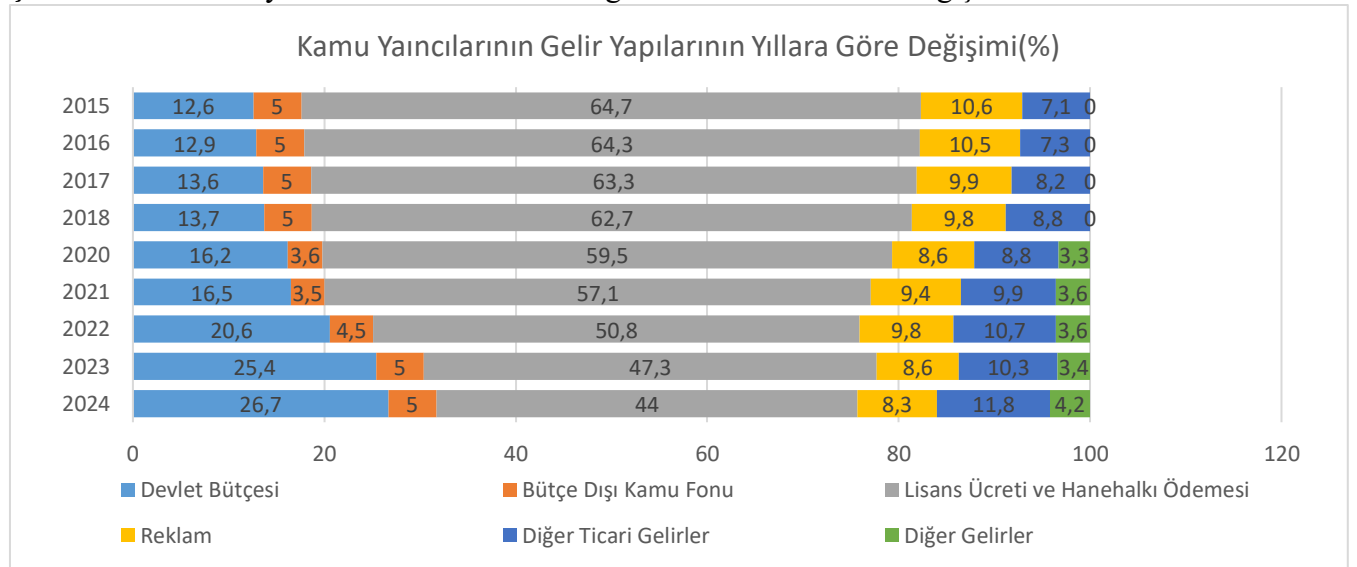
Günümüzde lisans ücretinin yerine cihaz sahipliğinden bağımsız olarak hane halkı vergisini uygulamakta olan Almanya kamu yayıncıları örnek gösterilebilir. 2013’de lisans ücretinden vazgeçen Almanya’da, kamu yayıncılarını finanse eden hane halkı vergisi, finansmana evrensel katkıyı garanti etmekte ve genellikle bağımsız bir uzman komisyonunun

tavsiyelerinin merkezi olduğu, çok adımlı bir süreç aracılığıyla her dört yılda bir güncellenmektedir. Komisyonun ortaya koyduğu öneriler, yeterli ve uygun maliyetli finansmanın sağlanmasına yönelik olmaktadır. Almanya’da kamu yayıncılarını finanse etmek için her haneye uygulanan aylık hanehalkı vergisi, Ocak 2024 itibarıyla 18,36 Euro, İngiltere’de ise bu rakam, 13 Euro olarak tahsil edilmektedir. Almanya’da 2022 yılında, yaklaşık 46 milyon hesap tarafından ödenen toplam gelir 8,57 milyar Euro’yu bulmaktadır. İngiltere’nin yanı sıra Almanya’da ödenen hane halkı vergisinden, sosyal yardım veya işsizlik yardımı alanlar muaftır. Söz konusu ödeme; engelliler gibi belirli bir statüye sahip kişiler tarafından daha düşük bir miktardadır. 2022’de hanelerin yaklaşık yüzde %6’sı muafiyetten yararlanmış ve yüzde %1’i kişi başına 6,12 Euro tutarında indirimli ücret ödemiştir (Sehl, 2024, ss. 4-11).

1.4. Kamu Yayıncı Kuruluşların Finansman Yapısının Yıllara Göre Değişimi

Uzun dönemde, EBU kapsamındaki kamu yayıncılarının finansman bileşiminde, kamu gelirinin payı son yıllarda hafif bir düşüşle birlikte nispeten istikrarlı bir şekilde devam etmektedir. Lisans ücreti hali hazırda temel kamusal katkı gelirini oluşturmaktadır. Şekil 1.8’de 2024’teki kamu yayıncı kuruluşların toplam gelirlerinin %44’ünü lisans ücreti oluşturmaktadır. Ancak lisans ücreti, toplam kamu yayıncılığı finansman karışımında son on yılda önemli ölçüde azalmıştır. 2015’te %64,7’ olan pay, 2024’te %44’e gerilemiştir. Söz konusu durum, lisans ücretinin yerine, kamu yayıncılarının finansmanında bireysel tüketiciler ve kamu yöneticileri tarafından alternatif finansman modelleri arayışından kaynaklanmaktadır.

Şekil 1.8. Kamu Yayıncılarının Finansman Dağılımının Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: Funding of Public Service Media Report

Kamu yayıncı kuruluşların finansman yapısı, zamanla vatandaşlar üzerindeki lisans ücreti ve hanehalkı vergisi gibi ödemelerin, siyasi ve toplumsal baskılar nedeniyle devlet bütçesi ve ticari gelirlerin artması yönünde olmuştur.

1.5. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Kamusal Katkı Gelirleri

TRT, kâr amacı olmadan kamusal hizmet yayını maksadıyla gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinde devamlı ve öngörülebilir bir finansmana ihtiyaç duymaktadır. İfade edilen finansman, 3093 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu ile sağlanmıştır. Kanunun birinci maddesinde amaç, “devamlı ve yeterli gelir kaynağı sağlamak” ifadeleri ile belirlenmiştir (Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, 1984, Madde 1). Kanun koyucu amaç olarak belirlemiş olduğu standartları, TRT’nin finansmanını sağlarken devamlı ve yeterli bir gelire sahip olmasını esas kabul etmiştir. Devamlı ve yeterli gelir; kamu hizmeti yayıncılarının sunmuş oldukları hizmet, hedeflenen yatırımların yerine getirilmesi ve ticari kaygı gütmekten toplumun bütün kesimlerine hitap edebilmesi gibi amaçların yerine getirilmesi için en önemli finansal yapıyı oluşturmaktadır.

TRT’nin başlıca gelirleri 3903 sayılı kanuna göre belirlenmiştir. 3093 s. Kanunun 1. Maddesinde; “*Türkiye Radyo - Televizyon Kurumuna devamlı ve yeterli gelir kaynağı sağlamak amacıyla hazırlanan bu Kanun; radyo, televizyon, video ve birleşik cihazlar ile görsel ve/veya işitsel yayınları alabilen her türlü cihazlardan alınacak ücretler, elektrik enerjisi hasılatından ayrılacak paylar ile çeşitli gelirlerin tahakkuk, tahsilat işlemlerini kapsar*” şeklinde ifade edilmiştir. Ancak aynı kanunda 1/12/2021 tarihli ve 7346 sayılı Kanunun 4’üncü maddesiyle yapılan değişiklik sonrası, 01.01.2022 tarihi itibarıyla elektrik enerjisi üzerinden alınan paylar kaldırılmıştır.

Elektirik enerjisi üzerinden alına alınan paylar, değişiklik öncesi EBU ve Avrupa literatüründe “lisans ücreti” olarak adlandırılmaktaydı. Türkiye’de uygulanan TRT enerji geliri; diğer Avrupa ülkelerinde uygulanan “lisans ücretinden” farklı nitelikte olmaktadır. TRT Enerji geliri beyan esaslı olmayan, tüketicilerin görsel ve işitsel yayın alan herhangi bir cihaz sahibi olmaksızın, kullanılan elektrik enerjisi dikkate alınarak hesaplanan dolaylı vergi niteliği taşıyan bir yapıdaydı. TRT enerji geliri kanunun eski haline göre nihai tüketiciye satılan enerji bedelinin (tüm vergi ve fonlar hariç) %2’sini olarak tahakkuk etmektedir. Avrupa ülkelerinde lisans ücreti, dolaysız bir vergi niteliğinde, bazı ülkelerde (Almanya) belirli muafiyet ve

istisnaları taşımaktadır. Ancak ifade edildiği üzere 2022 yılı başı itibariyle söz konusu gelir, TRT gelirleri olarak uygulamadan kaldırılmıştır. Günümüzde TRT kamusal katkı gelirlerinden sadece bandrol ücreti uygulanmaktadır. Bu gelişmeler, tüm dünyada ve Avrupa’da kamusal yayıncıların en önemli geliri olan lisans ücretinde gerçekleşen azalmanın ve baskının Türkiye kamu yayıncı gelirinin kaldırılması ile sonuçlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, uzun dönemde kamu yayıncı gelirleri içerisindeki lisans ücretinde azalma meydana gelmiştir.

Mevcut uygulamada, TRT gelirleri 3093 s. Kanunun 2. Maddesinde; “*Radyo, televizyon, video ve birleşik cihazlardan tahsil edilecek ücretler, genel bütçeden yapılacak katkılar, radyo ve televizyon vasıtasıyla yapılan her çeşit ilan ve reklam ile faaliyet gelirleri, Film, bant, plak, nota, dergi, kitap ve benzerlerinin yapım, yayın ve satışından elde edilecek gelirler, radyo ve televizyonla ilgili her türlü ticari işlemler ve ortaklıklardan elde edilecek gelirler, düzenlenecek konser, temsil ve benzeri programlara giriş ücreti ve bu yerlerde yapılacak ilan ve reklamlardan elde edilecek gelirler, Yapılacak her türlü bağış, yardım ve diğer gelirler*” şeklinde düzenlenmiştir (Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, 1984, Madde 2). TRT için düzenlenen söz konusu gelir maddesi, bir kamusal yayıncı için oldukça çeşitli finansman modeline yer vermiştir. Kamusal katkı gelirlerine ilave olarak genel bütçeden alınacak olan katkılar vurgulanmış, ihtiyaç duyulması halinde merkezi bütçeden de gelir aktarımı, TRT gelirleri kapsamına dâhil edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gerek husus, 3093 s. Kanunun amacının belirtilmiş olduğu 1. Maddede yer almaktadır. Kanun koyucu, amaç olarak TRT kurumuna devamlı ve yeterli gelir sağlamayı amaç edindiği 1. Maddesinde; *radyo, “televizyon, video ve birleşik cihazlar ile görsel ve/veya işitsel yayınları alabilen her türlü cihazlardan alınacak ücretler*” olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla kanun koyucu düzenlenen madde ile TRT kurumuna devamlı ve yeterli geliri, sadece doğrudan vatandaştan alınan bandrol ücretleri ile sağlamayı amaçlamıştır.

TRT kamusal katkı gelirleri 3093 s. Kanunun 4. Maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Düzenlenen maddede; televizyon, radyo, video cihazı, birleşik cihaz (video radyo/televizyon), müzik seti, cep telefonu, bilgisayar, tablet ve kara taşıtları ile diğer taşıtılanlardan bandrol ücreti hesaplanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca sayılan cihazların dışında görsel ve işitsel yayın alan diğer cihazlar da bandrol ücreti takdir edilmiştir. 3093 s. Kanunun 4/d. Maddesi, bandrol oranlarını toplu veya ayrı olarak iki katına çıkarmaya ve sıfırlama yetkisini Cumhurbaşkanı’na tanımıştır.

3093 s. Kanun’un belirlemiş olduğu cihazlardan hesaplanacak olan bandrol ücreti, imalat ve ithalat esnasında bir defaya mahsus olacak şekilde tahakkuk etmektedir.

Hesaplanacak olan bandrol ücretinin matrahı, özel tüketim vergisi hariç, KDV matrahı olarak düzenlenmiştir. İmalatta kabul edilen belge, imalatçının satış faturası, ithalatta ise ithalatçının gümrük giriş beyannamesi üzerinde hesaplanmaktadır. Bu durumda, TRT kurumuna karşı mükellef, söz konusu cihazları imal ve ithal edenler olmaktadır. En son yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararına göre güncel bandrol oranları aşağıdaki tabloda yer aldığı gibi düzenlenmiştir (5610 S. Cumhurbaşkanlığı Kararı, 2022).

Tablo 1.1. Mevzuata Göre TRT Bandrolüne Tabi Cihazlardan Hesaplanması Gereken Bandrol Oranları

TV	RADYO	VIDEO	BİLEŞİK CİHAZLAR	CEP TELEFONU VE SIM KARTLI AKILLI SAATLER	BİLGİSAYAR VE TABLET BİLG.	KARA TAŞITLARI/DİĞER TAŞITLAR	UYDU VE MEDYA KUTULARI	DİĞER CİHAZLAR
16%	16%	16%	16%	12%	4%	%0,8 / %0,2	12%	14%

Kaynak:5610 S. Cumhurbaşkanlığı Kararı

TRT, Tablo 1.1’de, tahsil etmiş olduğu kamusal katkı gelirleri ile 3093 s. Kanun’un amacı olan devamlı ve yeterli geliri sağlamaktadır. Çalışmanın 1.3.3 bölümünde TRT’nin 2022 yılı gelirlerine göre toplam gelirlerinin %76’sını kamusal katkı gelirleri oluşturmaktadır. Söz konusu oran Avrupa Birliği kamu yayıncı kurumları için %81 olmaktadır. TRT Avrupa ülkelerine göre diğer gelirleri ve ticari faaliyetleri daha etkin kullanmaktadır. TRT, 2022 Faaliyet Raporuna göre yıl içinde yaklaşık 2,5 milyar TL ticari bilanço kârı elde etmiştir (TRT, 2023, ss. 480-487).

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU GELİRLERİ VE EKONOMİK GÖSTERGELER

Bu bölümde, devletin en önemli maliye politikası araçlarından biri olan kamu gelirlerinin tanımı, sınıflandırılması ve etkin bir vergi sisteminin sahip olması gereken nitelikler kısaca ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında, kamu hizmeti yayıncılarının finansman modelleri vergisel bir bakış açısıyla analiz edilerek; Avrupa ülkelerindeki lisans ücreti, devlet bütçesi ve özel fon uygulamaları Türkiye'deki bandrol ücreti sistemi ile karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Ayrıca kamu gelirlerinin; enflasyon, kişi başına düşen gelir, nüfus yapısı, internet kullanımı ve işsizlik gibi temel makroekonomik göstergelerle olan karşılıklı etkileşimi, literatürdeki teorik ve ampirik çalışmalara göre değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, ekonomik değişkenlerdeki değişimlerin kamu finansmanının sürdürülebilirliği, vergi adaleti ve mali etkinlik üzerindeki etkileri ile genel bir bakış açısı ortaya konulmaktadır.

2.1. Kamu Gelirleri

Kamu gelirleri temel olarak devletin en önemli maliye politikası araçlarından biridir. Devlet gerçekleştirmiş olduğu kamu harcamalarını finanse ederken kamu gelirlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede devlet, özel kesimden sağlamış olduğu kaynağı kendisine aktarmaktadır. Yapılan kamu harcamalarının karşılanması en önemli payı, vergiler oluşturmaktadır. Vergiler dışında fonlar, harçlar, özelleştirme bedelleri de kamu gelirlerini oluşturmaktadır. Ayrıca devletin borçlanma gibi uzun vadeli, sonraki nesillere mali ve sosyal yük oluşturabilecek gelirleri de yer almaktadır. İfade edilen bütün kamu gelirleri; sosyal ve ekonomik adaleti bozmayarak, verimli ve etkin bir vergi sistemini oluşturulmasını amaçlanmalıdır (Kirmanoğlu, 2021, ss. 269-273).

Kamu gelirleri dar ve geniş anlamda kamu gelirleri olarak iki farklı tanıma sahip olmaktadır. Devletin egemenlik gücüne dayanarak, karşılıksız ve cebirlik unsuruna dayanarak tahsil etmiş olduğu gelirler, dar anlamda kamu gelirlerini oluşturmaktadır. Aynı zamanda belirli bir hizmetin karşılığı olarak devlet tarafından tahsil edilen bedeller ile birlikte geniş anlamda kamu gelirlerini teşkil etmektedir. Bu gelirlere devlet özel kurum ve kişiler gibi elde etmiş oldukları teşebbüslerin ve mülkiyet yolu ile tahsil etmiş olduğu gelirler de yer almaktadır. Dolayısıyla kamu gelirleri geniş anlamda, merkezi bütçe gelirleri, mahalli idari kuruluşları gelirleri, parafiskal kurumlar ve KİT gelirlerinin tamamından oluşmaktadır (Edizdoğan vd., 2021, ss. 89-91).

2.1.1. Kamu Gelirlerinin Ayrımları

Kamu gelirleri maliye teorisi açısından temelde üç farklı ayırım yapılarak sınıflandırılmaktadır. Kamusal gelirin cebirlik unsuru, temin edildikleri kaynaklar ve olağan veya olağandışı olması ayrımları ile yapılmaktadır.

Cebirlik unsuruna göre yapılan ayırmada; devletin elde etmiş olduğu, başta vergiler olmak üzere harçlar, cezalar ve tazminat gelirleri cebirlik unsuru olan gelirleri oluşturmaktadır. Mülk ve teşebbüs gelirleri ise cebirlik unsuru taşımayan gelirler olarak ifade edilmektedir. Bu noktada cebirlik ölçüsü her durumda zorunluluk niteliğini sağlamayabilmektedir. Bazı durumlarda devletler zorunlu olarak mülk ve teşebbüs geliri elde edebilmekte veya zorunlu olarak borçlanma yapabilmektedir (Akdoğan, 2021, ss. 105-106).

Kamu gelirleri sağlandıkları kaynağa göre yapılan sınıflandırmada; devletin kamu hukukundan kaynaklanan vergi, harç, resim ve benzeri gelirleri devletin kamu ekonomisi gelirlerini oluşturmaktadır. Bu noktada devletin üstün konumda olduğu ve kamu hukuku normlarına dayanarak gelirlerini hâkimiyet anlayışı içerisinde tahsil ettiği ayrımı yapılmaktadır. Devletin piyasa kurallarına uygun bir şekilde özel hukuk hükümlerine uygun olarak tahsil etmiş olduğu geliri ise özel ekonomik gelirleri olarak ifade edilmektedir. Bu gelirlere özel mülk ve teşebbüs gelirleri örnek gösterilmektedir (Işık, 2014, s. 150).

Süreklilik esasında göre yapılan sınıflandırma; kamu harcamalarının finanse edilmesinde devamlı olarak her yıl toplanan vergi, harçlar, resim ve benzeri gelirler sürekli ve olağan nitelik taşıyan kamu gelirlerini oluşturmaktadır. Söz konusu gelirler, sürekli gelir oluşturur ve devlet için öngörülebilir bir seviyededir. Ancak her yıl tekrarlanmayan, ihtiyaç halinde başvurulacak gelirler ise olağandışı ve sürekli olmayan gelirler olarak ifade edilmektedir. Olağandışı gelirlere borçlanma, emisyon, bağış ve ganimet gibi kamu gelirleri örnek gösterilmektedir. Borçlanma literatürde olağandışı bir gelir olarak ifade edilse de günümüzde birçok devlet için olağan bir gelir kaynağı olarak uygulanmaktadır (Akdoğan, 2021, s. 121).

Kamu gelirlerinin dar ve geniş anlamda yapılan tanımları gereğince kamu gelirlerinin farklı türleri yer almaktadır. Klasik iktisadi anlayışa göre devletin sadece savunma, adalet ve güvenlik hizmetlerini yerine getirmesi gerekirken günümüzde devletin oldukça sosyal ve ekonomik görevleri yer almaktadır. Bu nedenle kamu gelirleri, mezkûr amaçlar doğrultusunda çeşitlenmektedir. Kamu gelirlerinin en büyük bölümünü vergiler oluşturmaktadır. Diğer kamu gelirleri çeşitleri; harçlar, resimler, şerefiyeler, parafiskal gelirler, para ve vergi cezaları, mülk

ve teşebbüs gelirleri, borçlanma, emisyon geliri, bağış ve yardımlar şeklinde sınıflandırılmaktadır (Susam, 2024, s. 242).

2.1.2. Etkin Vergi Sisteminin Özellikleri ve Amaçları

Vergi sistemi, devletin kamu hizmeti faaliyetlerini finanse edebilmesi için en temel araçlardan biridir. İyi bir vergi sisteminin niteliği sadece gelirin toplanması olmayıp, adalet, verimlilik ve ekonomik istikrar ile etkinliği de barındırması gerekmektedir. Literatürde iyi bir vergi sisteminin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Musgrave & Musgrave, 1984, s. 216; Stiglitz & Rosengard, 2015, s. 458).

1. Ekonomide gelir ve harcama yönünden adil bir yapıda olmalıdır.
2. Kamu idaresi tarafından uygulanması etkin olmalıdır.
3. İktisadi olarak etkin ve verimli olmalıdır.
4. Hem mevzuat hem de uygulama yönünden açık ve anlaşılır olmalıdır.

Vergilendirmede en temel amaç, kamu harcamalarının finanse edilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu hususla birlikte vergilendirmenin farklı amaçları da olabilmektedir. Vergililerin tahsil ve tahakkuk edilmesinden kamu eliyle vatandaşa mali bir yük oluşturabilecek bir güç bulunmaktadır.

Devletin mali bir yükümlülük uygulama ile birlikte düzenleme yapma amacı da bulunmaktadır. Devlet belirli bir alanı, konuyu, vergilendirme yolu ile amaçlandığı yönde değiştirebilir. İfade edilen amaçların yerine getirilmesi de devleti vergi yolu ile polis gücünü kullanması olarak literatürde yer almaktadır (Seligman, 1893, ss. 290-295). Maliye politikası geniş anlamda, vergiler yolu ile düzenlenmek, geliştirilmek istenen birçok sosyal ve ekonomik amaçları içermektedir.

İfade edilen temel amaçlar; devletin mali amaç (gelir sağlama), ekonomik amaç, sosyal amaç ve siyasi amaçlar olarak sınıflandırılabilir. Mali amaçta devletin yeterli ve sürdürülebilir bir gelir elde etme isteği yer almaktadır. Sosyal amaçlarda devlet gelir dağılımını düzeltmek ve ülkenin refahını artırma hedeflemektedir. Ekonomik amaç olarak devletin işsizlik, enflasyon ve istikrarlı bir büyümeyi sağlamak veya kaynak dağılımını düzenlenmesi örnek gösterilebilir. Siyasi amaçlar, bölgesel ve stratejik konularda hedeflenen konularda gerçekleştirmiş olduğu politikalar yer almaktadır (Kalenderoğlu, 2017, s. 131).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 73. Maddesinde; *“Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve*

denge dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.” vergi verme görevi, en üst hukuki norm ile tanımlanmıştır. (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Ayrıca vergi sisteminin nitelikleri; adaletli ve dengeli olarak belirlenerek maliye politikasının bir aracı olarak yer verilmiştir. Dolaylı olarak vergi yapısının niteliği amaç bakımından adaletli olması gerektiği ifade edilmiştir. Vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin tamamının kanunla koyulup kaldırılacağı anayasal bir hüküm olarak yer almaktadır.

2.1.3. Verginin Konusu veya Kaynağına Göre Yapılan Ayrımlar

Vergilendirmede devletin belirlemiş olduğu en temel amaç, kamu hizmetlerinin finanse edilmesi yönüyle yeterli ve sürekli gelir sağlamaktır. Bu vesile ile kişiler ve kurumlardan devlete kaynak aktarımı sağlanmaktadır. İfade edilen kaynağın, hangi ekonomik unsur üzerinden sağlanacağı verginin konusunu oluşturmaktadır.

Kişiler ve kurumlar piyasa koşulları içerisinde, devletin egemenlik gücü altında elde etmiş oldukları gelir ve servet ile harcamalar gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla devlet belirlemiş olduğu sosyal ve ekonomik amaçlar çerçevesinde gelir, servet ve harcama üzerinden gerekli finansmanı sağlamaktadır.

Kamu finansmanının en önemli kaynaklarından biri, kişilerin ve kurumların elde etmiş oldukları gelir üzerinde alınan vergilerdir. Söz konusu vergi bir gerçek kişinin belli bir dönemde elde etmiş olduğu safi kazanç üzerinden alınmaktadır. Bu vergilere kurumlar vergisi ve gelir vergisi örnek gösterilmektedir. Gelir vergisi, kurumlar vergisine göre kişinin ailevi durumunu, sağlık durumunu ve gelir miktarı gibi kişiye özel kriterleri barındırarak sosyal adaletin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Kurumlar vergisi ise daha objektif yapıda bir vergi olmaktadır (Altay, 2019, s. 168).

Verginin başka bir konusu olan harcama veya tüketim üzerinden alınan vergiler yer almaktadır. Harcama üzerinden alınan vergilerde matrah, satın alınan veya ithal edilen malın fiyatı olmaktadır. Bu vergiler, kamu maliyesi açısından uygulaması ve tahsil etmesi kolay olan vergilerdir. Bu vergilere KDV, ÖTV, gümrük vergisi, örnek gösterilebilir (Kalenderoğlu, 2017, ss. 163-164).

Servet üzerinden alınan vergiler, ekonomide sosyal adaletin sağlanması, gelir yapısının çeşitlendirilmesi amacıyla kişi ve kurumlardan, sahip oldukları iktisadi varlıklardan belli bir dönemde alınan ödemelerden oluşmaktadır (Akdoğan, 2021). Emlak vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi servet üzerinden alınan vergilere örnek gösterilebilir. Servet vergisi, kişi ve kurumların ekonomik güçlerinin ölçülmesi, refah seviyesinin yükseltilmesi ve

ekonomik yapı içerisindeki atıl kaynakların düzenlenmesi gereğince modern vergi sistemlerinde tartışılmaktadır (Saraçoğlu & Erul, 2022, s. 23).

Vergiler, ödeme yöntemine göre farklı şekilde sınıflandırılabilir. İfade edilen sınıflandırmalardan biri de vergilerin ödeme şekline göre dolaylı ve dolaysız vergiler olarak ayrılmasıdır. Bu ayrım, verginin mükellefinin kim olduğu ve nihai olarak kim tarafından ödendiği ayrımı ile sınıflandırılmaktadır.

Dolaylı vergiler, fiyat mekanizması yoluyla tüketicilere aktarılabilen vergilerdir. Dolaylı vergilerin zamanı ve büyüklüğü belli değildir. Nihai tüketiciler tarafından fark edilmeleri zordur ve devlet tarafından tahsil etme kolaylığı vardır. Ancak dolaylı vergiler, vergi adaleti bakımından ödeyenlerin ekonomik ve sosyal durumu dikkate alınmaması nedeniyle adaletsiz niteliktedir. Bu şekilde yapılan vergilendirme, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir (Susam, 2024, ss. 262-263).

Dolaysız vergiler, mükellefin gelir veya serveti üzerinden doğrudan alınan vergilerdir. Bu vergilerde, vergi yükü başka bir kişiye devredilemez; vergiyi ödeyen kişi aynı zamanda verginin nihai yükünü taşıyan kişidir. Dolaysız vergiler, dolaylı vergilerden, mal ve hizmet tüketimi yerine gelir elde etme veya servet sahibi olma durumuna bağlı olarak alınmaları yönüyle ayrılır.

Vergi, mükellef olarak belirlenen kişinin kendisine ait bir mal varlığından alınıyorsa dolaysız vergi olarak nitelendirilir (Soydal & Yılmaz, 2014, ss. 297-299). Dolaysız vergiler mükelleflerin ödeme gücüne göre yapılacak bir ayrıma tabi olması açısından daha adaletli bir yapıya sahiptir. Ancak kamu finansmanı açısından mali etkinliği, dolaylı vergilere göre daha düşüktür.

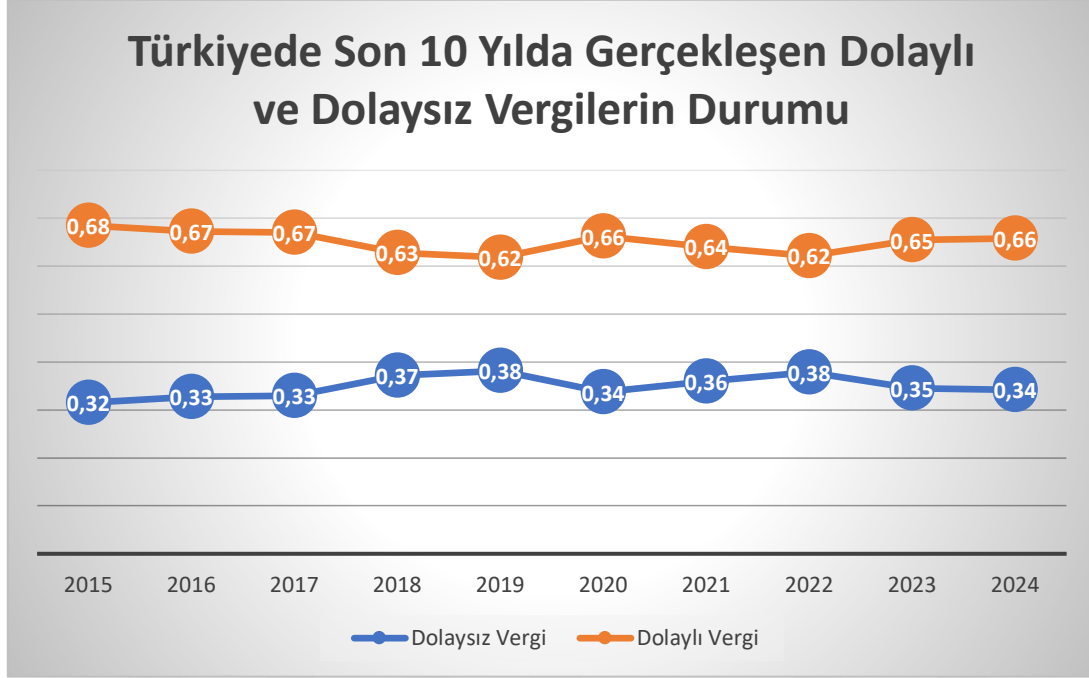
İyi bir vergi sistemi en temel göstergesi vergi idaresi açısından yeterli düzeyde finansmanın sağlanması olmaktadır. Bununla birlikte modern vergi sistemleri vergilendirmeye; gelir ve kaynak dağılımının sağlanması, ekonomik konjonktürün belirlenmesi gibi önemli görevler yüklemektedir.

İfade edilen amaçlara göre dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki ağırlığı fazla olması arzu edilen bir durum değildir. Bu husus vergilendirmede ödeme gücü ilkesi ile çelişmekte ve gelir dağılımı ve vergi adaletini bozmaktadır (Çiçek & Uğur, 2019, s. 291).

Şekil 2.1’de Türkiye’de son on yılda gerçekleşen toplam vergi gelirlerinin içerisindeki dolaylı vergilerin payı yer almaktadır. Vergi gelirlerinin on yıldaki dağılımında önemli bir

farlılık göstermemiştir. Toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %65'ini dolaylı vergiler oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye’de vergilerin çoğunluğunun harcama üzerinden alındığını göstermektedir(Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri - T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2025).

Şekil 2.1. Türkiye’de Son 10 Yılda Gerçekleşen Vergi Gelirlerinin Dağılımı

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

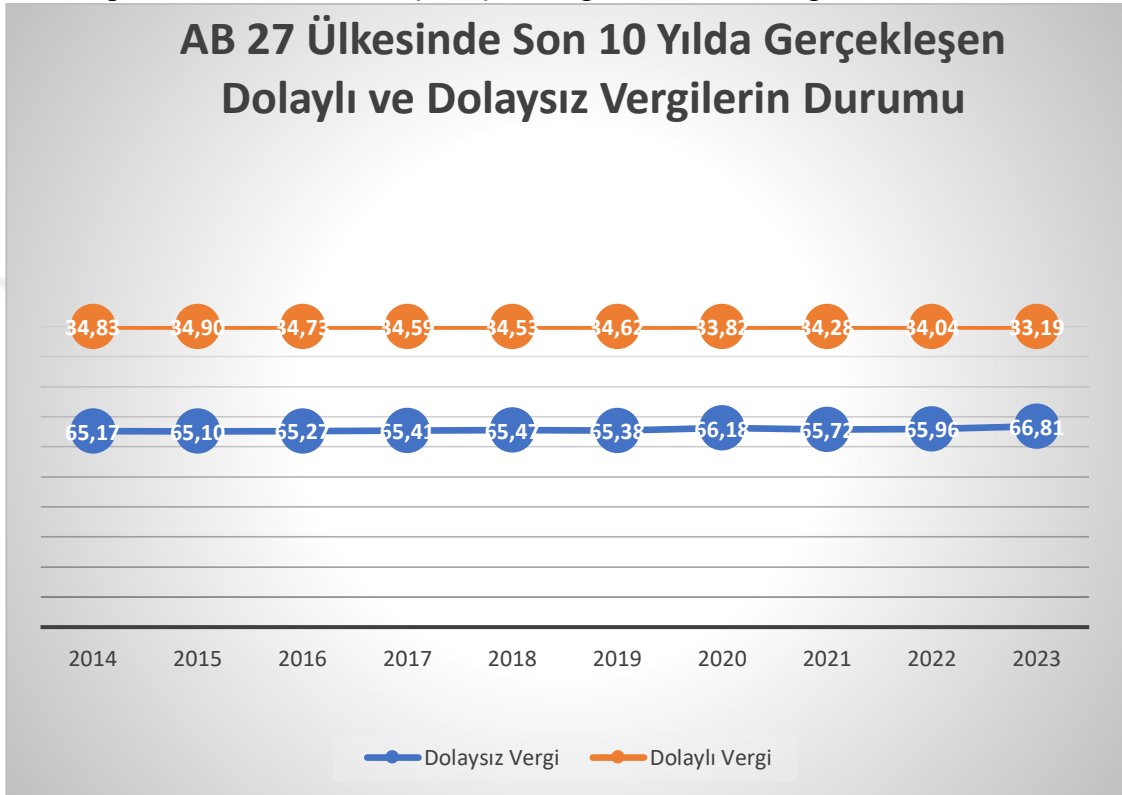
<https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri> Erişim: 15.11.2025

Türkiye’de dolaylı vergilerin bu denli çok olmasının başlıca nedenleri; kamu finansman ihtiyacının fazla olması ve dolaylı vergilerin toplanmasının kolay olması, vergi tabanının geniş olmaması, tüketim alışkanlıklarının ve kayıt dışı ekonominin fazla olması şeklinde ifade edilebilir. Ancak bu durum gelir dağılımı vergi adaletinin bozulmasına sebep olmaktadır. Tüketim üzerinden alınan vergiler ile gelir seviyesi düşük olan mükellefler bakımında tersine artan oranlılığa, yani gelir seviyesi düştükçe gelirin daha büyük bir bölümünü vergiye ayrılmasına sebep olmaktadır (Ay & Talaşlı, 2008, s. 152).

Aşağıda yer alan Şekil 2.2’de AB 27 ülke ortalamalarına göre toplam vergi gelirlerinin on yıllık dağılımı yer almaktadır. On yıllık süreçte AB-27 ortalamasında göre dolaylı vergiler toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %35’ini oluşturmaktadır. Bu husus, AB ülkelerinin kamu finansmanının çoğunluğunu, gelir üzerinden tahsil ettiğini göstermektedir.

AB ülkelerinde dolaysız vergilerin, toplam vergi gelirleri içerisindeki payının yüksek olması, vergi adaleti ve gelir dağılımı açısından olumlu bir durumdur. Söz konusu vergi yapısı; vergi bincinin yüksek olduğunu, kişi ve kurumların gelir seviyelerinin yüksek olduğunu ve kayıt dışı ekonominin az olduğunu göstermektedir (*Data on Taxation Trends - Taxation and Customs Union - European Commission, 2025*).

Şekil 2.2. Avrupa’da Son 10 Yılda Gerçekleşen Vergi Gelirlerinin Dağılımı

Kaynak: EU Taxation and Customs Union

https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en

Erişim: 15.11.2025

2.1.4. Kamu Hizmeti Yayıncı Kurumların Gelirlerinin Vergisel Boyutu

Avrupa’da kamu yayıncılığı kısmen ticari gelirlerle (örneğin reklam, sponsorluk, ürün yerleştirme ve kablo aboneliği) ve kısmen de kamu fonlarıyla (lisans ücreti ve vergi indirimleri) finanse edilmektedir. Çoğunlukla telif ücretlerinden, program satışlarından ve ortaklıklardan sınırlı miktarda gelir elde edilse de bu gelirler, genellikle toplam kamu hizmeti yayıncı kuruluşu bütçelerine kıyasla küçük bir gelir miktarına denk gelmektedir. BBC, diğer bazı büyük ülkelerdeki kamu hizmeti yayıncı kuruluşlarının aksine, çok yüksek ticari gelirleriyle bir istisna olmaktadır (Berg & Lund, 2012, s. 8).

Kamu hizmeti yayıncılarının finansman modelleri, Avrupa genelinde ağırlıklı olarak vatandaşlardan direkt olarak toplanan lisans ücretiyle sağlanmaktadır. Lisans ücreti ödemeleri; günümüzde artan tartışmalar ile vatandaşlar üzerinde oluşturmuş olduğu mali yük nedeniyle tepkilere sebep olmaktadır. Bu husus, merkezi bütçe dışında ve vatandaşlardan doğrudan alınan lisans ücreti ödemelerini azaltmakta ve merkezi bütçeden yapılan aktarmalar yönünde gelişmelere neden olmuştur. Değişmeyen nokta, kamu hizmeti yayıncılarının temelde finansmanının büyük çoğunluğunun ticari gelir dışında kamusal kaynaklarla yapıldığıdır. Söz konusu kamusal kaynak gerekliliği ve ilkeleri çalışmanın 1. Bölümünde yer almaktadır. Varılan noktada EBU bölgesinde ve çalışma kapsamında olan 25 ülkenin kamu hizmeti yayıncısının farklı finansman modellerine sahip olduğu görülmektedir.

Temelde kamu hizmeti yayıncıların finansman modellerinin dağılımı; kamusal katkı gelirleri, ticari gelirler ve diğer gelirleri şeklinde üçe ayrılmaktadır. Ancak finansmanın ana kaynağını kamusal katkı gelirleri oluşturmaktadır. Kamusal katkı gelirleri; merkezi bütçeden aktarılan paylar, lisans ücreti ödemeleri ve merkezi bütçeden bağımsız fonlar olmak üzere üç kaynaktan sağlanmaktadır. Tablo 2.1’de, çalışma kapsamındaki 25 adet kamu hizmeti yayıncısının finansman modelleri yer almaktadır.

Tablo 2.1. Model Kapsamında Yer Alan Kurumların Finansman Dağılımı

Ülke	Kuruluş Adı	Toplam Gelir (Milyon Euro) 2022	KAMUSAL GELİRLER				TİCARİ GELİR	DİĞER GELİRLER
			Devlet Bütçesi	Lisans Ücreti	Merkezi Bütçeden Bağımsız Fon	Diğer Kamusal Gelirler		
Almanya	ARD	6.941,35	0%	86%	0%	1%	6%	8%
İngiltere	BBC	6.714,05	5%	60%	0%	1%	34%	0%
Fransa	France TV	3.088,10	33%	45%	0%	0%	14%	9%
İtalya	RAI	2.737,60	0%	68%	0%	0%	30%	2%
İspanya	RTVE	1.537,52	93%	0%	0%	0%	5%	2%
İsviçre	SRG SSR	1.098,88	2%	80%	0%	0%	16%	3%
Avusturya	ORF	1.031,12	0%	64%	0%	0%	36%	0%
Hollanda	NPO	979,28	76%	0%	0%	0%	24%	0%
Polonya	TVP	780,26	7%	58%	0%	0%	28%	7%
Türkiye	TRT	629,37	0%	2%	72%	0%	15%	11%
Norveç	NRK	614,59	96%	0%	0%	1%	2%	1%
Danimarka	DR	532,15	88%	1%	0%	0%	12%	0%

Finlandiya		Yle	514,12	0%	0%	99%	0%	1%	0%
İsveç		SVT	498,86	0%	0%	95%	0%	5%	0%
Belçika FL		VRT	476,71	60%	0%	0%	0%	37%	3%
İrlanda		RTÉ	347,70	0%	56%	0%	0%	44%	0%
Macaristan		MTVA	329,02	88%	0%	0%	0%	4%	8%
Çekya		ČT	268,53	0%	85%	0%	0%	15%	0%
Portekiz		RTP	230,63	0%	80%	0%	0%	20%	0%
Yunanistan		ERT	209,07	0%	91%	0%	0%	6%	3%
Hırvatistan		HRT	176,63	1%	86%	0%	6%	7%	0%
Slovakya		STVR	141,56	37%	53%	0%	0%	10%	0%
Slovenya		RTVSLO	131,15	2%	76%	0%	2%	20%	0%
Sırbistan		RTS	119,73	0%	74%	0%	0%	26%	0%
Romanya		TVR	101,94	85%	0%	0%	0%	15%	0%

Kaynak: EBU

<https://www.ebu.ch/resources?publicationType=research&topics=funding-and-advertising&type=dataset> Erişim: 02.02.2026

Tablo 2.1’de, Avrupa’da yer alan kamu yayıncılarından geliri en büyük olanlar sırasıyla yer almaktadır. Bazı ülkelerde birden fazla kamu yayıncısı bulunmaktadır. Çalışma kapsamında gelir büyüklüğü en fazla olan kamu yayıncısı dikkate alınmaktadır. Söz konusu ülkelerin finansman modelleri incelendiğinde tamamının ortak özelliği, gelirin büyük çoğunluğunu kamusal kaynaklardan sağladıkları görülmektedir. İfade edilen kamusal kaynaklar; devlet bütçesi, devlet bütçesinden bağımsız bir fon ve lisans ücretine dayanmaktadır. Bazı ülkeler için kamusal kaynakların finansman dağılımı, lisans ücreti ile devlet bütçesi arasında birbirine yakın bir dağılım göstermektedir.

2.1.4.1. Devlet Bütçesi Kaynaklı Finanse Edilen Kamu Yayıncıları

Toplam 25 ülkeden 7 ülke ağırlıklı olarak devlet bütçesinden faydalanarak finanse edilmektedir. Başta İspanya olmak üzere Hollanda, Norveç, Danimarka, Belçika FL, Macaristan ve Romanya kamu yayıncıları, kurumlar ve kişilerin gelir, servet ve harcamaları üzerinden ödemiş oldukları vergiler ile finanse edilmektedir. Dolayısıyla burada kamu yayıncılarının gelirlerinin vergi niteliğinde olduğu kesindir. Fakat söz konusu vergi gelirlerinin sınıflandırılması pek mümkün değildir. Ayrıca kamu yayıncılığı kavramı Avrupa toplumları için kamu hizmeti olarak görülmektedir. Bu nedenle kamu yayıncılarının merkezi bütçe ile finanse edilmesi normal karşılanabilir.

İspanya kamu yayıncısı RTVE, başlangıcından beri kamu yayıncılığının en yaygın finansmanı olan lisans ücretini kullanmamıştır. Ancak 2009 yılında yapılan düzenlemeler ile kamu yayıncısında reklam faaliyetleri yasaklanmıştır. Ayrıca telekomünikasyon şirketlerine

%0,9, özel kanal şirketlerine brüt gelirlerinin %3'ünü vergi olarak kamu yayıncısı adına ödenmesi kararlaştırılmıştır(www.rtve.es, 2010).

EBU'ya göre kamu yayıncıları için klasik finansman yöntemi olan lisans ücreti kaynağı, yeni tartışmalar nedeniyle bir finansman modeli olmaktan çıkmakta daha çok devlet bütçesi kaynaklı modellere yönelim artmaktadır. Bu doğrultuda; Hollanda 2002, Norveç 2020, Macaristan 2002, Romanya 2017, Danimarka 2019 yıllarında, lisans ücreti finansman modelinden devlet bütçesi modeline dönüşmüştür.

Norveç kamu yayıncısı NRK için lisans ücreti Ocak 2020'de kaldırıldı. Kaldırılmadan önce, 2019 yılında TV sahibi her hane için ücret yıllık yaklaşık 3000 NKR (yaklaşık 305 €) idi. Ücret, herhangi bir TV sahibi için zorunluydu. Eski sistemde, kalıcı ve ciddi şekilde engelli olan ve bu nedenle ev dışına çıkmaları veya başkalarıyla iletişim kurmaları zor olan ve yayın ücretini kendileri ödeyecek maddi güce sahip olmayan kişiler için muafiyetler vardı. Yeni sistemde, Norveç sakinleri, yıllık vergi beyannameleri aracılığıyla ek bir bireysel ve gelir bazlı vergi ödeyerek NRK'yi finanse etmektedir. 1 Ocak 2020'den itibaren, bir bireyin vergisi, kişisel gelirin göre yıllık geliri 150.000 Norveç Kronuna kadar 100 kron, yıllık geliri 350.000 Norveç Kronuna kadar 1700 kron tutarında kamu yayıncısı için ödeme yapılmaktadır. Bu uygulama ile Norveç kamu yayıncısı için yapılan ödeme muafiyet ve istisnaları kapsamakta, gelir üzerinden alınan bir vergi niteliğinde olmakla ve adaletli bir yapıda olduğu görülmektedir (Steemers, 2020, s. 10).

2.1.4.2. Lisans Ücreti ile Finanse Edilen Kamu Yayıncıları

Lisans ücreti, kamu medyası için geleneksel finansman modeli olarak kabul edilir ve neredeyse kamu medyasının kendisi kadar eskiye dayanmaktadır. İngiltere'de ilk kez 1923'te, BBC'nin kuruluşundan bir yıl sonra alınmaya başlanmıştır. Lisans ücreti, belirli bir cihaz türüne sahip olan kişilerden sabit bir ücret alınmakta ve geleneksel olarak bu televizyondur, ancak daha yakın zamanlarda, programları çevrimiçi bir TV hizmeti aracılığıyla canlı olarak almak veya yayınlamak için kullanılan herhangi bir cihazı içerecek şekilde genişletildi. Uygulama biçimi her ülkede farklılık göstermektedir ("PSM Funding Models", t.y.).

Kamu yayıncılığında geleneksel olan lisans ücreti daha çok hanelerde bulunan cihaz sahipliği üzerinde alınmaktadır. Yani evlerinde televizyon veya yayın alan cihaz olmayan kişi ve kurumlardan alınmamaktaydı. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte lisans ücreti ödemesi hane veya kişilerden alınması daha gerçekçi bir yapıda olmasını sağlamıştır.

Tablo 2.1’de yer alan 15 ülke kamu yayıncısı gelirinin çoğunu lisans ücretinden sağlamaktadır. Her ne kadar lisans ücreti olarak adlandırılrsa da günümüzde yapılan ödemelerin ortak özelliği; kişi veya kurumların geliri üzerinde yapılan dolaysız bir vergi niteliği taşıyan mali yükümlülüklerdir. Söz konusu mali yük; haneye, kişiye veya cihaz sahibi olan haneler ayrımı yapılarak her ülke için farklı uygulanmaktadır. Bu noktada, lisans ücreti ile en büyük gelire sahip olan Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya kamu yayıncıları için yapılan ödemlere bakılması önem arz etmektedir.

Almanya’nın en büyük kamu yayıncısı olan ARD, gelirinin büyük bölümünü hanehalkı ödemeleri sağlamaktadır. Vatandaşlar, şirketler, kurumlar ve kamu yararına çalışan kuruluşlar için yasal olarak belirlenmiş bir katkıdır. Haneler için mevcut ücret aylık 18,36 avrodur. Katkı payı, prensip olarak Almanya’daki tüm yetişkin vatandaşların, şirketlerin, kurumların ve kamu yararına çalışan kuruluşların, fiili medya kullanımlarından bağımsız olarak katkıda bulunması gerektiği anlamına gelmektedir. Temel olarak bir hanede yaşayan 18 yaşını geçmiş olan bireylerden alınır. Birden fazla kişi veya paylaşımlı konutlarda da sadece bir lisans ücreti alınmaktadır. Lisans ücreti merkezi bütçeye aktarılmadan doğrudan kamu yayın hizmetine ödenmektedir. Bu, kamu radyosu, televizyon ve internet hizmetlerinin hükümet etkisinden bağımsız olmasında önemli bir kriter olmaktadır (*rundfunkbeitrag.de*, 2025). Öğrenciler, sosyal yardım alanlar, ikincil konut sahipleri ve engelliler bu ödemlerden muaf tutulmaktadır (*Probus News*, 2025).

Yapılan ayrımlara göre Almanya Kamu yayıncısı olan ABD’nin gelirini oluşturan lisans ücreti ödemesi; kişilerin geliri üzerinden alınan ve dolaysız bir vergi niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Lisans ücretinde gelir seviyesine bakılmadığı ancak dezavantajlı grupların dikkate alındığı görülmektedir.

İngiltere kamu yayıncısı olan BBC’de TV lisans ücreti ödemeleri cihaz sahipliği ile ilişkilendirilmektedir. Programları televizyonda, bilgisayarda veya başka bir cihazda yayınlanırken izlemek veya kaydetmek ve dijital platform(iPlayer) isteğe bağlı BBC programlarını izlemek için bir TV lisansının alınması gerektiği düzenlenmiştir. Ortak evde kalanlar için ayrı kira sözleşmesi olması ve odasında yayın alan cihaz olması koşuluyla lisans ücreti alınması gerektiği ifade edilmiştir. Evde yayın alan cihaz olmaması durumunda lisans ücretinin ödenmesine gerek yoktur. Lisans ücreti ödemesi yıllık olarak evler ve işyerleri için bir TV Lisansı 174,50 Euro olarak belirlenmiştir. Engelliler, 75 yaş üstü kişiler lisans ücreti ödemesinden muaf tutulmuştur (*Www.Gov.Uk*, 2025).

İngiltere kamu yayıncısı olan BBC'ye vatandaşlar tarafından ödenen lisans ücreti; gelir üzerinde alınan dolaysız bir vergi yapısındadır. Belirli sosyal grupların muaf tutulması, vergi adaleti bakımından olumlu bir durumdur. Ancak gelir seviyesine göre ödemelerin kademelendirilmemesi durumu bu konuda olumsuz bir uygulamadır.

Fransa'da 2022 yılına kadar kamu yayıncısı kurum olan France TV, lisans ücreti ile finanse edilmekteydi. Söz konusu lisans ücreti, İngiltere'deki gibi cihaz sahipliği ilişkili olarak hane başına alınmaktaydı. Ancak 2022 yılı seçim vaatleri nedeniyle söz konusu lisans ücreti kaldırılmış, kamu yayıncısına gerekli ola finansman, KDV üzerinde alınacak belirli bir paydan sağlanacağı kararlaştırılmıştır. 2025 yılında itibaren yapılacak olan gerekli finansmanın vergilerden alınan belirli paylar ile sağlanacağı kararlaştırılmıştır (EBU, 2025).

Fransa yapılan finansman, 2022 yılı öncesinde gelir üzerinde alınan, belirli muafiyet ve istisnaları içeren dolaysız bir vergi özelliği taşımaktaydı. 2022-2024 yılları aralığında kamu yayıncısı için oluşturulan kaynak, harcama üzerinden alınan dolaylı bir vergi niteliği taşıdığı görülmektedir. Yapılan düzenleme ile kamu yayıncısı için oluşturulan kaynağın, vergi adaleti ve gelir dağılımını bozabileceği yönünde bir durum ortaya çıktığı görülmektedir.

İtalya'da kamu yayıncısı için ödenen lisans ücreti 2016 yılı itibariyle elektrik faturaları üzerinden tahsil edilmektedir. Hanede TV yayınları alabilecek cihaz bulundurma ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu ücret hane başına tahsil edilmektedir. 2024 yılı itibariyle yıllık olarak 70 Euro olarak belirlenmiştir. Aylık düzenlenen elektrik faturaları ödemeleri üzerinden alınmaktadır. Yıllık hane geliri 8000 Euro altında olanlar muaf tutulmuştur. Ayrıca diplomatik muafiyetleri de içermektedir (Www.Taxing.It, 2024).

Bu noktada dikkat kamu yayıncısı için belirlenen lisans ücretinin gelir üzerinden alındığı ancak dolaylı bir vergi özelliğinde olduğu görülmektedir. Çünkü elektrik tüketiminin belli bir yüzdesi olmadan maktu olarak belirlenmekte ve aylık taksitler halinde ödenmektedir. Bu yönüyle dolaylı vergilerin adaleti bozucu etkilerine göre farklılık göstermektedir. Ancak vergi toplayanlar açısından tahsilatı kolay olduğu için mali etkinliği yüksektir.

2.1.4.3. Merkezi Bütçe Dışındaki Fonlar ile Finanse Edilen Kamu Yayıncıları

Kamu hizmeti yayıncılığının finansman yapısı ülkeden ülkeye önemli ölçüde farklılık göstermekte olup, bazı kamu yayıncıları doğrudan merkezi bütçeden değil, bunun dışında oluşturulan özel fonlar aracılığıyla desteklenmektedir. Tablo 2.1'de çalışma kapsamında olan 25 ülkeden 3 (Türkiye, Finlandiya, İsveç) ülkenin merkezi bütçe dışındaki fonlar ile finanse edildiğini gösterilmektedir. Bu uygulama, kamu yayıncıları için önemli bir kriter olan “siyasi

müdahaleden bağımsızlık” açısından olumlu bir yapı olarak gösterilebilir. Günümüz tartışmalarında, finansmanın sürdürülebilirliği açısından güçlü bir yapıda görülmekte ve yeni alternatif modeller olarak sunulmaktadır.

İsveç’te kamu yayıncısı için ödenen ücret, 2019 yılı itibariyle cihaz sahipliği ile ilişkili olan geleneksel lisans ücreti modelinden bir kamu hizmeti vergisine değiştirilmiştir. Kamu hizmeti ücreti, İsveç’te yaşayan, İsveç’te vergi mükellefi olan ve 18 yaşına girmiş herkes tarafından ödenmektedir. Yurt dışında yaşayan bazı kişiler de ücretten sorumludur. Televizyonunuz olsun veya olmasın, ücreti ödemeniz gerekir ve ücret doğrudan gelir vergisi ile birlikte tahsil edilir. Söz konusu vergi yıllık olarak 1.249 İsveç Kronu tavanı belirlenmiştir. 2025 yılı itibariyle yıllık gelir toplamı 124.929 İsveç kronundan düşük olanlar için gelirin %1’i olarak uygulanmaktadır. Yıllık 124.929 İsveç kronundan fazla geliri olanlar için 1.249 İsveç Kronu olarak sabitlemiştir. Tahsil edilen ücret sadece gerçek kişilerden alınmakta ve özel yardım alan öğrenciler, sosyal yardım alan ve geliri olmayan kişiler, muaf tutulmuştur (Www.Skatteverket.Se, 2025).

İsveç’te 2019’dan itibaren uygulanan kamu hizmeti ücreti, vergilendirme literatürü açısından gelir vergisinin özelliklerini taşımaktadır. Bu sistem, cihaz sahipliğine dayanan lisans ücretinin yerini alarak, gelir temelli bir ödeme yöntemi haline gelişmiştir. Vergiden, belirli sosyal grupları muaf tutulması, gelir üzerinden alınması ve belirli bir sınıflandırma yapılması vergi adaleti ve gelir dağılımı bakımından etkin bir uygulamadır. Ancak kişilerin beyanlarıyla ilişkili olması mali etkinliği açısından bir risk oluşturmaktadır.

Finlandiya kamu yayıncısı için ödenen ücret, 2013 yılından beri geleneksel TV lisans ücreti yerine “Yle Vergisi” adı altında gelir üzerinde alınan bir vergi olarak düzenlenmiştir. Söz konusu vergi; bireysel mükellefler, gelirin elde edilmesi için yapılan giderler düşüldükten sonra kalan net kazançları ve sermaye gelirleri, yani vergiye tabi gelirleri üzerinden kamu yayıncılığı vergisi ödemekle yükümlüdürler. Aynı şekilde tüzel kişiler de aynı yükümlülüğe sahiptir. Finlandiya yaşayan 18 yaş üstü bireysel vergi mükellefleri, kamu yayıncılığı vergisine tabidir. Bu vergi, yerleşik olmayan vergi mükellefleri ve vefat eden kişilerin mirasçıları kamu yayıncılığı vergisine tabi değildir. Tahakkuk ettirilen vergi, kişiler için net kazanılmış gelirin ve net sermaye gelirin veya çalışma gelirin, 15.150 Euro’yu aşan kısmının %2,5 şeklinde hesaplanmaktadır. Maksimum vergi tabanı 160 Euro’dur. Şahısların yıllık geliri 15.150 Euro’dan azsa, kamu yayıncılığı vergisi vergisinden muaf tutulmaktadır. Şirketler içi muafiyet sınırı, yıllık safi kazanç için 50.000 Euro olarak belirlenmiştir. Kurumlar

için hesaplanan vergi, 140 Euro ve safi kazancın 50.000 Euro'yu aşan kısmı için %0,35 olarak belirlenmiştir (<https://www.vero.fi/>, 2025).

Finlandiya kamu yayıncısı olan Yle için ödenen kamusal katkı payı, ülkede yaşayan kişi ve kurumların gelir ve servetleri üzerinde alınan dolaysız bir vergi niteliği taşımaktadır. Söz konusu vergi, kişiler ve kurumlar için gelir seviyesi dikkate alınarak belirli muafiyet sınırları içerisinde tahakkuk ve tahsil edilmektedir. Bu yönüyle vergi adaleti ve gelir dağılımı açısından etkin bir yapıda olduğu söylenebilir. Ancak beyan esaslı olması nedeniyle mali etkinlik açısından riskler taşımaktadır. Bu da kamu yayıncısının gelirlerinin sürekliliği ve yeterliliği konusunda endişe oluşturabileceği tartışmalarına sebep olmaktadır.

Son olarak Türkiye kamu yayıncısı olan TRT gelirleri merkezi bütçe dışında yer alan fonlar arasında yer almaktadır. Söz konusu gelirler; 2022 yılına kadar elektrik enerjisi tüketimim üzerinden ve elektronik cihazlar alınan bandrol gelirleri ile sağlanmaktaydı. Elektrik tüketimine ilişkin gelirler; nihai tüketicinin, bütün vergi ve fonlar hariç olmak üzere enerji tüketimim %2'si olarak hesaplanıp elektrik şirketi tarafından TRT kurumuna aktarılmaktaydı. Ancak 2022 yılı itibarıyla TRT'nin elektrik faturaları üzerinden aldığı pay kaldırılmıştır. Bu durumda TRT kamusal katkı gelirleri olarak imalatçı ve ithalatçılardan alınan bandrol ücreti kalmıştır(Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, 1984).

TRT bandrol ücreti 3093 s. Kanun ve 5610 s. Cumhurbaşkan Kararı kapsamında; televizyon (%16), radyo (%16), uydu (%16), cep telefonu (%12), bilgisayar (%4), birleşik cihazlar (%16), kara taşıtları (%0,08) ve diğer taşıtlar (%0,08) üzerinden bandrol ücreti hesaplanması gerektiği düzenlenmiştir. Söz konusu bandrol ücreti, ithalat sürecinde, gümrük saymanlıkları tarafından peşin olarak tahsil edilip, TRT kurumuna aktarılmaktadır. İmalatçılar ise aylık düzenlemiş oldukları üretim ve satış beyannameleri ile TRT'ye gerekli bandrol ücretini ödemekte ve bandrollerinin almaktadırlar. İfade edilen bandrol ücreti ithalat ve imalat sürecinde bir defaya mahsus olmak üzere, ÖTV hariç KDV matrahı üzerinde hesaplanmaktadır (5610 S. Cumhurbaşkanlığı Kararı, 2022; <https://www.trt.net.tr>, 2025; Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, 1984).

TRT kamu yayıncısı gelirlerinin büyük çoğunluğunun kamusal gelirlerden sağlanması yönüyle Avrupa kamu yayıncıları ile ortaklık göstermektedir. Ancak Türkiye kamu yayıncısı TRT'nin ayrıştığı en önemli nokta; tahsil etmiş olduğu kamusal gelir, tüketim üzerinde alınan, nisbi yapıda hesaplan bir ödeme ile finanse edilmesidir. Güncel durumda tahsil edilen bandrol ücreti, harcama üzerinde alınan dolaylı bir vergi niteliği taşımaktadır. 3093 s. Kanunda

mükellefler imalatçı ve ithalatçılar olarak ifade edilse de hesaplana bandrol ücretinin dolaylı bir vergi olması nedeniyle nihai tüketicilere yansıtılmaktadır. Nihai tüketiciler, satın almış oldukları her elektronik cihaz için KDV ve ÖTV gibi TRT bandrol ücreti ödemektedir. Avrupa ülkeleri gibi yıllık belirli bir tavan belirlenmemiştir. Ayrıca muafiyet ve istisna konusunda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu yönüyle TRT bandrol ücreti vergi adaleti bakımından KDV ve ÖTV gibi eşitliği bozan bir yapıdadır. Ancak tahsilatı kolay olması nedeniyle mali etkinliği yüksek bir vergidir.

2.2. Temel Makroekonomik Göstergeler-Kamu Gelirleri İlişkisi

Kamu maliyesi literatüründe devletin harcamalarını finanse edebilmesi ve ekonomik istikrarı sağlayabilmesi için ihtiyaç duyduğu kamu gelirlerinin sürdürülebilirliği, ülkenin içinde bulunduğu makroekonomik konjonktür ile doğrudan ilişkilidir. Ekonomik büyüme, fiyatlar genel seviyesindeki değişimler, istihdam yapısı ve demografik dönüşümler gibi makroekonomik dinamikler, kamusal gelirlerin hem tahsilat etkinliğini hem de reel değerini belirleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Nitekim özünde bir tür kamusal finansman kaynağı veya para-fiskal yükümlülük niteliği taşıyan kamu yayıncı gelirleri de bu makroekonomik dalgalanmalardan ve genel şoklardan bağımsız bir yapı arz etmemektedir. Bu doğrultuda, izleyen alt bölümlerde, kamu gelir yapısını şekillendiren temel makroekonomik değişkenler ve aralarındaki iktisadi etkileşim, teorik zemin çerçevesinde ele alınmaktadır.

2.2.1. Enflasyon- Kamu Gelirleri İlişkisi

Enflasyon; bir ekonomide kişi ve kurum ve devletin almış oldukları tüketim, tasarruf ve yatırım gibi iktisadi kararlarını etkileyen fiyatlar genel seviyesinin sürekli artması anlamına gelmektedir. Fiyatlar genel seviyesinin artış hızı veya oranı olarak da ifade edilmektedir. Firedman’a göre enflasyonun parasal bir olgu olduğudur. Tarihsel olarak büyük enflasyonların gerisinde büyük para arzların olduğunu vurgulanmıştır (Chakraborty, 2020, ss. 205-207; Friedman, 1968, ss. 6-7).

Modern ekonomilerde fiyatlar genel seviyesinin sürekli artması farklı nedenler ile ilişkilendirilmiştir. Gordon’a göre enflasyon, fiyatların sadece bir defaya mahsus olmak üzere artması değil fiyatlar genel seviyesinin sürekli artması olarak tanımlanmıştır. Gordon’a göre enflasyona sebep olan unsurlar; arz yönlü, talep yönlü, ve beklentiler kaynaklı olacak şekilde sınıflandırılmıştır (Gordon, 1977, ss. 130-133).

Enflasyon toplumun bütün kesimleri için istenmeyen bir durumdur. Toplumda yer alan kişi, kurum ve topluluklar, verecekleri kararlarda enflasyonun sebep olmuş olduğu değer kaybını düşünmektedirler.

Enflasyonun en büyük etkisi, sabit gelirliler ve bu sabit geliri ile tasarruf yapan kişiler üzerinde görülmektedir. Belirli bir zaman aralığı ile gelir elde eden insanların veya kurumların elde etmiş oldukları nominal unsurların gerçek değerleri enflasyon sebebiyle azalmaktadır. Sabit gelirliler memurlar, emekliler, işçiler veya sabit bir gelir ile geçinen kişiler örnek gösterilebilir. Yine yüksek enflasyon dönemlerinde, borç veren ile borç alan arasındaki ekonomik denge yeniden düzenlenmiş olmaktadır. Borçlanma tarihinde oluşan borç miktarı, enflasyonist süreç sonunda yapılan ödemeler ile reel olarak değer kaybetmektedir. Bu durum, borçlu lehine bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Yıldırım, 2008, ss. 40-42).

Görüldüğü üzere ekonomi yönetimlerinin, enflasyona maruz kalmaları neticesinde çıkan olumsuz etkilerin sonucundan korunmaları gerekmektedir. Nitekim enflasyon hem alt gelir grubunun yoksullaşmasını derinleştirmekte hem de kamu harcamalarının finansmanı gerekli olan kamu gelirlerinin reel değerinin düşürmektedir. Çalışma kapsamında olan 25 adet kamu yayıncısının gelirleri de bir kamusal gelir/ vergi niteliği taşımaktadır

Vergi sistemleri esnek olmadığında, vergi tahsilatındaki gecikmelerin uzun olması ve enflasyon oranlılarının yüksek olduğu ekonomilerde reel vergi gelirinin düşme ihtimali bulunmaktadır. Enflasyon oranı yükseldiğinde vergi tahsilatındaki kaçınılmaz gecikmelerin çok önemli hale geldiğini ve yüksek esnekliklerle telafi edilmedikçe sıklıkla reel gelirden bir düşüşe yol açabileceğini göstermektedir. Belirli bir verginin tahsilatındaki gecikme; yani vergiye tabi olay ile bu olayla bağlantılı vergi tahsilatı arasındaki zaman farkı enflasyonist ortamda kamusal gelir kaybına neden olmaktadır. Ülke ekonomisinde vergi tabanının dar olması yani vergi alacağı kaynaklarının nispeten daha az olması durumunda, ifade edilen gecikme hususu daha fazla olmaktadır. Söz konusu gecikme kavramı, yasal bir gecikme olarak ifade edilmektedir. Vergi idaresi ve devlet söz konusu gecikmeye ideal seviyeye indirmeleri gerekmektedir. Verginin yasal süreden sonra ödenmesi hususu da hukuki olmayan bir durumdur. Yasal olmayan gecikmenin maliye idaresi tarafına sıfıra indirilmesi amaçlanır. Ancak yüksek enflasyon dönemlerinde takdir edilen cezalar reel değer kayıpları nedeniyle caydırıcılığı azalmaktadır. Bu husus yerine maliye yönetimi, erken mali yükümlülükler gibi çözümler bulmaktadır (Tanzi, 1977, ss. 154-165).

Birçok gelişmekte olan ülke, kalkınma harcamalarını finanse etmek için büyük bütçe açıkları vermeyi tercih etmekte veya mecbur kalmaktadır. Bu durumun başlıca nedenleri; vergi tabanlarının verimli ve geniş olmaması, vergi tabanların genişliği olsa bile vergi idarelerinin verimli bir çalışma yürütememesi veya siyasi tercihler ve popülizm nedeniyle vergi gelirlerinin düşmesi olarak ifade edilmektedir (Tanzi, 1978, ss. 417-420).

Yüksek enflasyonun vergi gelirlerine gerçekleştirmiş olduğu reel değer kayıplarının yanında vergi gelirlerinin arttırma yönünde etkileri de bulunmaktadır. Enflasyonist dönemlerde fiyatlar ve parasal gelirlerin nominal olarak yükselerek artan oranlı vergi tarifesi üzerinde yukarıya doğru kayar; bu durum mükelleflerin zaman içinde daha yüksek vergi dilimlerine dahil olmalarını ve ortalama vergi oranını artırır. Tarifeler farklı dönemlerde yenilense dahi genellikle gelir artışlarının gerisinde kalmaktadır. Nominal gelir artışları vergi matrahını sürekli daha yukarı taşımakta ve böylece vergi hasılatı reel gelir değişmese bile yükselir. Yüksek enflasyonun olduğu durumlarda bu vergilendirme yöntemi kamu gelirlerinde otomatik bir artış oluştururken mükellefler üzerinde görünmeyen bir vergi yükü yaparak “mali sürüklenme” kavramını ortaya çıkarmaktadır (Musgrave & Musgrave, 1984, ss. 640-645). Aynı süreç dolaylı vergiler için de söylenebilir. Enflasyonist süreçte yükselen fiyatlarla ödenen vergi yükü mükellefler aleyhine sonuçlanmaktadır. Elde ettikleri gelirin yükselmesi daha gecikmeli bir durumda olduğu durumlarda mükellefler harcamaları üzerinden ödedikleri vergilerin fiyatları yükselmesi nedeniyle gelirlerine oranla daha fazla vergi ödemektedirler.

Ekonomi yönetimi için önemli ve tarihsel geçmişi çok eski olan politikalardan biri maliye politikası olmaktadır. Vergilendirme aracı, maliye politikasının en geniş kullanım alanı olan uygulamasıdır (İrteş Gülşen & Özer, 2024, s. 921). Vergilendirmenin temel amacı olan kamu harcamalarının finansmanının, enflasyondan korunması hususu, en az vergilerin toplanması kadar önemli olmaktadır. Vergilendirme sisteminin yapısı, vergi gelirlerinin enflasyondan korunmasında önemli rol oynamaktadır.

Vergi sisteminin yapısı, yalnızca vergilerin türü ve oranlarıyla değil, aynı zamanda vergi tahsil sürecinin etkinliğiyle de yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, maliye otoritelerinin vergi tahsilatını hızlandırıcı ve etkinleştirici önlemler alması büyük önem taşımaktadır. Zira tahsilat sürecinde yaşanan gecikmeler, özellikle yüksek enflasyon dönemlerinde vergi gelirlerinin reel değerinde ciddi kayıplara neden olabilmektedir. Bu tür olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için vergi tabanının çeşitlendirilerek genişletilmesi ve vergi sisteminin ekonomik koşullara uyum sağlayabilecek ölçüde esnek bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir (Çavuşoğlu, 2005, ss. 50-52). Ayrıca, sabit gelirliler ve düşük gelirliler için vergi muafiyetleri, iade mekanizmaları

veya dilim güncellemeleri ile koruyucu tedbirler alınması sosyal adaleti de gözeten bir yaklaşım sunmaktadır.

Enflasyonun uzun vadeli olarak yüksek seyirde devam etmesi, ülke ekonomisi açısından önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu durumda vergi gelirlerinin çoğaltılması bütçe dengesinin sağlanması için gereklidir. Ancak popülist kaygılarda veya sosyal refah açısından vergi gelirleri her durumda artırılmamaktadır. Bu nedenle devlet, borçlanma yolunu tercih etmektedir. Enflasyonist bir süreçte yapılan borçlanma ise yüksek faiz oranları ile ancak yapılabilmektedir. Bu durum, yatırım iştahını düşürmekte ve daralan yatırımlar, vergi tabanının küçülmesine sebep olmaktadır. İyi yönetilemeyen bir kamu harcama politikası enflasyonist ortamda borçlanmaya sebep olmakta, borçlanma ile birlikte vergi gelirlerin azalacağı bir kısır döngü ile yine enflasyona sebep olmaktadır (Kargı, 2007, ss. 46-47).

Yüksel enflasyon döneminde yapılan borçlanmaların maliyeti olan faiz ödemeleri vergi gelirleri ile karşılanmaktadır. İç borçlanma, oluşturulan kamu finansmanını toplumun varlıklı kesimden sağlamaktadır. Ancak borçlanma için ödenen faizler toplumun tamamını ödemiş olduğu vergilerden sağlanmaktadır. Bu ilişki de gelir dağılımının bozulmasına neden olmaktadır. Özellikle dolaylı vergilerin ve tüketim eğilimin çok olduğu ülkelerde söz konusu borçlanma mekanizması gelir dağılımının eşitsizliğini daha fazla arttırmaktadır (Akbulut, 2021, s. 148).

2.2.2. Kamu Gelirleri- Kişi Başına Düşen Gelir İlişkisi

Gelir kavramının makroekonomik anlamda tanımlanması, ölçülmesi ve sınıflandırılması ekonomi yönetimlerin önemli faaliyetlerinden birini oluşturmaktadır. Çünkü Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH), belirli bir takvim yılı içerisinde bir ekonominin performans düzeyini ortaya koyan temel makroekonomik göstergelerden biridir ve söz konusu dönemde ekonomide gerçekleşen tüm ekonomik faaliyetlerin parasal değerini ifade etmektedir. GSYH'nin bireyler, kurumlar ve kamu otoriteleri açısından önem taşımasının temel nedeni, ekonomide oluşturulan toplam gelirleri, talepleri ve harcamaları bütüncül bir şekilde ölçme imkânı sunmasıdır. GSYH'nin açıklanması ve hesaplanmasında gelir yöntemi ve harcama yöntemi olmak üzere iki farklı yaklaşım kullanılmakta olup, her iki yöntemde de toplam gelir ile toplam harcamanın parasal değerler itibarıyla birbirine eşit olması gerekmektedir. Tanım olarak GSYH, belirli bir dönemde bir ekonomi sınırları içerisinde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte GSYH, yalnızca ilgili dönemde yeni üretilen mal ve hizmetlerin değerini kapsamaktadır; daha önce üretilmiş, geliri

elde edilmiş ve harcamaları tamamlanmış olan ikinci el malların satışından doğan değerler, üretimde bir artış oluşturmadağı için GSYH hesaplamalarına dâhil edilmemektedir (Mankiw, 2016, ss. 20-24).

Tüm dünyada bir ülkenin toplam gelirlerindeki tek başına büyüklüğü insanların refahı için yeterli bir ölçüt olmadığı kabul edilmektedir. Gelirin dağılımı, toplumsal barış ve adalet hedeflerine ulaşılması anlamında büyük önem arz etmektedir. Dornbusch, Fischer ve Startz, ortalama gelir seviyesini ölçmenin kolay olduğunu düşünüyorlar; çünkü ortalama kişi başına geliri belirlemek için toplam ekonomik aktivitenin bir ölçüsü olan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYH) toplamının ülkenin nüfusuna bölünmesi yeterlidir. Bu gösterge, ülkeler arasındaki yaşam standartlarındaki farklılıkları karşılaştırmada yaygın olarak kullanılır ve ekonomik performansın genel seviyesine dair temel fikir verir. Ayrıca, büyüme analizlerinde ortalama gelir bir başlangıç noktasıdır; çünkü zaman içindeki ortalama gelirdeki değişiklikler, ekonominin uzun vadeli refah potansiyeline dair önemli bilgiler sunmaktadır (Dornbusch vd., 2010, ss. 550-556).

Ekonominin gidişatı her dönemde aynı seyir halinde devam emememektedir. Küreselleşme ile beraber birçok sosyal, siyasi ve ekonomik olay ekonomiyi etkilemektedir. Maliye politikasının en önemli araçlarından biri olan vergi gelirleri, ifade edilen birçok unsurdan etkilenmektedir. Bu etkilerle birlikte ekonomi yönetimini, sürdürebilir bir finansman ve makroekonomik istikrar için güçlü ve duyarlı bir vergi sistemine ihtiyaç duymaktadır. Vergi gelirlerin herhangi bir parametreye karşı duyarlılığı kamu harcamalarının sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Söz konusu duyarlılığa esneklik denmektedir (Akar, 2013, ss. 28-29).

Vergi gelirlerinin GSYH'ye olan duyarlılığı, verginin gelire olan esnekliği olarak ifade edilmektedir. Gelirin nüfusa bölünmesi ile ortaya çıkan büyüklük olan kişi başına gelir de dolaylı olarak aynı duyarlılıktan etkilenmektedir. Söz konusu esneklik katsayısının 1'den büyük olması; gelirden meydana gelen bir birimlik değişimin, vergi gelirlerinde daha fazla bir artış olacağı anlamına gelmektedir. Ancak söz konusu esneklik, verginin yapısına göre değişebilir. Aratan oranlı bir gelir vergisinde, miktar olarak tahsil edilen gelir vergisi, gelirden meydana gelen artıştan daha fazla olabilmektedir. Harcama üzerinde alınan verginin ise kişilerin veya kurumların marjinal tüketim eğilimlerine göre değişmektedir. Servet üzerinde alınan vergilerde gelir artışlarının etkisinin bir bağlantısı olduğu söylenemez (Turhan, 1993, ss. 282-283).

Vergi gelirlerinin gelire olan esnekliği kısa ve uzun dönem etkileri olarak 2 ayrı şekilde düzenlenmiştir. Kısa dönemde gelirden meydana gelen değişimlerde vergi gelirleri uzun vadeye göre daha az duyarlı olmaktadır. Ancak gelirden kısa vadede meydana gelen bir değişim, kurumlar vergisini gelir vergisine göre daha fazla etkilemektedir. Uzun vadede ikisinin etkisi de aynı olarak yer almaktadır (Sobel & Holcombe, 1996, s. 552).

Vergi gelirlerinden beklenen; uzun dönemde, GSYH ve dolaylı olarak kişi başına düşen gelirin artması ile birlikte orantılı olarak artmasıdır. Ancak artışın büyüklüğünü gelir dağılımı, vergi sistemi yapısı, enflasyon, dış ticaret açığı, vergi bilinci ve ahlakı, kayıt dışılık, istisna ve muafiyetler gibi faktörlerden etkilemektedir (Arslan vd., 2020, s. 334).

Gelirin vergi gelirlerini etkileyebilmesi, gelirin ekonomide ne şekilde dağıldığı ile yakından ilişkilidir. Bu kavram “gelir dağılımı” olarak ifade edilmektedir. Gelir dağılımı, bir ülkede yaşayan kişilerin, elde edilen toplam ülke gelirinin; kira, faiz, rant, ücret gibi unsurlar arasında dağılımını ifade etmektedir. Gelirin dağılımının bu bakış açısıyla yapılmasına fonksiyonel gelir dağılımı denmektedir. Gelirin büyüklük olarak kişiler arasında nasıl dağıldığını gösteren yöntemine, kişisel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir (İşgiçok, 1998, s. 64).

Fonksiyonel gelir dağılımı; toplam ülke gelirinin oluşmasında, hasılaya katılan üretim faktörlerinin nasıl dağıldığını göstermesi bakımından, toplumu oluşturan sosyal grupların arasındaki farklılıkları ifade etmekte ve ekonomik yapıyı göstermektedir. Gelir dağılımı ülkeyi oluşturan bölgelere göre veya ekonomik sektörler göre ayrımlar yapılarak da sınıflandırılabilir. Bölgeler arası yapılan sınıflandırma, ülkenin gelişmişlik ve kalkınma düzeylerini göstermesi ile politika yapıcılara yol göstermektedir. Sektörel sınıflandırma, ülkenin kalkınma sürecinde yıllar itibarıyla hangi sektörler ağırlık vermesini, ekonomi yönetimi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. (Karabulut, 2014, ss. 23-24).

Gelir dağılımı için yapılan sınıflandırmalar aynı zamanda maliye politikası aracı olan vergi gelirlerinin de söz konusu sınıflandırılmanın yapısına göre farklılık göstermesi sonucunu doğurmaktadır. Çünkü fonksiyonel gelir dağılımında toplam geliri oluşturan ekonomik faktörler göre bir sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflandırılan yapıya göre toplanan vergiler, vergi gelirlerinin gidişatını ve dağılımını göstermektedir.

Fonksiyonel gelir dağılımına göre bir ekonomide hasıl olan toplam gelirin içerisindeki ücret gelirlerinin payı diğer gelirler göre daha fazla ise ücret geliri elde eden kişiler gelirlerinin büyük bölümünü tüketim olarak kullanmaktadır. Bu durumda vergi gelirlerinin büyük

bölümünü harcama üzerinde alınan KDV ve ÖTV gibi vergiler oluşturacaktır (Stiglitz & Rosengard, 2015, ss. 636-650). Ancak ücret gelir yapısının düşük, sermaye gelirlerinin daha fazla gelire sahip olduğu ekonomilerde, gelir üzerinde alınan dolaysız vergiler daha fazla büyüklüğe sahip olmaktadır. Bu durumda, Kurumlar vergisi, sermaye vergileri daha fazla vergi gelirini oluşturacaktır. Ancak sermaye üzerinde alınan vergiler, ücret üzerinden alınan vergilere göre daha istikrarsız ve vergi gelirleri açısından oynak bir yapıya sahiptir. Kriz dönemlerin vergi gelirlerinde dalgalanma meydana getirebilir. Görüldüğü üzere gelirin farklı ekonomik faktörler arasındaki paylaşımı aynı zamanda vergi tabanının belirlemektedir (IMF, 2022, ss. 20-25).

Sektörel gelir dağılımına göre toplam ülke geliri, tarım, hizmet, sanayi gibi farklı ekonomik alanlarda üretilen mal hizmet toplamından oluşmaktadır. Sektör bazlı yapılan bu sınıflandırma ile vergi gelirlerinin büyüklüğü ve yapısı etkilenmektedir. Tarım sektörünün yoğun olduğu toplumlarda kayıt dışı ekonominin daha yüksek olması nedeniyle vergi tabanları dardır. Dolaylı vergilerin tahsilatı zordur. Sanayi sektörünün yoğun olduğu toplumlarda ÖTV ve KDV gibi dolaylı vergiler ve kurumlar vergisi gelirlerinin ağırlığı fazladır (Sağdıç, 2019, ss. 170-171). Hizmet sektörünün toplam gelir bakımından fazla olması, vergi gelirleri açısından olumlu bir durumdur. Çünkü hizmet sektörünün büyüme ile birlikte kayıt dışılık azalmakta, kurumlar vergisi, dolaylı vergiler ve stopaj yolu ile tahsil edilen vergiler toplam vergi gelirlerini arttırmaktadır (Mapunda vd., 2023, ss. 15-16).

Kişi başına düşen gelir ile vergi gelirleri arasındaki ilişki, ekonomik büyüme dinamikleri, gelir düzeyi ve vergi sisteminin yapısı ile doğrudan bağlantılıdır. Genel olarak bir ülkenin ekonomik büyüme sürecine girmesi ve kişi başına düşen gelirin artması, vergi matrahının genişlemesine bağlı olarak vergi gelirlerinde artışa yol açmaktadır. Ancak bu ilişkinin her ekonomide aynı doğrultuda ve aynı ölçüde gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Vergi sisteminin etkinliği, vergi idaresinin kapasitesi, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ve ekonomik sektörlerin yapısal özellikleri, kişi başına gelir artışının vergi gelirlerine yansıma derecesini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Nitekim literatürde yer alan bazı ampirik çalışmalarda, kişi başına düşen gelirin vergi gelirleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı yönünde bulgulara da ulaşılmıştır.

Oytun Meçik ve Mustafa Karabacanın yapmış olduğu çalışmada; Türk ekonomisinde kişi başına düşen GSYH ile doğrudan ve dolaylı vergiler arasındaki nedensellik ilişkisini araştırılmıştır. Kişi başına düşen GSYH'den dolaylı vergilere doğru bir nedensellik olmadığı gibi, doğrudan vergilerle de bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuca gerekçe olarak vergilendirmede adalet ilkesinin göz ardı edildiği şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte,

böyle bir durumda verimlilik ilkesinin vergi politikalarına rehberlik etmesi genel olarak beklenmelidir şeklinde ifade edilmiştir. Aynı zamanda artan vergi miktarı ve oranlarının Türkiye ekonomisinde kalıcı hale geldiği ve kalkınma sürecinde temel finansman aracı olduğu ifade edilmiştir (Meçik & Karabacak, 2022, ss. 160-161).

Kişi başına düşen gelirin vergi gelirin etkisi, genellikle olumlu olarak kabul edilmiştir. Ancak ülkelerin vergi yapıları, vergilendirme kapasiteleri ve vergi bilinci bu etkiyi sınırlı kılabilmektedir. Kişi başına düşen gelir ve vergi geliri arasında daha güçlü bir korelasyon eksikliği vardır ve bu, gelişmekte olan ülkeler literatüründe sıkça vurgulanan yapısal bir sorundur. Dar vergi tabanı, muafiyetler ve istisnaların geniş ve kapsamlı olması, gelir vergisinin toplam vergi gelirlerine oranının düşük olması ve kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, artan gelirin vergi gelirlerine olumlu etkisine büyük ölçüde sebep olmaktadır (Bird & Zolt, 2005, s. 936). Vergi idaresinin kapasite eksiklikleri ve vergi uyumundaki sorunlar, ekonomik büyümenin sağladığı potansiyel vergi gelirin büyük bir kısmının kaybolmasına neden olmaktadır (Tanzi & Zee, 2000, ss. 310-322).

Sonuç olarak, genel anlamda kabul gören kişisel gelir artışının vergi gelirlerine olan pozitif etkisi; vergi bilinci ve ahlakı, kayıt dışı ekonomi, istikrarlı büyüme, vergi gelir esnekliği gibi kavramların göz ardı edilerek kabul edilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir (Arslan vd., 2020, ss. 334-335).

2.2.3. Kamu Gelirleri- Nüfus İlişkisi

Nüfus, bir zaman dilimi içerisinde belirli bir coğrafyada yaşayan insan topluluğu olarak ifade edilmektedir. İnsan yapısını büyüklüğü ve niteliği bütün sosyal, siyasi ve ekonomik olayları etkilemekle ve etkilenmektedir. Bu aşamada, nüfusun miktar olarak büyüklüğünün yanı sıra yapısı da önem arz etmektedir. Nüfusun yapısına demografi denilmektedir. Demografi kavramı, nüfusun niteliği ile ilgili kavramdır. Demografi, insan popülasyonlarının bilimsel çalışmasıdır. Modern demografi, nüfus değişiminin belirleyicileri ve sonuçlarının incelenmesi ve nüfus değişimini etkileyen veya etkileyebilecek hemen hemen her şeyle ilgilenmektedir. Nüfus büyüklüğü, nüfus artışı veya azalışı, doğurganlık, ölüm ve göç seviyeleri, nüfus özellikleri (eğitim, gelir, meslek, aile ve hanehalkı ilişkileri, göçmen ve mülteci statüsü) ve diğer birçok değişken açısından belirli bir yerdeki insanların nitelikleri demografi kavramını ilgilendirmektedir (Weeks, 2011, ss. 2-3).

Tarihsel olarak nüfus artışı ve büyüklüğü ve niteliği, sınırlı ekonomik kaynakların varlığı göz önünde bulundurularak bakıldığında, farklı açılardan değerlendirilmekte ve

tartışılmaktadır. En temel bakış açısı, ekonominin performans ölçümünün göstergesi olan büyüme oranını nüfusun nasıl etkilediği olmaktadır.

Geçmişe nazaran dünya nüfusu ciddi oranda artmıştır. Bununla birlikte insanların daha fazla mal hizmet tüketimi de artma eğiliminde olmuştur. Bu husus, nüfusla birlikte ekonominin büyüklüğünün önem kazanması ile sağlanmaktadır. Ekonomik büyüklük hem niceliksel hem de niteliksel olarak belirlenmektedir. Yani insanların daha fazla ve daha kaliteli ürün tüketimleri şeklinde ifade edilebilir. Makroekonomide ekonomik büyüme, ekonomilerin daha fazla miktarlarda sermaye ekipmanı biriktirdiği, teknolojik bilgi sınırlarını zorladığı ve giderek daha üretken hale geldiği süreci ifade etmektedir. Kişi başına düşen çıktı veya hane başına düşen tüketimle ölçülen yaşam standartları, öncelikle toplam arz ve bir ülkenin üretkenlik düzeyi tarafından belirlenir. Sürekli ve hızlı bir ekonomik büyüme, gelişmiş sanayi ülkelerinin vatandaşlarına her şeyden daha fazlasını sağlamasını mümkün kılmaktadır (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 501). Ekonomik büyümeyi ölçmek için ekonomistler, ekonomideki herkesin toplam gelirini ölçen gayri safi yurtiçi hasıla verilerini kullanmaktadır (Mankiw, 2016, ss. 205-230).

Ekonomik büyüme modellerinin temel kaynaklarını üretim faktörleri oluşturmaktadır. Üretim faktörleri; insan kaynakları (işgücü arzı, eğitim, beceriler, disiplin), doğal kaynaklar (toprak, mineraller, yakıtlar, çevre kalitesi), sermaye (fabrikalar, makineler, yollar, fikri mülkiyet) teknolojik değişim ve yenilik (bilim, mühendislik, yönetim, girişimcilik) gibi temel dört unsursan oluşmaktadır. Söz konusu faktörler, üretimin ve dolaylı olarak gelirin kaynağı gösterilmektedir (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 503).

Solow büyüme modeli, uzun vadede bir ekonominin tasarruf oranının sermaye stokunun büyüklüğünü ve dolayısıyla üretim düzeyini belirlediğini gösterir. Tasarruf oranı ne kadar yüksekse, sermaye stoku o kadar yüksek olur ve çıktı düzeyi de o kadar yüksek olur. Solow modelinde, tasarruf oranındaki bir artış kişi başına gelirin düzeyini etkiler: Bu, hızlı büyüme dönemine yol açar, ancak sonunda yeni denge durumuna ulaşıldığında bu büyüme yavaşlar. Dolayısıyla, yüksek bir tasarruf oranı yüksek bir denge çıktısı düzeyi ortaya çıkarırken, tasarruf tek başına sürekli ekonomik büyüme oluşturmaz. Solow modeli, bir ekonominin nüfus artış oranının yaşam standardının başka bir uzun vadeli belirleyicisi olduğunu gösterir. Solow modeline göre, nüfus artış oranı ne kadar yüksekse, işçi başına sermaye ve işçi başına çıktı düzeyleri o kadar düşük olur. Aslında ekonomik büyümenin belirleyicilerinin, tasarruf ve nüfus artışı yoluyla gelir ve sermaye stokunu oluşturduğu ifade edilmektedir. Ancak modelde, modern ve gerçek büyümeye göre açıklanamayan hususlar bulunmaktadır. Günümüz büyümelerine en

büyük etken gösterilen teknoloji ve inovasyon model içeriğinde açıklanmamaktadır. Nüfusun demografik özellikleri açıklanmaz. Nüfus artışı nedeniyle kesin bir azalan verim yasası kabul edilerek teknolojinin yüksek verimliliğini açıklanmamıştır (Mankiw, 2016, ss. 231-232).

Nüfusun ekonomik analizinde farklı bakışlar ve büyüme modellerinin temellerini oluşturan görüşler de yer almaktadır. Bu noktada Malthus, nüfusun azalan verimler yasası nedeniyle büyüme dinamiklerinin temel parçası olduğunu ifade etmektedir. Malthus, nüfusun normal koşullar altında, geometrik olarak arttığı ifade etmiştir. Arazilerin sabit olduğu ve gıda üretiminin artışının aritmetik olduğu savunmaktadır. Nüfus artış hızının, “otomatik stabilizatörler” niteliğinde olan salgın, savaş, kıtlık ve doğal afetler yolu ile dengelenmesini olumlu ve bu olayların engellenmesinin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Ancak Malthus’un teknolojik ilerleme olasılığını göz ardı etmesi ve nüfus artışını düşürmede doğum kontrolünün önemini göz önünde bulundurmaması bir eksiklik olarak ifade edilmektedir (Malthus & Linnér, 2013, ss. 25-29; Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 540).

Nüfusu ekonomik büyümede ve gelir oluşumunda önemli bir faktör olarak kullanan farklı bir görüşler de yer almaktadır. Malthus nüfus artışını yaşam standardının yükselmesine bir tehdit olarak görürken, iktisatçı Michael Kremer ise dünya nüfus artışının ekonomik refahın ilerlemesinde anahtar bir güç olduğunu öne sürmüştür. Kremer’e göre eğer daha fazla insan varsa, yenilik ve teknolojik ilerlemeye katkıda bulunacak daha fazla bilim insanı, mucit ve mühendis de vardır. Bu nedenle nüfus teknolojik gelişmenin ön koşulu kabul edilmiştir (Kremer, 1993, ss. 681-716).

Kamu maliyesinin en temel amacı kamu gelirleri yolu ile kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamaktır. Gerçekleşen finansman ile kamu harcamaları yerine getirilmektedir. Nüfusun büyüklüğü ve seyri kamu harcamalarının dağılımını ve büyüklüğünü belirlemektedir. Nüfus artış hızındaki değişiklikler yaş dağılımında değişiklikler oluşturur ve bu eğilim, eğitim harcamaları ile yaşlı bakımı harcamalarına yansır. Nüfus yapısında, yaş skalasında daha yukarıya çıkıldıkça, sosyal destekler yolu ile yaşlı nüfusun çalışanlar ve devlet tarafından finanse edilmesi gerekecektir. Bu koşullara ek olarak, kamu hizmetlerine olan ihtiyaç, nüfus hareketliliği gibi faktörlerden de etkilenir (Musgrave & Musgrave, 1984, s. 123).

Kamu hizmetlerinin birinci muhatabı olan ülke nüfusunun mahiyetine göre hizmetlerin dağılımının ve büyüklüğünün şekillendiğini açık biçimde ortaya koyar. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri, genç ve yaşlı nüfus gruplarının yoğunluğuna göre büyük ölçüde farklılaşır. Demografik geçiş yaşayan ülkelerde kamu harcamalarının yapısının hızla değiştiğini

görülmektedir. Yaşlanan nüfusun ağırlık kazandığı ekonomilerde; emeklilik ile uzun dönemli bakım ve sağlık harcamalarının giderek artmaktadır. Buna karşılık genç nüfusu yüksek olan ekonomilerde eğitim altyapısı, aile destek programları ve işgücü piyasasına geçişi kolaylaştıran politikalar kamu bütçesinde önemli yer tutar. Demografik yapı aynı zamanda bölgesel kamu harcaması baskıları oluşturur; yoğun göç alan kentlerde ulaşım, yol, su ve enerji yatırımları hızla artar (Stiglitz & Rosengard, 2015, s. 142,303,335).

Görüldüğü üzere kamu hizmetleri ve dolaylı olarak kamu harcamaları; nüfusun dağılımı, büyüklüğü, artışı ve hareketliliği unsurlarından etkilenmektedir. Aynı zamanda ekonominin genel dengesi, nüfusa göre oluşan işgücü piyasası ve tüketim talebi büyüklükleri ile şekillenmektedir. Bu nedenle nüfus, kamu maliyesi ve ekonomi yönetimi açısından çok önemli bir faktör olmaktadır. Kamu maliyesinin en önemli parçası olan kamu gelirleri de nüfusa göre şekillenmektedir. Vergi gelirleri, vergilendirme kapasitesi ve vergi tabanı kavramları gereğince nüfus ile ilişkilidir. Söz konusu kavramlar, nüfusa göre şekillenmekte ve dolaylı olarak vergi gelirlerini etkilemektedir.

Sağlıklı bir kamu maliyesinin en önemli aracını vergi gelirleri oluşturmaktır. Ekonomide toplam geliri (GSYH) oluşturan gelir, tüketim, servet ve mülkiyet gibi faaliyetlerin tamamı verginin konusunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu faaliyetlerin büyüklüğü vergi gelirlerinin tabanını oluşturmaktadır. Vergi tabanı, verginin ekonomi içindeki dağılımı olarak ifade edilmektedir. Toplam vergilendirilebilecek ekonomik değerlerin tamamıdır. Vergi kapasitesi ise kamu harcamalarının finansmanını sağlanması için mükelleflerin vergiye dayanma gücü olarak ifade edilmektedir. Vergi kapasitesinin geniş anlamı, bir ülkenin kişi ve kurumlarının yükümlü oldukları vergilerden daha fazla vergi taşımayacağı kapasiteyi göstermektedir. İfade edilen kapasite her ülkenin içinde bulunduğu şartlara, vergi sistemine göre değişmektedir. Kesin ve net bir sınır belirtilmemiştir (Akdoğan, 2021, ss. 187-189).

Başarılı bir vergi sisteminin göstergesi potansiyelinin ne kadar gerçekleştirildiği ile ölçülmektedir. Demografik faktörler ve değişimler, vergi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını etkilemekte ve gelecek vergi reformlarını şekillendirmektedir. Bu nedenle nüfusun niteliği ve değişimi, vergi tabanı ve kapasitesini etkileyerek vergi gelirlerini belirlemektedir.

Ayrıca nüfusun yaş yapısı, bağımlılık oranı ve çalışma çağındaki nüfusun büyüklüğü vergi tabanının sürdürülebilirliğini belirleyen temel unsurlardır. Çalışabilir nüfusun artması, ücret ve tüketim üzerinden alınan dolaylı ve dolaysız vergilerin genişlemesine katkı sağlarken, yaşlı nüfusun artması sosyal transferlere olan ihtiyacı yükselterek vergi kapasitesi üzerinde

baskı oluşturmaktadır. Hali hazırda çalışan işçilerin yaşının artması, vergi gelirlerinin azalması yönünde kesin bir sonuç değildir. Açıkça, nüfusun yaşlanması demek, daha fazla kişinin emeklilik yaşında olması ve dolayısıyla çok daha düşük vergilendirilebilir gelir alması anlamına gelir. Ancak, yaşlanmanın nispeten daha fazla kişinin gelirlerinin yaşam döngüsü zirvesinde olduğu yaş gruplarına geçmesini ifade etmesi durumunda, vergi geliri artar. Ayrıca, gelirlerin genel olarak daha hızlı artışı, yaş-gelir profillerinin zirvesini daha ileri bir yaşa kaydırır. Yaş-gelir profilinin genel şekli, bireylerin tipik olarak daha yüksek gelirli vergi dilimlerine geçtiklerini ve dolayısıyla gelir zirvesine yaklaşırken daha yüksek marjinal ve ortalama vergi oranlarıyla karşılaştıklarını gösterir. Dolayısıyla ileri yaşlarda çalışan ve gelirlerinin zirvesinde olan çalışanlar gelir vergisi oranlarındaki artan oran nedeniyle gerçekleşen mali sürüklenme ile daha fazla vergi öderler. Bu durum kısa vadede vergi gelirlerini arttırabilir. Fakat uzun vadede gerçekleşen emeklilikler ile vergi gelirlerinin azalması durumu kaçınılmaz olmaktadır (Ball vd., 2013, ss. 1-36).

2.3. Kamu Gelirleri-İnternet Kullanımı İlişkisi

Dijitalleşme, bir örgüt, sektör, ülke veya birey tarafından dijital ya da bilgisayar teknolojilerinin benimsenmesi veya kullanımının artması anlamına gelmektedir (Brennen & KreiSs, 2016, ss. 1-5). Daha teknik basit olarak, sayısallaştırma, analog bilgiyi dijitale dönüştürmenin basit sürecidir. Örneğin bir belgeyi tarayarak veya bir ses kaydı yükleyerek sayfaları sanal ortama dönüştürmektir. Ayrıca, genellikle bir süreci manüelden dijitale taşıma sürecini de kapsar; örneğin, elle doldurulmuş formların doğrudan bir veri tabanına giden çevrimiçi sürümlerle değiştirilmesidir. Diğer yandan dijitalleştirme, yeni yollarla değer oluşturmak ve ürün elde etmek için dijital teknolojinin ve muhtemelen sayısallaştırılmış bilginin kullanımını ifade eder. Burada dijitalleşme ve dijitalleştirme kavramları farklılık göstermektedir. Dijitalleşme, teknik bir değişiklik niteliğinde olarak ifade edilmektedir. Dijitalleştirme; dijital teknolojinin üretim ve yönetim süreçlerini değiştirmesi, yeni iş modelleri oluşturması, verimlilik, yenilik ve rekabet gücünü artırması anlamına gelmektedir (Gobble, 2018, ss. 1-6).

Dijital dönüşüm ile birlikte; yenilikçilik mümkün kılınmakta, rekabetçiliği artmakta, verimlilik teşvik edilmekte ve ekonomik büyüme fırsatlarını kolaylaştırmak suretiyle işletmeler ve toplum derinden etkilenmektedir (Dong, 2023, s. 11). Dijital dönüşüm, ekonomik ve toplumsal yapılar üzerinde yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda örgütsel ve yapısal bir değişim süreci oluşturmaktadır. Bu süreç, işletmelerin rekabet stratejilerini ve değer üretme biçimlerini dönüştürürken, bilginin daha hızlı ve yaygın kullanılmasına imkân tanımakta ve

ekonomik faaliyetlerin etkinliğini artırmaktadır. Bununla birlikte dijitalleşme, yeni üretim alanları ve istihdam olanakları oluşturarak ekonomik büyüme ve toplumsal gelişim üzerinde destekleyici bir rol üstlenmektedir (Skog vd., 2018, ss. 431-437).

Dijitalleşme ve dijital dönüşüm kavramları ile insanlık ve iş dünyası büyük bir atılım yaşamıştır. Söz konusu gelişme, insanlık tarihinde teknolojik ilerlemeler ile ortaya çıkmıştır. Sınırlı üretim faktörleri ile kurulan büyüme modellerinin açıklayamadığı yüksek büyüme oranlarının bir açıklayıcısı, teknolojik gelişmeden kaynaklanan dijital dönüşüm gerçekliği olmaktadır. Bu nedenle dijitalleşmenin ekonomik anlamı önem kazanmaktadır.

Dijitalleşme verimlilik, üretkenlik ve refah üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Dijitalleşme yeni bir ekonomi ortaya koymamaktadır. Ancak mevcut ekonomik modelleri ve davranışları değiştirmektedir. Dijital teknoloji, depolama, işlem ve veri iletim maliyetlerini ciddi biçimde düşürür. Bu nedenle beş ekonomik maliyet azalışına sebep olmaktadır. (1) Araştırma yöntemlerinin gelişmesi ile bilgiye ulaşmak kolay hale gelmiştir. Fiyat ve ürün karşılaştırması ile piyasa aktörleri için bilgi edinme koşullarının eşit hale gelmiştir. Bu durum, araştırma maliyetlerini düşürmüştür. (2) Dijital ürünlerin marjinal maliyetinin neredeyse sıfır olması nedeniyle kopyalama ve çoğaltma maliyetlerini neredeyse sıfırlamıştır. (3) Dijital ürünlerin taşımacılık maliyetlerini düşürmektedir. (4) Dijital olarak hizmet ürün ve hizmet sağlayıcıların, hedeflemiş olukları müşterilerin davranışlarını maliyetsiz bir şekilde kayıt altına almalarını sağlamaktadır. Bu sayede fiyat ve pazarlama politikalarını kişiselleştirebilirler. Ancak söz konusu faaliyetler, gizlilik ihlaline yönelik sakıncalar barındırmaktadır. (5) İnsanların ve işletmelerin online olarak gerçekleşen ve gerçeklemesi muhtemel olan faaliyetlerini doğrulamasını sağlamaktadır. Ancak doğrulama ile birlikte aynı zamanda manipülasyona açık bir durum söz konusu olabilmektedir (Goldfarb & Tucker, 2019, ss. 42-43).

Dijitalleşme ve dijital dönüşümünün temel unsuru; dijitalleşmiş cihazlar ve iş modellerinin bağlantısının kurulması ve gerekli iletişim sağlanmasıdır. Söz konusu bağlantı, internet aracılığıyla sağlanmaktadır.

OECD'ye göre dijital dönüşümün ölçülmesinde en temel göstergelerden biri internet erişimi ve internet kullanım düzeyidir. Bir ülkede hanelerin, bireylerin ve işletmelerin internete erişim oranı yükseldikçe dijital dönüşümün kapsamı ve hızı da artmaktadır. Bu nedenle dijital dönüşüm hedeflenirken; geniş bant erişimi, internet kullanımı sıklığı ve sayısı, mobil veri kullanımı, dijital hizmetlere erişim etkin sağlanması gibi standartlar belirlenmiştir. Bu

göstergeler, ekonominin, toplumun ve kurumların dijitalleşmesinin merkezinde yer almaktadır (OECD, 2019, ss. 70-90).

İnternet, bireyler ve bilgi arasındaki etkileşimi kolaylaştırmakta ve toplum, ekonomi, kültür üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. İnternetin kullanımı, iletişimi geliştirmek için önemli bir araç olarak başlamıştır. Ancak ekonominin tüm sektörlerini destekleyen yaygın bir teknolojiye dönüşmüştür. Aslında, internet OECD ülkelerinde elektrik, su ve ulaşım ağları gibi temel bir altyapı olarak geniş çapta kabul edilmektedir. İnternet'in son yıllarda kazandığı temel ekonomik rolünü vurgulamak için, "internet ekonomisi" terimi yaygın olarak kullanılan bir ifade haline gelmiştir. İnternet ekonomisi ile üretim, satış, dağıtım veya tüketim de dahil olmak üzere her tür ekonomik işlemin büyük bir kısmı internette gerçekleşmektedir. Bu genel bakış açısı, internet ekonomisinin en geniş anlamıyla, internette yapılan veya internet tarafından desteklenen tüm ekonomik faaliyetlerin değeri olarak anlaşılmasını ifade etmektedir. İnternetin böyle bir teknolojik gelişme olmasına iktisat biliminde genel amaçlı teknoloji denmektedir (OECD, 2013, ss. 6-7). İnternet nedeniyle ortaya çıkan bu kapsamlı değişim ve dönüşümden vergi sistemleri ve vergi gelirlerinin etkilenmemesi mümkün olmamaktadır.

İnternetin ekonomik faaliyetleri ülkeler arası sınırdan bağımsız hale getirerek mevcut vergi sistemlerini önemli ölçüde zorlamaktadır. İnternet altyapısındaki gelişmeler sayesinde dijital işletmeler, fiziksel bir işyeri bulundurmaksızın farklı ülkelerde gelir elde edebilmekte, bu durum geleneksel "işyeri" kavramını etkisini ve varlığını gereksiz bir hale getirmektedir (OECD, 2014, s. 82). İnternet, ekonomik faaliyetleri küresel ölçekte dağıtmakta; mal, hizmet ve veri akışının internet üzerinden gerçekleşmesi nedeniyle ekonomik değerin hangi ülkede üretildiğinin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca farklı ülkelerde yer alan sunucular ve depolama cihazları ile sunulan hizmetlerin değerinin hangi ülke sınırları içerisinde oluşturulduğu, klasik vergi sistemleri açısından belirlenmesini zorlaştırmaktadır (OECD, 2014, s. 12,13,145).

İnternet dolayısıyla gelişen ve değişen ekonomik yapı ve iş modelleri, vergi idarelerinin de değişimine neden olmuştur. İnternet ile donatılmış hizmetlerin, modern vergilendirme sisteminde önemli bir rol oynamaktadır. İnternet kullanımı; vergi idaresinin işleyişini, mükellef davranışlarını ve vergi uyum seviyelerini yeniden belirlemiştir. Vergi idarelerinin mükelleflere internet üzerinden daha hızlı, erişilebilir ve doğru bilgi sunmasını sağlayarak gönüllü uyumu güçlendirmektedir. Ayrıca çevrimiçi hizmetler nedeniyle bilgi ve belge sunma, beyanname verme gibi işlemlerin maliyetleri azalmaktadır. İnternet ve dijital iletişim kanalları sayesinde; şeffaflık artmakta, kayıt dışılık azalmakta, vergi tabanı sağlamlaşmakta ve hata yapma riski

düşmektedir. Bu yönleriyle internet, dijital çağda vergi idarelerinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda kurumsal ve stratejik dönüşümünün merkezinde yer almaktadır. Ayrıca internet kullanımı; modern vergi toplama sürecinin verimliliğini arttıran olumlu bir dönüşüm olarak ifade edilmektedir (OECD, 2025, ss. 81-82).

Görüldüğü üzere internet kullanımı ve internet abone sayısının artması; ekonominin her alanında olduğu gibi vergi sistemini, vergi idarelerini, mükellef davranışlarını ve vergi gelirlerinin değişim ve dönüşümüne neden olmaktadır. Söz konusu etkiler vergi gelirlerini olumlu veya olumsuz etkilediği söylenebilir.

Bireylerin internet kullanımının artması, internet üzerinden gerçekleşen alışveriş ve işlem sayısını arttırmıştır. Söz konusu işlemler, kayıt dışı unsurların kayıt altına alınması ve kişilerin güven duyabilecekleri sözleşme ve fatura gibi belgelerin tam ve eksiksiz olarak düzenlenme gereksinimini oluşturmaktadır. İnternet üzerinden yapılan alışverişlerde alıcı ve satıcı birbirlerinin tanımamaları, güçlü bir doğrulama ihtiyacını gerektirmektedir. Bu noktada, dijital platformlar önem kazanmaktadır. Dijital alışveriş platformlarının aracılığıyla düzenlenen ticaret ve alışveriş, alıcı satıcı tarafı bir araya getirirken kapsamlı sözleşmeleri uygulama zorunluluğu sağlamaktadır. Bu uygulama, kayıt dışılık unsurunu azaltmakta ve vergi gelirlerinin artması yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca bireyler, değişen ve dönüşen teknolojiye uymak zorunda oldukları için gerçekleştirmiş oldukları vergi ve diğer ödemelerini, bankacılık sistemleri aracılığıyla internet üzerinden yapmaktadırlar. Bu hususların vergi gelirlerinin artmasında önemli etkileri olmuştur (Hotunluoğlu & Özçağ, 2012, s. 364).

Bu hususa ek olarak daha makro ölçekte internet kullanımının, uluslararası ticareti ve vergi reformlarını etkilediğinin gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Gnanon'a (2020) göre gelişmekte olan ülkelerde, internet erişimin artması, vergi yapısının yurtiçi vergi gelirleri lehine ve uluslararası ticaret vergi gelirleri aleyhine değiştirildiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla internete olan erişim aynı zamanda uluslararası vergilendirme sorunları oluşturmakta ve vergi kayıplarına yol açmaktadır. Ancak yapılması beklenen vergi reformları ile söz konusu kayıpların giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, internet kullanımının vergi reformu üzerindeki etkisinin olumlu olduğu ve bu etkinin ülkelerin uluslararası ticarete açıklık derecesi arttıkça yükseldiği ifade edilmiştir (S. K. Gnanon, 2020, ss. 1-2)

Vergi gelirlerinin internet kullanımından etkilenmesinin yanında internet kullanımı ile vergi ve daha geniş anlamda kamu gelirlerinin istikrarı ilişkisi sorgulanmaktadır. Kamu

gelirlerinin istikrarı, sürekli büyüyen kamu harcamalarının finansmanı ve kamu yatırımları açısından büyük önem arz etmektedir.

İnternet erişimi, uluslararası ticareti etkileyerek ülkelerin dünya ticaret pazarlarına entegrasyonunu şekillendirir; dolayısıyla, uluslararası ticaret kanalı yoluyla vergi gelirlerinin istikrarsızlığı üzerinde etkili olabilir. Gnangnon (2022) tarafından yapılan ampirik çalışmaya göre; internet kullanımının artması, uluslararası ticaret yoluyla vergi gelirlerinin istikrarsızlığın azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca internete daha geniş erişim, daha yüksek vergi reformu düzeyi yaşayan ve daha yüksek ihracat ürün yoğunluğuna sahip ülkelerde, vergi gelirlerinin daha öngörülebilir ve istikrarlı hale getirmektedir. Bu nedenle kamu maliyesi açısından internet erişiminin, vergi gelirlerindeki dalgalanmayı azalttığını ve böylece kamu gelirlerinde daha sağlam ve istikrarlı bir yapı oluşmasında önemli etkisi olduğu görülmektedir (S. Gnangnon, 2022, s. 267,315).

2.4. İşsizlik-Kamu-Gelirleri İlişkisi

Ekonomi yönetimi ve kamu maliyesi açısından işsizlik kavramı önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bu noktada, işsizlik kavramının kapsamı, sınırları ve tanımının ifade edilmesi gerekmektedir. İşsizlik; çalışma döneminde olan (genellikle 15 yaş ve üzeri) ve kurumsal olmayan sivil nüfus içerisinde yer alan bir kişinin, o dönem geçerli olan ücret düzeyi ve çalışma şartlarında, işe başlamayı kabul etmesi ve ayrıca son dört hafta içerisinde faal bir şekilde iş arama gayreti halinde olmasına rağmen, gelir elde edecek bir istihdam imkânına ulaşamaması olarak tanımlanmaktadır (İLO, 2013, s. 12). Bu tanım kapsamında işsizlik, sadece bir işin olmaması değil; şahsın sunulan işgücü talebine dahil olma iradesini göstermesi ancak piyasa mekanizması veya yapısal sorunlar nedeniyle bu arzın karşılık bulamaması halidir (Mankiw, 2016, ss. 36-37). Kamu maliyesi bakımından ise bu husus, beşerî sermayenin kaybolması nedeniyle üretim ve kaynak israfı anlamına gelmekte ve sosyal transfer harcamaları ve vergi kayıpları nedeniyle kamu bütçesinde gider arttırıcı olması yönüyle negatif yönlü büyük bir baskı oluşturmaktadır.

İşsizliğin hesaplanması ve tanımlanması önemli kriterler barındırmaktadır. İLO'ya göre kişinin işsiz olarak kabul edilmesi için öncelikle 15 yaş ve üstü olması, son 7 gün içinde bir saat bile çalışmamış olmak, aktif olarak iş araması ve bir iş ile muhatap olduğunda hemen başlamaya hazır olması gerekmektedir. Bu kriterler göre; 15 yaş üstü kurumsal nüfus (askerler, öğrenciler vb.) iş aramaktan vazgeçenler, aile veya kendi işinde ücretsiz çalışanlar, işsizlik tanımlarına ve hesaplamalarına dahil edilmemektedirler (İLO, 2013, ss. 11-12).

Ekonomide işsizliğin varlığı, günümüz ekonomik koşullarına göre kabul edilebilir bir olgudur. Ancak işsizliğin büyüklüğü, nedenleri ve özellikleri çözüm yollarının geliştirilmesi çeşitli ayırımların yapılarak tanımlanmasına neden olmuştur.

Kamu maliyesi açısından işsizlik, ülkenin sosyal refahı ile ilgili bir kavram olmakla birlikte aynı zamanda işsizliğin ücret ve harcama üzerinden alınan vergileri etkilemesi bakımından önemli bir belirleyicidir. Çünkü işsizlikte meydana gelen artış, doğrudan gelir vergisi hasılatını hem de dolaylı tüketim vergileri potansiyelini eş zamanlı olarak zayıflatmaktadır.

Ekonomik olarak gerçekleşen durgunluk dönemlerinde; çalışanların yaşamış oldukları gelir kayıpları ve azalan harcanabilir gelir nedeniyle tüketim harcamaları da azalmaktadır. Bu durum, gelir ve tüketim üzerinden alınan vergi gelirlerini azaltmaktadır. Ayrıca artan işsizlik oranları ile birlikte insanların mal ve hizmet tüketimleri de düşmektedir. Dolaylı olarak mal ve hizmet üreten şirketlerin kurumlar vergisi matrahlarını daralarak tahakkuk eden kurumlar vergisi tutarları azalmaktadır (Stiglitz & Rosengard, 2015, s. 575,899). Ancak kamu maliyesi teorisine göre işsizlik kavramı, ekonomi için otomatik istikrar sağlayıcı yönüyle de açıklanmaktadır. İşsizlik nedeniyle azalan gelirler, artan oranlı vergiler nedeniyle kişilerin daha az vergi ödemelerine ve bu nedenle harcanabilir gelirlerinin daha fazla düşmesine engel olmaktadır. Bu husus, tüketim harcamalarının beklenenden daha az azalmasına neden olarak tüketim üzerinden alınan vergilerin azalma hızını yavaşlatmaktadır (Samuelson & Nordhaus, 2009, s. 442).

İşsizlik kamu maliyesi bakımından beklenen kamu gelirleri kayıpları ile birlikte ekonominin canlanması amacıyla yapılan vergi harcamalarını da arttırmaktadır. Vergi harcamaları, hükümetin belirli sosyal ve ekonomik şartlarda tahsil etmesi gereken olağan gelirlerinden vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Bu husus, devlet bütçesinden yapılan harcamalar ile aynı anlama gelmektedir (Gruber, 2016, s. 576). İşsizlik dönemlerinde tahsil edilmesi gereken vergilerin azalması ile birlikte devletin işsizliği düşürmek için gerçekleştirmiş olduğu sosyal transferler ve sübvansiyonlar bütçe dengesinin bozulmasına neden olmaktadır.

İşsizlik ve vergi gelirleri arasındaki ilişki, sadece yasal ekonomideki gelir kaybıyla sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda bütçede yer alan gelir kaybını azaltmak için arttırılan vergi oranları çalışanlar ve firmaları kayıt dışı alanlara itmektedir. Artan vergi yükü ve sosyal güvenlik kesintileriyle birleşen işsizlik, geçimlerini sağlamak için yasal sistemin tamamen çıkmalara neden olmaktadır. Bu durum, kamu maliyesi açısından bir 'kısır döngüsü'

oluşturmaktadır. Kayıt dışı olan çalışma alanlarına kaçış, vergi tabanını daraltıyor ve bütçe açıklarını artırıyor. Hükümetler, bütçe açığını kapatmak için vergi oranlarını yükseltir. Ancak bu artış, kayıt dışı kalmayı daha büyük hale getirir ve kayıplarını derinleştirir Dolayısıyla, kesinti, vergi toplama işlemleri hem doğrudan hem de dolaylı olarak değişkenlik gösteren risk oluşturmaktadır (Schneider & Enste, 2000, ss. 78-82).

İşsizlik günün koşulları itibariyle olumsuz etkilerini, ekonominin ve özellikle kamu maliyesinin sonraki dönemlerine de taşımaktadır. İşsizlik nedeniyle artırılan vergi harcamaları ve azalan kamu gelirleri bütçe açıklarının oluşmasına neden olmaktadır. Söz konusu bütçe açıklarının borçlanma yoluyla finanse edilmesi, vergi gelirlerin kayıplarını gelecek nesillere aktarmaktadır (Gruber, 2016, ss. 110-114). Ayrıca geçici bir durum ile oluşan işsizliğin; iş gücü becerilerinin köreltmesi veya insanların vazgeçmesi (histerezis etkisi) gibi nedenler ile uzun dönemde bu oranı kalıcı hale getirerek doğal işsizlik oranının yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum nedeniyle maliye otoritesi açısından gelecekteki vergi tabanları daralmakta ve sosyal güvenlik sistemlerinin finansal yapısı bozulmaktadır (Blanchard & Summers, 1986, s. 16,66).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK YÖNTEM VE AMPİRİK BULGULAR

Bu bölüm, Avrupa ülkelerindeki kamu yayıncı gelirlerini etkileyen makroekonomik faktörleri belirlemek amacıyla yürütülen ampirik analizin metodolojik çerçevesini ve elde edilen bulguları kapsamaktadır. Çalışmada öncelikle konuyla ilgili literatürdeki kurumsal ve teorik zemin özetlenmiş, ardından panel veri yönteminin teorik temelleri, avantajları ve kısıtları ele alınmıştır. Analiz sürecinde kullanılan veri setinin tanıtılmasının ardından, uygun ekonometrik modellerin seçimi için uygulanan test süreçleri ve son aşamada kamu yayıncı gelirlerinin makroekonomik belirleyicilerine ilişkin ulaşılan ampirik sonuçlar iktisadi açıdan yorumlanarak sunulmuştur.

3.1. Ampirik Literatür

Literatürde kamu yayıncılığı finansmanı çoğunlukla normatif ve karşılaştırmalı yaklaşımlarla incelenmiştir. Söz konusu araştırmalara çalışmamızın birinci bölümünde yer verilmiştir. Finansman modelleri, kamusal değer ve medya politikaları üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak kamu yayıncı gelirlerinin makroekonomik belirleyicilerini panel veri yöntemiyle inceleyen ampirik çalışmalar sınırlıdır. Doğrudan kamu yayıncılığı özelinde makroekonometrik analizlerin azlığı nedeniyle; bu çalışma kapsamında, kamu yayıncısı gelirlerinin de özünde bir tür kamusal finansman kaynağı veya vergi benzeri (para-fiskal) yükümlülük niteliği taşımasından hareketle, genel vergi gelirlerinin makroekonomik belirleyicilerini inceleyen ampirik literatür referans alınmıştır. Tablo 3.1’de sunulan çalışmalar, ekonomik göstergelerin kamusal gelir kapasitesi üzerindeki etkilerini analiz ederek, bu tezin ampirik modellemesine teorik ve metodolojik bir zemin oluşturmaktadır. Böylece, vergi literatüründen elde edilen bulguların kamu yayıncılığı finansmanı özelinde test edilmesiyle, alandaki ampirik boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Bu çalışma, Avrupa’daki kamu yayıncı gelirlerini makroekonomik göstergeler çerçevesinde ekonometrik yöntemlerle analiz ederek literatüre katkı sunmaktadır.

Tablo 3.1. Literatür Özeti

Yazar (Yıl)	Örneklem / Yöntem	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	Analiz Sonuçları (Ampirik Bulgular)
(Hotunluoğlu & Özçağ, 2012)	34 OECD ülkesi (1995-2010). Panel veri.	Vergi Gelirleri / GSYİH oranı (Doğal logaritma).	İnternet Kullanımı (Her 100 kişideki kullanıcı sayısı).	İnternet kullanımındaki %1’lik artış, vergi gelirlerini %0,008 oranında artırmaktadır. İnternet, vergi toplama kapasitesini olumlu etkiler.

(Hotunluoğlu & Kirli, 2015)	OECD / Panel Veri	Vergi Gelirleri	Bireysel İnternet Kullanımı	İnternet kullanım oranındaki artışın, vergi uyumunu ve idari etkinliği artırarak toplam tahsilata pozitif katkı sağladığı görülmüştür.
(Kutbay, 2019)	Seçilmiş Ülkeler / Panel Veri(G7 ve BRIC-T ülke grupları)	Vergi Gelirleri (% GSYİH)	Kişi Başına Düşen Milli Gelir, Küreselleşme Endeksi, Ücretli Çalışan Sayısı, Sanayi Üretim Endeksi, İstihdam, Enflasyon ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar	Analiz sonuçlarına göre, her iki ülke grubunda da kişi başına düşen milli gelir, istihdam, ücretli çalışan sayısı ve sanayi üretim endeksi vergi gelirlerini pozitif yönde etkileyen ortak faktörlerdir. Ancak ekonomik yapı farklılıkları nedeniyle; enflasyon, küreselleşme ve doğrudan yabancı yatırımlar G7 ülkelerinde vergi gelirlerini artırırken, BRIC-T ülkelerinde vergi gelirleri üzerinde negatif bir etki oluşturmaktadır.
(Karış vd., 2022)	Türkiye / Dinamik Analiz	Vergi Gelirleri (% GSYİH)	Enflasyon ve Oynaklık	Enflasyonun kendisinden ziyade enflasyon oynaklığının oluşturduğu belirsizliğin vergi gelirlerini negatif etkilediği bulunmuştur. Uzun dönem etkisi görülmemiştir.
(Aydın, 2024)	G7 Ülkeleri / Panel Veri	Vergi Gelirleri (% GSYİH)	Enflasyon, İşsizlik, Büyüme	G7 ülkelerinde büyüme vergi gelirlerini güçlü şekilde artırırken; işsizliğin gelirler üzerinde anlamlı bir negatif etkisi olduğu kanıtlanmıştır.
(Awasthi, 2020)	ABD, Kanada, Avustralya, Şili ve OECD ülkeleri (2006-2016). Panel Veri	Emlak Vergisi Geliri	GSYİH, Nüfus, Federal Transferler, Vergi Oranı, Hanehalkı Büyüklüğü.	GSYİH ve nüfustaki artış vergi gelirlerini artırırken, federal transferler ve hanehalkı büyüklüğündeki artış geliri azaltmaktadır.
(S. Gnangnon, 2022)	142 ülke (1995-2017). Panel Veri (GMM)	Vergi Geliri İstikrarsızlığı (TRI).	İnternet Penetrasyonu (% nüfus).	İnternet kullanımı vergi geliri istikrarsızlığını azaltır. Bu etki, ülkelerin dış ticarete katılımı arttıkça daha da güçlenmektedir.
(Todorović vd., 2025)	Batı Balkanlar / Panel Veri	Toplam Vergi	Büyüme, Borç, Enflasyon	Ekonomik büyüme ve kamu borcu vergi gelirlerini artırırken; enflasyon ve aşırı kamu harcamaları gelirleri negatif etkilemektedir.
(Bati, 2025)	Sudan ve Ruanda (1994-2023) / Panel Veri	Vergi Gelirleri (% GSYİH)	Kişi Başı GSYİH, Tarımın Payı, Enflasyon, Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY), Ticari Açıklık, Siyasi İstikrar	Kişi başına gelirin vergi gelirlerini anlamlı şekilde artırdığı; tarımın payı, Doğrudan yabancı yatırımlar ve siyasi istikrarın ise gelirleri negatif etkilediği saptanmıştır. Enflasyon ve ticari açıklığın etkisi anlamsız bulunmuştur.
(Afrişal & Khoirunurrofik, 2025)	Endonezya (33 Eyalet, 2018-2022) / Panel Veri	Vergi Gelirleri (% GSYİH)	Baz İstasyonu (BTS), 4G BTS, İnternet Penetrasyonu. Aracı: Vergi Uyum.	4G ve internet kullanımı vergi uyumunu artırmakta, artan uyum ise vergi gelirlerini doğrudan yükseltmektedir.

3.2. Panel Veri ve Ekonometrik Yöntem

Panel veri kavramı ülkelerin, firmaların ve hanehalklarının muhtelif bir zaman diliminde, gerçekleştirmiş oldukları faaliyetleri ile ortaya çıkan gözlemlerinin bir araya getirilmesi ile ortaya çıkan bir veri okuma yöntemidir. İfade edilen analiz yöntemi, aynı birimlere ait gözlemlerin belirli bir zaman dilimi boyunca tekrar edilmesiyle elde edilen veri setlerinin ekonometrik olarak incelenmesini sağlamaktadır (Hsiao, 2022, ss. 1-2). Panel veri yöntemi ile belirlenen bir örneklemin, kabul edilen bir zaman diliminde, birden fazla gözlemi yapılmaktadır. Bu sebeple panel veri yöntemi ile yapılan analizlerde, birden fazla birime ait ve en az iki farklı döneme kapsayan veri kümesi yer almaktadır. Günümüzde gelişen yöntemler ile birlikte önemli firmalar, kamu otoriteleri, uluslararası kurumlar ve akademi dünyası panel veri analizini tercih etmektedir (Pesaran, 2015, s. 633).

Panel veri yöntemine dayalı tahmin modelleri, zaman serisi ve yatay kesit analizlerinden bazı yönleriyle ayrılmaktadır. Bu modellerde yer alan değişkenler iki farklı boyut üzerinden tanımlanır ve her bir değişken için zaman ve kesit boyutunu gösteren alt indisler kullanılır. Panel veri setlerinde kesit boyutu, birey, hanehalkı, firma, şehir veya ülke gibi farklı ekonomik birimleri temsil edebilmektedir. Zaman boyutu ise çalışmada kullanılan veri setinin niteliğine bağlı olarak günlük, aylık, çeyreklik ya da yıllık dönemleri kapsayabilir. Bu nedenle panel veri yapısı hem zaman içindeki değişimleri hem de farklı birimler arasındaki farklılıkları aynı anda inceleme imkânı sağlamaktadır. Panel veri modellerinde kesit boyutu genellikle i harfi ile, zaman boyutu ise t harfi ile gösterilmekte ve bu iki boyutu içeren temel ekonometri model çerçevesinde tahmin işlemleri gerçekleştirilmektedir (Baltagi, 2008, s. 10).

$$Y_{it} = a + X_{it}\beta + u_{it} \quad (3.1)$$

Ekonometrik modelde yer alan hata terimi u_{it} , iki ayrı bileşenin birleşiminden meydana gelmektedir. Bunlardan ilki, zaman içerisinde değişmeyen ve paneli oluşturan her bir kesit birimine özgü, gözlemlenemeyen etkileri temsil eden μ_i 'dir. İkinci bileşen ise hem zaman hem de kesit boyutuna bağlı olarak değişebilen ve modelde ortaya çıkabilecek rassal sapmaları ifade eden v_{it} 'dir. Bu çerçevede hata terimi;

$$u_{it} = \mu_i + v_{it} \quad (3.2)$$

şeklinde gösterilmektedir (Baltagi, 2008, s. 9).

3.2.1. Panel Veri Yönteminin Avantajlı Yönleri

Panel veri kullanımı, ekonometrik analizlerde hem yatay kesit hem de zaman serisi verilerinin birlikte değerlendirilmesine imkân tanıyarak önemli avantajlar sunmaktadır. Bu iki veri türünün aynı anda kullanılması, araştırmacıların daha geniş kapsamlı bir veri setiyle çalışmasını mümkün kılmaktadır. Böylece gözlem sayısında meydana gelen artış, modelin serbestlik derecesini yükseltmekte ve istatistiksel analizlerin daha güçlü sonuçlar üretmesine katkı sağlamaktadır. Veri miktarındaki bu artışın bir diğer önemli sonucu ise, modelde yer alan açıklayıcı değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı probleminin etkisinin azalmasıdır. Değişkenler arasındaki bu tür ilişkilerin zayıflaması, tahmin sonuçlarının daha sağlıklı ve güvenilir olmasına yardımcı olmaktadır. Bu sayede ekonometrik modellerin tahmin gücü artmakta ve elde edilen bulguların geçerliliği güçlenmektedir. Bunun yanı sıra panel veri yaklaşımı, yalnızca kesit verileri ya da yalnızca zaman serisi verileri kullanılarak analiz edilmesi zor olan ekonomik sorunların incelenmesine de olanak sağlamaktadır. Zaman boyutunun ve kesit boyutunun birlikte değerlendirilmesi, ekonomik olayların hem birimler arasındaki farklılıklarını hem de zaman içerisindeki değişimlerini aynı anda analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Bu özellik, panel veriyi daha kapsamlı ve esnek bir analiz aracı haline getirmektedir (Tatoğlu Yerdelen, 2021, s. 9).

3.2.2. Panel Veri Yönteminin Eksik Yönleri

Panel veri hem zaman serisi hem de kesit verinin birleşiminden oluşan güçlü bir veri türüdür. Ancak bu veri tipinin bazı dezavantajları vardır ve araştırmacılar için zorluklar oluşturabilir. İlk olarak, panel veri toplamak hem zaman hem de kesit boyutunu içerdiği için maliyetli ve zaman alıcıdır. Özellikle uzun dönemli birey, şirket veya ülke verilerinin eksiksiz bir şekilde toplanması çoğu zaman mümkün olmayabilir. Bu durum, veri setlerinde eksik gözlemlere yol açar ve analizlerin güvenilirliğini azaltabilir. Ayrıca panel veri modelleri, sabit etkiler (fixed effects) ve rastgele etkiler (random effects) gibi yöntemleri içerir. Bu modeller klasik regresyon tekniklerine göre daha karmaşık olup, ileri düzey istatistik bilgisi ve uygun yazılım becerisi gerektirir. Ayrıca panel veride hata terimleri ile açıklayıcı değişkenler arasında korelasyon meydana gelebilir. Bu tür durumlarda basit regresyon modelleri yanıltıcı tahminler üretebilir ve modellerin güvenilirliği düşer. Bir diğer dezavantaj, panelde yer alan değişkenlerin zaman içinde çok az değişmesi veya sabit kalmasıdır. Bu, değişkenlerin etkilerinin doğru bir şekilde tahmin edilmesini zorlaştırır. Ayrıca panel veri modelleri genellikle çok sayıda parametre içerdiği için tahminler karışık olabilir ve modelin genelleme gücü azalabilir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda, panel veri güçlü bir analiz aracı olsa da, veri toplama,

modelleme ve yorumlama süreçlerinde önemli zorluklar barındırır (Gujarati & Porter, 2009, ss. 591-594).

3.3. Panel Veri Modellerinin Türleri

Panel veri modellerinde, seçilen birimler veya değişkenlerin kendi aralarındaki farklılıkların dikkate alınması hususu değerlendirildiğinde, model için tercih edilen panel veri çeşidi farklılık gösterebilmektedir.

Panel verinin temel özelliği; sadece kesit veya sadece zaman serisi verisiyle gözlemlenemeyen birime özgü olan farklılaşmayı açıklamak ve modele dahil etme yetisi olarak ifade edilmektedir. Panel veri modelleri, bu gizli heterojenliğin (hata terimi içindeki birime özgü etkilerin) nasıl ele alındığına göre üç ana gruba ayrılır (Greene, 2003, ss. 290-305).

3.3.1. Havuzlanmış OLS Modeli

Havuzlanmış model, panel veri seti içerisindeki birim (kesit) ve zaman boyutlarını tek bir düzlemde birleştiren en kısıtlayıcı yaklaşımlardan biri olarak öne çıkar; bu model akademik literatürde bazen “sabit katsayılı model” olarak adlandırılır. Temelde belirli bir havuz düzeyinde bulunan tüm birimlerin potansiyel farklarının “gözlemlenemeyen” olduğu kabulüne dayalı olarak; yani, model kapsamındaki birimler, birbirlerinden “gözlemlenebilen” yapısal herhangi bir şekilde farklılaşmamışlar gibi düşünülür. Bu söylemle ifade edilmesinde yarar görülen şey, modelin veriyi aslında bir panel değil; bir şekil üzerinden aslında çok geniş bir kesit verisiymiş gibi işlemesi halidir (Pesaran, 2015, s. 652).

Bu model, temelde önemli varsayımlara sahiptir. Model, tüm birimlerin (şirket, ülke, birey) aynı sabit terime (β_1) ve aynı eğim katsayılarına ($\beta_1, \beta_2, \dots$) sahip olduğunu varsayar. Yani, "A firması ile B firması arasında, modeldeki değişkenler dışında hiçbir yapısal fark yoktur" şeklinde kabul edilir. Ayrıca gözlemlenmesi mümkün olmayan birimlere ait hiçbir farklı etkinin (örneğin yönetim kalitesi, yetenek, kurum kültürü) olmadığı veya bu etkilerin bağımsız değişkenlerle tamamen ilişkisiz olduğu kabul edilmektedir (Greene, 2003, ss. 283-285).

Ancak havuzlanmış panel veri modelinin temel varsayımları gereği önemli riskleri bulunmaktadır. Panel verinin öncelikli gerekliliği birimlerin birebirinden farklı olmasıdır. Ancak havuzlanmış regresyon modelinde, birimlerin (ülkelerin, firmaların) aynı sabit terime sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu kabul neticesinde kurulan modelde; gözlemlenmesi mümkün olmayan farklılıkların bağımsız değişkenlerle bir ilişkisi varsa katsayılar yanlış ve tutarsız olmaktadır. Bu husus, modelin yanlış kurulması ve sağlıklı bir sonuç vermemesine sebep

olabilmektedir. Dolayısıyla panel veri seti ile oluşan bütün verileri ayırım yapmadan aynı kabul etmek, elinizdeki verinin zenginliğini (birimlerin farklılığını) modelin dışında tutmak anlamına gelmektedir. Bu durumda birimler arası farklar istatistiksel olarak anlamlıysa havuzlanmış regresyon modelini kullanmak, bilimsel bir hataya sebep olma ihtimalini taşımaktadır (Baltagi, 2008, ss. 12-54).

3.3.2. Sabit Etkiler Modeli

Sabit etkiler modeli, panel veri modellerinde; birimler arası gözlemlenemeyen farklılıkları dikkate almak amacıyla geliştirilen bir yöntemdir. Bu modelde her birime ait ve modelde kabul edilen zaman diliminde sabit kalan etkiler, modele dahil edilmektedir. Bu yöntemde, her parametre için ayrı bir sabit terim belirlenmekte ve böylece gözlemlenemeyen faktörlerin etkileri modele dahil edilmektedir. Dolayısıyla sabit etkiler modeli, birimlere ait etkilerin bağımsız değişkenlerle ilişkili olmasına müsaade etmesi bakımından diğer panel veri modellerine göre farklılaşmaktadır (Gujarati & Porter, 2009, ss. 641-648).

Sabit etkiler yöntemi ile ekonometrik çalışmalara konu edilen kişiler, kurumlar veya bireyler arasındaki farklılıklar, modele dahil edilmektedir. Bu vesile ile bağımsız değişkenlere olan etkileri, modelin her birimi için ayrı olarak bir katsayı ile belirlenmektedir. Söz konusu katsayı zaman için sabit kabul edilmekte. Örneğin; ülkedeki kurumların yapısı veya kişilerin doğuştan gelen yetenekleri modele dahil edilmekte ve modeller kabul edilen zaman dilimi boyunca sabit kabul edilmektedir. Modelin temel denklemi aşağıda yer almaktadır.

$$Y_{it} = \beta X_{it} + a_i + u_{it} \quad (3.3)$$

Modelde önemli olan nokta; a_i terimi ile modele dahil olan ve her birim için farklı şekilde belirlen, zamanla değişmeyen sabit etki terimidir (Pesaran, 2015, s. 635).

3.3.3. Rassal Etkiler Modeli

Rassal etkiler modeli, panel veri analizinde birimlere özgü gözlemlenemeyen etkilerin rassal olduğu varsayımına dayanır. Bu modelde söz konusu etkiler hata teriminin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Rassal etkilerde modelinde; tercih edilen birimler (örneğin 100 farklı şirket), büyük bir ana kümden seçilerek oluşturulmuştur. Bu nedenle şirketler arasındaki "yönetim kalitesi" gibi gözlemlenemeyen farklar, modele sabit bir sayı olarak değil, rassal (rastgele) bir hata olarak işlenmektedir. Model için en önemli varsayım, model için kabul edilen gözlemlenemeyen etkilerin, bağımsız değişkenlerle bir ilişkisinin olmamasıdır. Böyle bir korelasyon olmadığı durumda, model oldukça güvenilir kabul edilmektedir (Pesaran, 2015, ss. 643-645).

Rassal Etkiler modelinin güvenilir ve geçerli olabilmesi, kesin ve güçlü bir bağımsızlık varsayımına dayanmaktadır. Bu modele göre, birimlere ait gözlemi mümkün olmayan etkilerin (örneğin bir bireyin genetik mirası veya bir firmanın kurumsal kültürü), modeldeki açıklayıcı değişkenlerle (X) hiçbir şekilde korelasyonu (ilişkisi) bulunmamalıdır. Bu husus modelin en dezavantajlı yönünü oluşturmaktadır. Gerçek hayatta modelin bağımsız değişkenlere ilişkisi mümkün olması nedeniyle model geçersiz hale gelebilmektedir (Hsiao, 2022, ss. 43-52).

3.4. Modelde Kullanılan Veri Seti ve Yöntem

3.4.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Bu çalışmada, Avrupa Yayın Birliği (EBU) verilerine göre kamu yayıncı geliri en yüksek 25 Avrupa ülkesine (Türkiye dahil) ait 2013-2022 dönemi verileri kullanılmıştır. Birden fazla kamu yayıncısına sahip ülkelerde, en yüksek gelire sahip yayıncı kuruluş dikkate alınarak her ülke için tek bir gözlem oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan veri seti, 25 kesit birimi ve 10 yıllık zaman boyutundan oluşmakta olup kısa panel veri niteliği taşımaktadır. Veri setinde eksik gözlem bulunmamakta olup dengeli panel yapısına sahiptir.

Ekonometrik analizde kullanılan değişkenler, kamu yayıncı gelirlerini etkileyebilecek makroekonomik göstergeler dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu kapsamda kişi başına düşen gelir, kamu vergi gelirleri, internet kullanım oranı, nüfus, enflasyon ve işsizlik oranı modele dahil edilmiştir. Değişkenlerin seçiminde ilgili literatürde öne çıkan belirleyiciler esas alınmıştır. Modelde yer alan değişkenler logaritmik ve oran değerleri ile kullanılmıştır. Logaritmik dönüşüm, değişkenler arasındaki ilişkilerin doğrusal hale getirilmesi, varyansın stabilize edilmesi ve katsayıların esneklik olarak yorumlanabilmesine imkân sağlamaktadır.

Ekonometrik tahminlerde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlar ve veri kaynakları Tablo 3.2’de sunulmaktadır.

Tablo 3.2. Değişken Tanımları ve Veri Kaynakları

Değişken	Kısaltma	Veri Türü	Kaynak
Kamu yayıncı geliri	income	Satın alma gücü paritesine göre dönüştürülmüş (Logaritmik)	Avrupa Yayın Birliği (EBU)
Kişi başına düşen GSYH	gdp	Satın alma gücü paritesine göre dönüştürülmüş (Logaritmik)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)

Kamu vergi geliri	tax	Satın alma gücü paritesine göre dönüştürülmüş (Logaritmik)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)
Bireysel internet kullanım oranı	internet	Oran (%)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)
Nüfus	pop	Milyon kişi (Logaritmik)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)
Enflasyon	inf	Oran (%)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)
İşsizlik	unemp	Oran (%)	Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI)

Çalışmada kullanılan parasal değişkenler (*income*, *gdp* ve *tax*), ülkeler arası fiyat düzeyi farklılıklarının etkisini azaltmak ve karşılaştırılabilirliği artırmak amacıyla satın alma gücü paritesi (PPP) dönüşüm faktörü kullanılarak ABD doları cinsinden yeniden hesaplanmıştır. Bu hesaplama için Dünya Bankası veri tabanında yer alan satın alma gücü paritesi dönüşüm faktörü verileri kullanılmıştır. Tablo 3.2’deki değişkenlerden *income* bağımlı değişken; *gdp*, *tax*, *internet*, *pop*, *inf* ve *unemp* açıklayıcı değişken olarak ekonometrik modelde yer almaktadır.

Tablo 3.3’te çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır. Veri seti dengeli panel yapısına sahip olup her bir değişken için 250 gözlem bulunmaktadır. Değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri incelendiğinde, ülkeler ve zaman boyutu itibarıyla belirli düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer
<i>income</i>	250	6.83	1.048	5.032	9.205
<i>gdp</i>	250	3.744	.386	2.724	4.913
<i>tax</i>	250	4.764	1.059	2.593	6.981

internet	250	82.30	11.11	46.3	99
pop	250	2.618	1.042	.723	4.442
inf	250	2.665	5.627	-1.74	72.31
unemp	250	8.141	4.820	2.02	27.69

Kamu yayıncı gelirinin ortalaması 6.83 olup, minimum ve maksimum değerler arasındaki fark dikkate alındığında ülkeler arasında önemli düzeyde gelir farklılıkları bulunduğu görülmektedir. Standart sapmanın görece yüksek olması, kamu yayıncı gelirlerinin ülkeler arasında heterojen bir dağılım sergilediğine işaret etmektedir. Kişi başına düşen gelirin ortalaması 3.744 olup, standart sapmanın düşük olması bu değişkenin ülkeler arasında görece daha homojen bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, incelenen ülkelerin büyük ölçüde benzer gelir grubunda yer aldığını düşündürmektedir. Kamu vergi gelirine ilişkin değişkenin ortalaması 4.764 olup, yüksek standart sapma değeri ülkeler arasında vergi geliri açısından belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir.

İnternet kullanım oranının ortalaması 82.30 olup, standart sapma değeri bu değişkenin incelenen ülkelerde, internet kullanımı yaygın olmakla birlikte ülkeler arasında farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir. Nüfus değişkeninin ortalaması 2.618 olup, yüksek standart sapma değeri ülkeler arasında nüfus büyüklüğü açısından ciddi farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Enflasyon değişkeninin ortalaması 2.665 olmakla birlikte minimum değerin negatif olması, bazı dönemlerde düşük veya negatif enflasyon (deflasyon) yaşandığını göstermektedir. Standart sapmanın görece yüksek olması, enflasyon oranlarının zaman ve ülkeler itibarıyla dalgalı bir seyir izlediğini ortaya koymaktadır. İşsizlik oranının ortalaması 8.141 olup, standart sapmanın orta düzeyde olması bu değişkenin ülkeler arasında belirli ölçüde farklılık gösterdiğini ifade etmektedir.

3.4.2. Ekonometrik Model

Bu çalışmada kamu yayıncı gelirlerini etkileyen makroekonomik faktörlerin analiz edilmesi amacıyla panel veri modeli kurulmuştur. Modelde bağımlı değişken kamu yayıncı gelirini temsil ederken bağımsız değişkenler; kişi başına düşen gelir, vergi gelirleri, internet kullanım oranı, nüfus, enflasyon ve işsizlik oranından oluşmaktadır. Modelde yer alan değişkenler, logaritmik ve oran formunda kullanılmıştır. Model, Eşitlik 3.4'te gösterilmektedir:

$$income_{it} = \beta_0 + \beta_1 gdp_{it} + \beta_2 tax_{it} + \beta_3 internet_{it} + \beta_4 pop_{it} + \beta_5 inf_{it} + \beta_6 unemp_{it} + u_{it} \quad (3.4)$$

Modelde kullanılan semboller aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

- i : kesit birimini (ülkelerin kamu yayıncılarını) temsil etmekte ($i = 1, 2, \dots, 25$),
- t : zaman boyutunu ($t = 2013, \dots, 2022$),
- $income_{it}$: i ülkesinin t dönemindeki kamu yayıncı gelirini,
- gdp_{it} , tax_{it} , $internet_{it}$, pop_{it} , inf_{it} , $unemp_{it}$: açıklayıcı değişkenler için i ülkesinin t dönemindeki değerini,
- β_0 : Sabit terimini,
- $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5, \beta_6$: Bağımsız değişkenlere ait katsayıları,
- u_{it} : Hata terimini sembolize etmektedir.

3.5. Ampirik Bulgular

Bu bölümde, çalışmada kullanılan panel veri setine ilişkin ekonometrik analiz sonuçları sunulmaktadır. Analiz sürecinde öncelikle Havuzlanmış EKK (Pooled OLS), Sabit Etkiler (Fixed Effects) ve Rassal Etkiler (Random Effects) tahmincileri ile ekonometrik model tahmin edilmiş, ardından uygun modelin belirlenmesi amacıyla model seçim testleri uygulanmıştır. Son aşamada ise modelin varsayımları test edilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3.5.1. Panel Veri Tahmin Sonuçları

Panel veri analizi kapsamında oluşturulan Havuzlanmış EKK, Sabit Etkiler ve Rassal Etkiler modellerine ilişkin tahmin sonuçları Tablo 3.4'te sunulmuştur. Modellerden elde edilen bulgular, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin model tercihlerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.4. Tahmin Sonuçları (Havuzlanmış EKK, Sabit Etkiler ve Rassal Etkiler Tahmincileri)

	(1)	(2)	(3)
Değişkenler	Havuzlanmış EKK	Sabit Etkiler Tahmincisi	Rassal Etkiler Tahmincisi
gdp	0.399* (0.227)	-0.827*** (0.115)	-0.760*** (0.109)
tax	0.0826 (0.152)	0.866*** (0.0978)	0.834*** (0.0960)
pop	0.696*** (0.150)	0.354 (0.306)	0.0379 (0.157)

internet	0.00901 (0.00649)	0.00754*** (0.00140)	0.00729*** (0.00139)
inf	-0.0144* (0.00770)	0.00293** (0.00128)	0.00288** (0.00128)
unemp	-0.0112 (0.0106)	-0.0121*** (0.00321)	-0.0108*** (0.00302)
Constant	2.509*** (0.603)	4.346*** (0.713)	5.086*** (0.400)
Observations	250	250	250
R-squared	0.607	0.622	
Number of id		25	25

Not: *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Parentez içindeki değerler standart hataları göstermektedir.

3.5.2. Model Seçim Testleri (F, LM, Hausman)

Çalışmada kullanılan tahminciler arasında en uygun olanının belirlenmesi amacıyla; Havuzlanmış EKK ile Sabit Etkiler modellerini kıyaslayan F testi, Rassal Etkiler modelinin geçerliliğini sınavan (Breusch & Pagan, 1980) LM testi ve son olarak Sabit ile Rassal Etkiler tahmincileri arasında seçim yapılmasına olanak tanıyan (Hausman, 1978) testi uygulanmıştır. Elde edilen test sonuçları Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. F, LM ve Hausman Testi

Test	Test İstatistiği	p-değeri
F Testi	760.60	0.0000
LM Testi	1052.53	0.0000
Hausman Testi	5.76	0.3306

Havuzlanmış EKK ile Sabit Etkiler tahmincilerini kıyaslayan F testi sonucunda; p-değeri %5 anlamlılık düzeyinden küçük bulunmuş ve birim etkilerin topluca sıfıra eşit olduğunu savunan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Bu bulgu, modelde birim etkilerin (heterojenliğin) varlığına işaret etmekte olup, Havuzlanmış EKK tahmincisinin model için uygun olmadığını ve Sabit Etkiler tahmincisinin tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Havuzlanmış EKK ile Rassal Etkiler modeli arasında seçim yapmak amacıyla uygulanan Breusch-Pagan (1980) LM testi sonucunda; hesaplanan p-değeri %5 anlamlılık düzeyinden küçük bulunmuş ve birim varyansların sıfıra eşit olduğunu savunan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Bu bulgu, hata terimleri içinde birimler arası heterojenlikten kaynaklanan varyansın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu doğrulamaktadır. LM testi sonucuna göre Rassal Etkiler tahmincisinin, Havuzlanmış EKK tahmincisine karşı güçlü bir alternatif teşkil ettiği saptanmıştır.

Sabit ve Rassal Etkiler tahmincileri arasında tercih yapmak amacıyla uygulanan testi sonucuna göre hesaplanan p-değeri ($0.3306 > 0.05$) %5 anlamlılık düzeyinden büyük bulunmuştur. Bu sonuç, açıklayıcı değişkenler ile birim etkiler arasında bir korelasyon olmadığını savunan H_0 hipotezinin reddedilemediğini göstermektedir. Test sonucuna göre her iki tahmincinin de tutarlı olduğu bu durumda, daha etkin sonuçlar üreten Rassal Etkiler tahmincisinin tercih edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu bulgular çerçevesinde, çalışmada panel veri yapısının içerdiği birim heterojenliğini dikkate alan ve aynı zamanda daha etkin tahminler sağlayan Rassal Etkiler modelinin kullanılması uygun görülmüştür.

3.5.3. Model Spesifikasyon Testleri

Rassal Etkiler tahmincisinin Havuzlanmış EKK ve Sabit Etkiler tahmincilerine göre tercih edilebilir olduğu F, LM ve Hausman testleri ile saptanmıştır. Rassal Etkiler tahmincisi ile elde edilen katsayıların sapmasız ve etkin olup olmadığını belirlemek amacıyla heteroskedasite, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı testleri gerçekleştirilmiştir. Model spesifikasyon testleri olarak kategorize edilebilecek bu testlere ilişkin bulgular Tablo 3.6'da özetlenmiştir.

Tablo 3.6. Model Spesifikasyon Testleri

Test	Test İstatistiği	p-değeri
Heteroskedasite	1279.31	0.0000
Otokorelasyon	3.611	0.0695
Yatay Kesit Bağımlılığı	2.380	0.0173

Modelde hata terimlerinin varyansının birimlere göre sabit olup olmadığını test etmek amacıyla uygulanan heteroskedasite (değişen varyans) testi sonucunda, hata terimlerinin sabit varyanslı olduğunu savunan H_0 hipotezi %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Bu bulgu,

modelde değişen varyans sorununun varlığına ve standart hataların sapmalı olabileceğine işaret etmektedir.

Wooldridge (2002) tarafından önerilen panel otokorelasyon testi sonucunda elde edilen p-değeri 0.0695 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, %5 anlamlılık düzeyinde hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığını savunan H_0 hipotezinin reddedilemediğini göstermektedir. Bununla birlikte, ilgili değerin %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olması, modelde düşük düzeyde de olsa bir otokorelasyon emaresine işaret etmektedir (Wooldridge, 2002). Ekonometrik tahminlerin tutarlılığı açısından otokorelasyonun kritik önemi göz önünde bulundurularak; çalışmada kullanılan tahmin yöntemi, söz konusu olasılığa karşı dirençli hale getirilmiş ve elde edilen sonuçların geçerliliği bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Panel veri setini oluşturan birimler (lke kamu yayıncıları) arasındaki olası ortak şokları ve etkileşimleri belirlemek amacıyla uygulanan (Pesaran, 2004) yatay kesit bağımlılığı testi sonucunda, p-değeri 0.0173 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer %5 anlamlılık düzeyinden ($p < 0.05$) küçük olduğu için birimler arasında bağımsızlık olduğunu savunan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Bu bulgu, paneldeki kamu yayıncılarının birbirinden bağımsız olmadığını ve model tahminlerinde yatay kesit bağımlılığı sorununun neden olabileceği sapmaların dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 3.6'teki sonuçlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde, modelde değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığı sorunlarının eş anlı olarak mevcut olduğu ve aynı zamanda zayıfta olsa otokorelasyon sorunun bulunduğu görülmektedir. Bu tür sorunların varlığı halinde tahmincilerden elde edilen standart hatalar sapmalı hale gelebilmektedir. Sonuç olarak tespit edilen sorunlara karşı dirençli tahmin yöntemi olan Driscoll-Kraay tahmincisi ile tahmin yapılmıştır.

3.5.4. Driscoll-Kraay Tahmin Sonuçları

Driscoll-Kraay (1998) tahmin yöntemi, panel veri analizlerinde sıklıkla karşılaşılan yatay kesit bağımlılığı, heteroskedasite ve otokorelasyon problemlerine karşı tutarlı ve güvenilir standart hatalar sunması bakımından ne çıkmaktadır (Driscoll & Kraay, 1998). Bu metodolojik üstünlükleri doğrultusunda, çalışmada ilgili tahminci tercih edilmiş olup elde edilen ampirik bulgular Tablo 3.7'de sunulmaktadır.

Tablo 3.7. Dirençli Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Driscoll-Kraay Tahmincisi
gdp	-0.760*** (0.140)
tax	0.834*** (0.113)
internet	0.00729*** (0.00101)
inf	0.00288*** (0.000566)
unemp	-0.0108*** (0.00286)
pop	0.0379 (0.186)
Constant	5.086*** (0.272)
Observations	250
Number of groups	25

Not: *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$
Parantez içindeki değerler standart hataları göstermektedir.

Tablo 3.7’deki bulgular incelendiğinde, modelin ve modelde yer alan değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı (pop değişkeni hariç) olduğu görülmektedir.

Kişi başına düşen geliri temsil eden gdp değişkeninin katsayısı negatif ve %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum, kişi başına düşen gelirdeki artışın bağımlı değişken olan kamu yayıncı geliri (income) üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Vergi gelirleri değişkeni (tax) ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir katsayıya sahiptir. Bu bulgu, vergi gelirlerindeki artışın kamu yayıncı gelirini artırıcı yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde internet kullanımını temsil eden internet değişkeni de pozitif ve anlamlıdır.

Enflasyon oranını ifade eden inf değişkeni de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, enflasyondaki artışın kamu yayıncı gelirini artırıcı yönde etkilediğini göstermektedir. İşsizlik oranını temsil eden unemp değişkeni ise negatif ve anlamlı bir

katsayıya sahiptir. İşsizlik oranındaki artış, kamu yayıncı gelirini düşürücü bir etkiye bulunmaktadır. Buna karşılık nüfus değişkeni (pop) istatistiksel olarak anlamlı değildir; dolayısıyla bu değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

Tahmin sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, model bağımlı değişkeni olan kamu yayıncı gelirinin özellikle kişi başına düşen GSYH, vergi gelirleri ve işsizlik gibi makroekonomik değişkenlerden anlamlı ve güçlü bir şekilde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde anlamlı bulunan enflasyon ve internet kullanım oranı değişkenleri ise kamu yayıncı geliri üzerinde nispeten daha küçük bir etkiye sahiptir.

3.5.5. Tahmin Sonuçlarının İktisadi Yorumu

Açıklayıcı değişkenlerden GDP istatistiksel olarak anlamlı olduğundan kişi başına düşen GSYH'deki %1'lik artış, kamu yayıncı gelirlerinde yaklaşık %0,76'lık bir azalışa yol açmaktadır. Katsayı işaretinin negatif olması iktisadi açıdan beklenmeyen bir sonuç değildir. Çalışma kapsamında incelenen ülkelerde kişi başına düşen gelir arttıkça özel medya yayıncılığı ve alternatif gelir kaynakları güçlenmekte, bu da kamu yayıncılarının gelir payını azaltabilmektedir.

Kişi başına düşen gelir ile kamusal yayıncı kurumların gelirlerinin arasında yer alan negatif yönlü ilişki kamu maliyesi literatüründe yer alan Wagner kanunu ile çelişmektedir. Wagner kanununa göre bir ülkenin zenginleşmesi ile birlikte bireylerin; sağlık, eğitim, kültür vb kamusal hizmet talepleri artmaktadır. Bu husus kamu harcamalarının ekonomideki payının daha fazla armasına neden olmaktadır (Akdoğan, 2021, ss. 81-84). Tahmin sonuçlarına göre kişi başına düşen gelir ile kamu yayıncılarının gelirleri arasındaki negatif ilişkinin birkaç farklı sebebi olabileceği değerlendirilebilir. İnsanların refah ve gelir seviyelerinin artması ile devletin sunmuş olduğu yayıncılık hizmeti yerine platformlar aracılığıyla (Netflix, GainTV, BluTV gibi) farklı yayıncılık taleplerine yönelmeleri, gelişmiş ülkelerde kamu yayıncılığının belirli bir olgunluğa ulaşması ve zenginleşmeden reklam piyasalarındaki etkinlikleri sebebi ile özel sektörün daha fazla istifade etmesi ile açıklanabilir.

Vergi gelirleri değişkeni katsayı tahmin sonucuna göre vergi gelirlerindeki %1'lik artış, kamu yayıncı gelirlerini yaklaşık %0,83 artırmaktadır. Bu, kamu yayıncılığının önemli ölçüde vergi gelirleriyle finanse edildiğini ve mali kapasitenin artmasının yayıncı gelirlerini doğrudan desteklediğini göstermektedir.

Nüfusun internet kullanım oranındaki 1 birimlik artış, kamu yayıncı gelirlerinde yaklaşık %0.0073'lük bir artışa yol açmaktadır. Etki küçük olmakla birlikte pozitifdir. Bu

durum, dijitalleşmenin kamu yayıncıları için yeni gelir kanalları (reklam, dijital platformlar vb.) oluşturduğunu düşündürebilir.

Enflasyondaki 1 puanlık artış, kamu yayıncı gelirlerini yaklaşık %0.0029 oranında artırmaktadır. Bu pozitif ilişki, yayıncı gelirlerinin fiyat artışlarıyla birlikte yükselmesinden kaynaklanıyor olabilir. Ancak etkinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

İşsizlik oranındaki 1 puanlık artış, kamu yayıncı gelirlerini yaklaşık %0.0108 oranında azaltmaktadır. Bu sonuç iktisadi beklentiler ile uyumlu olarak ekonomik daralma dönemlerinde kamu yayıncılığı finansmanının zayıfladığını göstermektedir.

Nüfus değişkeninin katsayı işareti pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu nedenle nüfus artışının kamu yayıncı gelirleri üzerinde belirgin bir etkisi hususunda herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

SONUÇ

Avrupa’da kamusal hizmet medyası demokratik bir standart ve gereksinim olarak kabul edilmektedir. İfade edilen standart; halkın, kâr amacı olmayan bir kurum tarafından tarafsız bir faaliyetle haber alması, eğitilmesi ve eğlendirilmesi şeklinde üç önemli işlevi kapsamaktadır. Ancak değişen teknoloji ve ekonomik faktörler neticesinde, kamusal hizmet medyasına yapılan ödemeler, vatandaşlar için mali bir yük olabileceği tartışmaları başlamıştır. Bu hususun temeli; kamusal hizmet kanallarının tekel olduğu dönemlerde, vatandaşların yapmış oldukları lisans ücreti, bandrol ücreti vb. şekilde ödeme ile televizyon sahibi olmak ve tek yayıncı olan kamusal kanalları izlemek doğrudan ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak günümüzde insanlar, bu hizmetlerden faydalanmasa bile parafiskal ödemeler şeklinde söz konusu ödemeyi yapmak zorundadırlar. Bozulan bu ilişki nedeniyle tartışmalar, kamusal hizmet medyasının gerekliliğinden, faydasından ve niteliklerinden çok, yayın için ödenen kamusal ödemelerin odağından çıkmamıştır. Türkiye kamusal hizmet yayıncısı TRT’ ye ödenen paylar ve ödemeler de Avrupa’daki gibi finansal ve mali yönleri ile tartışılmaktadır. Bu hususa ilişkin gerçekleşen tartışmaların finansal yönlerinden ziyade kamu yayıncılarının sunmuş olduğu medya hizmetlerinde nitelik ve saygınlıklarının kazandırılması ile topluma sunulan kamu hizmeti açısından daha faydalı olacaktır.

Bu çalışmada, Avrupa'daki kamu hizmeti yayıncılarının finansman yapısı, Avrupa Yayın Birliği (EBU) verilerine dayanarak, 2013 ile 2022 arasındaki dönemde incelemiştir. Kamu yayıncı kurumların gelirleri kamu maliyesi açısından incelenmiş ve dolaylı veya dolaysız bir vergi olarak konumlandırmıştır. Ayrıca, söz konusu gelirler, makroekonomik değişkenler ile ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Bu bağlamda, Avrupa'daki önde gelen kamu yayıncılarının ve Türkiye'deki TRT'nin finansman yapısı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Kamu yayıncılarının gelir yapıları ülkelerin hukuki durumuna ve tahsilat yöntemlerine göre farklılık göstermektedir. Ancak EBU kapsamında ve çalışmada kullandığımız yer alan modelde yer alan ülkelerin tamamında, kamu yayıncı gelirleri, kamusal ödemelerden oluşmaktadır. Söz konusu kamusal gelirler; merkezi bütçe aktarımı, bağımsız fon ödemeleri ve lisans ücreti olarak ifade edilen üç ana kaynaktan sağlanmaktadır.

Model kapsamında yapılan ekonometrik analize göre kamu yayıncılarının gelirleri; enflasyon, kişi başına düşen gelir, nüfus, internet kullanımı, işsizlik ve vergi gelirlerinden olumlu veya olumsuz şekilde etkilenmektedir. Söz konusu etkiler özetle:

- Enflasyon değişkeninde görülen 1 puanlık artış, kamusal yayıncıların gelirlerini **%0,0029'luk artırarak**, gelirlerin fiyatlar genel seviyesindeki yükselişten pozitif etkilendiğini ancak bu etkinin reel anlamda oldukça sınırlı kalabileceğini göstermektedir. Kurumların uzun vadeli içerik planlaması yapabilmesi ve olası enflasyonist şoklardan korunabilmesi için kamusal katkı payları, lisans ücretleri veya bütçe ödeneklerinin otomatik olarak yıllık enflasyon oranlarına endekslenmesi bir çözüm seçeneği olarak değerlendirilebilir.
- GDP değişkenine göre, kişi başına düşen gelirdeki %1'lik artış, kamu yayıncı gelirlerinde yaklaşık **%0,76'lık** bir azalışa yol açmaktadır. Modelimizde, refah seviyesi artan bireylerin dijital platformlar (Netflix, GainTV, BluTV vb.) gibi alternatiflere yönelebileceği ve kamu yayıncılığının bu süreçte gelir payının azaldığı söylenebilir. Bu olasılık karşısında kamu yayıncılarının, küresel ticari platformların rekabetiyle baş edebilmek adına geleneksel yayıncılığa bağımlı kalmayıp, yapay zekâ destekli ve kişiselleştirilmiş kamu dijital platform altyapılarını daha aktif bir içerik stratejisiyle genişletmesinin faydalı olabileceği öngörülmektedir.
- Nüfus değişkeni modelde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış, dolayısıyla kamu yayıncı gelirleri üzerinde belirleyici bir etkisinin olmadığı yönünde bir kanaat oluşmuştur.
- İnternet kullanım oranındaki 1 birimlik artışın, kamu yayıncı gelirlerinde **%0,0073'lük** pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır. Etkinin düşük olması farklı platformların internet yolu ile kamu yayıncılarına alternatif hale gelmesi ile olabilir. Ancak etkinin pozitif yönü ile dijitalleşmenin reklam ve dijital platformlar üzerinden yeni gelir kanalları oluşturduğu söylenebilir.
- İşsizlik oranındaki 1 puanlık artışın, iktisadi beklentilerle uyumlu olarak, kamu yayıncı gelirlerini **%0,0108** oranında azalttığı tespit edilmiştir. Bu durum, ekonomik daralma dönemlerinin kamu yayıncılığı finansmanı üzerinde zayıflatıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.
- Vergi gelirleri değişkeni katsayı tahmin sonucuna göre; vergi gelirlerindeki %1'lik artış, kamu yayıncı gelirlerini yaklaşık **%0,83 artırmaktadır**. Bu sonuç, kamu yayıncılığının önemli ölçüde genel vergi sistemine ve devletin mali kapasitesine bağımlı olduğunu göstermektedir. EBU'nun "siyasi müdahaleden bağımsızlık" ilkesinin tam olarak hayata geçirilebilmesi ve bu yüksek vergi bağımlılığının yapabileceği risklerin azaltılması adına; kamu yayıncılarının finansman kaynaklarının genel devlet bütçesinden

olabildiğince ayrıştırılması, hükümetlerin tek taraflı bütçe tasarruflarını sınırlandıracak yasal güvencelerin tahsis edilmesi ve bütçe ihtiyacını nesnel yayıncılık maliyetlerine göre belirleyecek bağımsız finansman tespit kurullarının oluşturulması birer politika alternatifi olarak tartışılabilir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre kamu yayıncı kurumların gelirleri, kamu gelirleri teorisi açısından değerlendirildiğinde, kamu hizmeti yayıncılığının piyasa koşullarına tamamen terk edilmesinin kamu yararı ve hizmetin sürekliliği açısından uygun olmadığını desteklemektedir. Kamu yayıncılığı, kamusal mal ve hizmet özellikleri taşıması nedeniyle, istikrarlı ve öngörülebilir kamu finansmanı mekanizmalarına ihtiyaç duymaktadır. Bu itibarla, kamu yayıncılarının finansman yapılarında mali özerkliği güçlendiren, enflasyona duyarlı ve uzun vadeli planlamaya imkân tanıyan modellerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Kamu yayıncılığı mevzuatlarında yer alan geleneksel cihaz odaklı (televizyon/radyo) bandrol veya lisans ücreti uygulamalarının, dijital çağın gerçeklerine göre revize edilmesi gerekebilir. Finansman sistemlerinin, sadece geleneksel alıcı cihazlarla sınırlı kalmayıp internete bağlanan tüm yeni nesil akıllı cihazları kapsayacak şekilde, adil ve sürdürülebilir matrah oranlarıyla yeniden düzenlenmesi bir çözüm yolu olarak görülebilir.

Kamusal ödemelerin toplum gözündeki meşruiyetini artırmak ve vergi uyumunu desteklemek adına kamu yayıncı kurumlarının bünyesinde EBU standartlarına uygun mekanizmalarının kurulması önerilebilir. Kurumların harcamalarının, ürettikleri içeriklerin ve programların toplumsal faydasının bağımsız kurullar tarafından değerlendirilmesi ve yıllık raporlar halinde şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılması kurumsal saygınlığa katkı sağlayabilir.

Kamu yayıncılarının finansal sürdürülebilirliğinin, toplumsal rızanın (kamusal katkı payı ödeme motivasyonunun) korunmasına doğrudan bağlı olabileceği varsayılmaktadır. Yayın çeşitliliği, bağımsızlık, tarafsızlık ve her kesimi kapsayıcılık ilkelerinin güçlendirildiği bir kurumsal yapının, halkın kuruma olan güvenini ve ödediği kamusal paylara olan rızasını yeniden inşa etmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu tür küresel reformların, finansal yönüyle tartışılan kamusal ödemelerin odağını dar bir mali tartışmadan çıkararak, topluma sunulan kamu hizmetinin kalitesi, niteliği ve saygınlığı açısından çok daha faydalı bir zemine taşınmasına imkân sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

5610 S. Cumhurbaşkanlığı Kararı, 5610 (2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.5610.pdf>

Afrizal, M., & Khoirunurrofik, K. (2025). The Role of Information and Communication Technology on Tax Revenue in Indonesia. *Jurnal Ekonomi Pembangunan*, 23, 71-84.

<https://doi.org/10.29259/jep.v23i1.23192>

Akar, S. (2013). Vergi Gelirlerinin Esnekliği ve İstikrarı: Merkezi Bütçe Sınıflandırılmasına Dayalı Ampirik Bir Analiz. *Maliye Dergisi*, 165, 27-37.

Akbulut, E. (2021). Türkiye’de Enflasyon, Faiz, Vergiler Ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Ampirik Analiz. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(1), 147-169.

Akdoğan, A. (2021). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi.

Altay, A. (2019). *Kamu maliyesi / Asuman Altay*. Seçkin Yayıncılık.

<https://3d43585e923c69c05fe5cddbdcda4e642ae7fbed.vetisonline.com/contentitem/edstur:edstur.5280?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:edstur:edstur.5280&crl=c>

Armstrong, R. (2016). Public Broadcasting. İçinde *Broadcasting Policy in Canada, Second Edition* (2. bs., ss. 117-132). University of Toronto Press. JSTOR.

<http://www.jstor.org/stable/10.3138/j.ctv1n359dt.11>

Arslan, A., Canpolat Gökçe, E., & Ateş, M. S. (2020). Türkiye’de İktisadi Krizlerin Toplam Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 332-349.

<https://doi.org/10.21547/jss.654439>

Awasthi, R. (2020). Determinants of Property Tax Revenue: Lessons from Empirical Analysis. *Policy Research Working Paper*, 9399.

Ay, H. M., & Talaşlı, E. (2008). *Ülkelerin Ekonomik Gelişmişlik Seviyeleri ve Vergi Yapıları Arasındaki İlişki*. TR Dizin (uvt.80804). <https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=e2e59c3b-1ae3-35ef-8af9-d73eac67257e>

- Aydın, F. F. (2024). Enflasyon, İşsizlik Ve Ekonomik Büyümenin Vergi Gelirleri Üzerine Etkisi: G7 Ülkeleri Örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, (670), 123-146. TRDizin,.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı(giriş): 6. basım*. Hiperlink Yayınları. eBook Collection (EBSCOhost).
- <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1917287&lang=tr&site=ehost-live>
- Ball, C., Creedy, J., & Victoria Business School, V. U. of W. (2013). *Population Ageing and the Growth of Income and Consumption Tax Revenue* (Working Paper Series).
- <http://researcharchive.vuw.ac.nz/handle/10063/2827>
- Baltagi, B. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*. John Wiley & Sons.
- https://books.google.com.tr/books?id=oQdx_70XmyOC
- Başçı, E. (2018). Kamu Hizmeti Yayıncılığı Düzenlemelerinde Halkın Katılım ve Temsiliyet Biçimleri Üzerine Bir Değerlendirme (İngiltere-Almanya-Türkiye Örnekleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10(4), Makale 4.
- Bati, B. E. (2025). Determinants of Tax Revenue in East African Countries: Evidence from Sudan & Rwanda. *Journal of Tax Reform*, 11(1), 39-56.
- Berg, C., & Lund, A. (2012). Financing Public Service Broadcasting: A Comparative Perspective. *JOURNAL OF MEDIA BUSINESS STUDIES*, 9(1), 7-21. (WOS:000409764100002).
- <https://doi.org/10.1080/16522354.2012.11073533>
- Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2005). The Limited Role of the Personal Income Tax in Developing Countries. *Journal of Asian Economics*, 16(6), 928-946.
- <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2005.09.001>
- Blanchard, O. J., & Summers, L. H. (1986). Hysteresis and the European Unemployment Problem. *NBER Macroeconomics Annual*, 1, 15-78. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3585159>
- Booth, P. (2020). The Future of Public Service Broadcasting and the Funding and Ownership of the BBC. *Economic Affairs*, 40(3), 324-343. <https://doi.org/10.1111/ecaf.12419>

- Brennen, J. S., & Kreis, D. (2016). Digitalization. İinde *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy* (ss. 1-11). John Wiley & Sons, Ltd.
<https://doi.org/10.1002/9781118766804.wbiect111>
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239.
<https://doi.org/10.2307/2297111>
- Burnley, R. (2017). Public Funding Principles for PSM. *European Broadcasting Union (EBU)*.
- Chakraborty, S. K. (2020). *Macroeconomics*. Himalaya Publishing House. eBook Subscription Super Collection - Turkey (EBSCOhost) (2642206).
<https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=68d8850d-94de-3065-810a-453f7bc22f91>
- Collins, R. (2002). *Media and Identity in Contemporary Europe: Consequences of Global Convergence*. Intellect. <https://books.google.com.tr/books?id=Ni5iAAAAMAAJ>
- avuođlu, A. T. (2005). Vergi Gelirleri Ve Kamu Harcamaları Açısından Enflasyon: Tanzi Ve Ters Tanzi Etkileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi*, 7(3), 35-52.
- iek, U., & Uğur, K. (2019). Türkiye İle Ab lkelerinin Dolaylı – Dolaysız Vergiler Açısından Karılatirması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(24), 290-310.
<https://doi.org/10.21076/vizyoner.565970>
- Data on Taxation Trends—Taxation and Customs Union—European Commission*. (2025).
https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en
- Dong, B. (2023). A Systematic Review of the Enterprise Digital Transformation Literature and Future Outlook. *Frontiers in Computing and Intelligent Systems*, 3(3), 11-14.
<https://doi.org/10.54097/fcis.v3i3.7984>
- Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2010). *Macroeconomics*. McGraw-Hill Education.
<https://books.google.com.tr/books?id=qLJFPgAACAAJ>

- Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
<https://doi.org/10.1162/003465398557825>
- EBU. (2024a). *EBU*. <https://www.ebu.ch/home>
- EBU. (2024b). *Funding of Public Service Media*. EBU.
<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>
- EBU, E. B. (2023, Ağustos 10). *Public Service Media*. <https://www.ebu.ch/about/public-service-media>
- EBU, E. B. (2025). *Funding of Public Service Media*.
<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>
- EBU, E. B. (2026). *Funding of Public Service Media* [Araştırma Raporu]. European Broadcasting.
<https://www.ebu.ch/publications/research/membersonly/report/funding-of-public-service-media>
- Edizdoğan, N., Cetinkaya, Ö., & Gümüş, E. (2021). *Kamu Maliyesi*. Ekin Kitabevi Yayınları.
- Foster, R., & Insitute, D. H. (1992). *Public Broadcasters: Accountability and Efficiency*. Edinburgh University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=EFO4AAAAIAAJ>
- Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*, 58(1), 1-17. JSTOR.
- Gnangnon, S. (2022). Internet, Participation in International Trade, and Tax Revenue Instability. *Journal of Economic Integration*, 37(2), 267-315. (WOS:000807450600004).
<https://doi.org/10.11130/jei.2022.37.2.267>
- Gnangnon, S. K. (2020). Internet and Tax Reform in Developing Countries. *Information Economics and Policy*, 51, 100850. <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2020.100850>

- Gobble, M. M. (2018). Digitalization, Digitization, and Innovation. *Research-Technology Management*. (world).
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08956308.2018.1471280>
- Goldfarb, A., & Tucker, C. (2019). Digital Economics. *Journal of Economic Literature*, 57(1), 3-43. JSTOR.
- Gordon, R. J. (1977). The Theory of Domestic Inflation. *The American Economic Review*, 67(1), 128-134. JSTOR.
- Greene, W. H. (2003). *Econometric Analysis*. Prentice Hall.
<https://books.google.com.tr/books?id=JJkWAQAAMAAJ>
- Gruber, J. (2016). *Public finance and public policy* (Fifth edition.). Worth Publishers.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2009). *Basic Econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill/Irwin.
- Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica*, 46(6), 1251.
<https://doi.org/10.2307/1913827>
- Holznagel, B., & Nüßing, C. (2010). *Basic principles for the funding of public service broadcasting*. Köln : Inst. für Rundfunkökonomie an der Univ. zu Köln.
- Hotunluoğlu, H., & Kirli, E. (2015). Vergi Geliri Üzerinde Bireysel İnternet Kullanımının Etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 285-292.
- Hotunluoğlu, H., & Özçağ, M. (2012). The Effect of Internet Use to Tax Revenue: An Empirical Analysis for OECD Countries. *MALIYE DERGİSİ*, (163), 354-366. (WOS:000420275800019).
- Hsiao, C. (2022). *Analysis of Panel Data* (4. bs.). Cambridge University Press. Cambridge Core.
<https://doi.org/10.1017/9781009057745>
- <https://www.trt.net.tr>. (2025). TRT Banrol-Açıklamalar.
<https://www.trt.net.tr/bandrol/bandrol/aciklamalar>
- <https://www.vero.fi/>. (2025). Public Broadcasting Tax and Åland Islands Media Fee.
https://www.vero.fi/en/About-us/newsroom/visual_aids_for_presentations_and_for_t/public_broadcasting_tax/

- İLO. (2013). *Report I. General report: Nineteenth International Conference of Labour Statisticians*.
- IMF. (2022). *Fiscal Monitor: Helping People Bounce Back: October 2022*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/fiscal-monitor/2022/October/English/text.ashx?la=en>
- Işık, A. (2014). *Kamu Maliyesi: Ekonomik ve Mali Terimler Sözlüğü İlaveli* (3. Baskı). Ekin Basım Yayın Dağıtım. Hiperkitap (eBook Collection) (2015983).
<https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=9b6ca7bb-69b2-3032-99b1-45b06a331199>
- Işığışok, E. (1998). Türkiye’xxde Gelir Dağılımı ve 1987-1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 16(1).
<https://avesis.uludag.edu.tr/yayin/b2662857-c18b-4373-9023-caefee9ad656/turkiyexxde-gelir-dagilimi-ve-1987-1994-gelir-dagilimi-arastirmalarinin-karsilastirmali-bir-analizi>
- İrteş Gülşen, M., & Özer, M. O. (2024). Dolaylı Vergi Gelirleri İle Enflasyon Oranı Arasındaki Saklı İlişkinin Analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(4), 912-924. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1471131>
- Kalenderoğlu, M. (2017). *Kamu Maliyesi Bütçe ve Borçlanma*. Seçkin Yayıncılık.
<https://3d43585e923c69c05fe5cddbdcda4e642ae7fbed.vetisonline.com/contentitem/edstur:edstur.4044?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:edstur:edstur.4044&crl=c>
- Karabulut, T. (2014). Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmalarının Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1-2), 21-36.
- Kargı, B. (2007). Vergi Politikaları Ve İktisadi Gelişme İlişkisi:türkiye Üzerine Zaman Serileri Analizi (1987-2002). *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 45-81.
- Karış, Ç., Koçak, S., & Çil, D. (2022). Enflasyon, Enflasyon Oynaklığı Ve Vergi Gelirleri Arasındaki Dinamik İlişkiler: Türkiye Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (36), 209-222. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1116532>

Kirmanoğlu, H. (2021). *Kamu Ekonomisi Analizi/ Hülya Kirmanoğlu*. Beta Yayınları.

<https://3d43585e923c69c05fe5cddbdcda4e642ae7fbed.vetisonline.com/contentitem/edstur:edstur.109856?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:edstur:edstur.109856&crl=c>

Kremer, M. (1993). Population Growth and Technological Change: One Million B.C. to 1990. *The*

Quarterly Journal of Economics, 108(3), 681-716. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/2118405>

Kutbay, H. (2019). Vergi Gelirlerini Etkileyen Faktörler: Seçilmiş Ülkeler İçin Panel Veri Analizi. *Journal*

of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, 6(3), 602-

617. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.519599>

Malthus, T., & Linnér, B.-O. (2013). An Essay on the Principle of Population (1798). İçinde L. Robin, S.

Sörin, & P. Warde (Ed.), *The Future of Nature* (ss. 19-30). Yale University Press. JSTOR.

<https://doi.org/10.2307/j.ctt5vm5bn.7>

Mankiw, N. G. (2016). *Macroeconomics*. Ninth edition. New York : Worth Publishers, [2016].

<https://search.library.wisc.edu/catalog/9912138668502121>

Mapunda, M., Kira, A. R., & Ngomuo, S. (2023). Does service sector growth influence tax revenue in

Tanzania? *Cogent Business & Management*, 10(3), 2259615.

<https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2259615>

Mazzone, G. (2019). Public Service Broadcasting. İçinde *The International Encyclopedia of Journalism*

Studies (ss. 1-8). John Wiley & Sons, Ltd.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0141>

McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. SAGE.

Meçik, O., & Karabacak, M. (2022). Analysing the Tax Structure of Turkish Economy: A Time-Varying

Causality Analysis. *Sosyoekonomi*, 30(51), 149-164.

<https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2022.01.08>

Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri—T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü.

(2025). <https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri>

Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1984). *Public Finance in Theory and Practice*. McGraw-Hill.

- OECD. (2013). *Measuring the Internet Economy: A Contribution to the Research Agenda*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/measuring-the-internet-economy_5k43gjg6r8jf-en.html
- OECD. (2014). *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/addressing-the-tax-challenges-of-the-digital-economy_9789264218789-en.html
- OECD. (2019). *Measuring the Digital Transformation*. https://www.oecd.org/en/publications/measuring-the-digital-transformation_9789264311992-en/full-report.html
- OECD. (2025). *Tax Administration Digitalisation and Digital Transformation Initiatives*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c076d776-en>
- O'hagan, J., & Jennings, M. (2003). Public Broadcasting in Europe: Rationale, Licence Fee and Other Issues. *Journal of Cultural Economics*, 27(1), 31-56. JSTOR.
- Pesaran, M. H. (2004). *General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels*. <https://doi.org/10.17863/CAM.5113>
- Pesaran, M. H. (2015). *Time Series and Panel Data Econometrics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198736912.001.0001>
- Probus News. (2025, Ekim 4). 50,000 Germans Exempt from Broadcast Fee in October. <https://www.probusnews.com/news/50000-germans-exempt-from-broadcast-fee-in-october>
- PSM Funding Models. (t.y.). *Public Media Alliance*. Geliş tarihi 15 Kasım 2025, gönderen <https://www.publicmediaalliance.org/about-us/what-is-psm/psm-funding-models/>
- Rundfunkbeitrag.de. (2025). Der Rundfunkbeitrag - English. https://www.rundfunkbeitrag.de/welcome/englisch/index_ger.html#the_licence_fee
- Sağdıç, E. N. (2019). Vergi Gelirlerini Belirleyen Faktörlerin Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 155-178.

- Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2009). *Economics*. McGraw-Hill Education. Google-Books-ID: eS5ZAAAAYAAJ.
- Saraçoğlu, F., & Erul, M. R. D. (2022). *Servet Vergisinin Tam Zamanı*. TR Dizin (uvf.532593).
<https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=09054407-08f9-37ea-8f3c-3ee71810859c>
- Schneider, F., & Enste, D. H. (2000). Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. *Journal of Economic Literature*, 38(1), 77-114. JSTOR.
- Sehl, A. (2024). Funding of Public Service Media in Germany. *The Political Quarterly*, 95(1), 78-85.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-923X.13370>
- Seligman, E. R. A. (1893). The Classification of Public Revenues. *The Quarterly Journal of Economics*, 7(3), 286-321. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1884005>
- Skog, D., Wimelius, H., & Sandberg, J. (2018). *Digital Disruption*.
- Sobel, R. S., & Holcombe, R. G. (1996). Measuring the Growth and Variability of Tax Bases Over the Business Cycle. *National Tax Journal*, 49(4), 535-552. JSTOR.
- Soydal, H., & Yılmaz, M. L. (2014). Türkiye’de Dolaylı Ve Dolaysız Vergiler ve Ekonomiye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 12(1-2), 295-308.
- Steemers, J. (2020). *The Funding of Public Service Broadcasting in Europe – Funding Systems and Decriminalisation—Selected Territories Information Briefing 30 March 2020*.
- Stiglitz, J. E., & Rosengard, J. K. (2015). *Economics of the Public Sector*. W. W. Norton, Incorporated.
<https://books.google.com.tr/books?id=8FfsoQEACAAJ>
- Susam, N. (2024). *Kamu Maliyesi Temel Kavram ve Esaslar/ Nazan Susam*. Seçkin Yayıncılık.
<https://3d43585e923c69c05fe5cddbdcda4e642ae7fbed.vetisonline.com/contentitem/edstur:edstur.109544?sid=ebsco:plink:crawler&id=ebsco:edstur:edstur.109544&crl=c>
- Sümer, B. (2014). Avrupa Birliği’nde Kamu Hizmeti Yayıncılığının Finansmanına İlişkin Politika Gündemi: Amsterdam Protokolü ve Etkileri. *Kültür ve İletişim*, 17 (1)(33), Makale 33.

- Tanzi, V. (1977). Inflation, Lags in Collection, and the Real Value of Tax Revenue (L'inflation, Les Retards De Recouvrement Et La Valeur Réelle Des Recettes Fiscales) (Inflación, Desfases En La Recaudación Y Valor Real De Los Ingresos Tributarios). *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 24(1), 154-167. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3866540>
- Tanzi, V. (1978). Inflation, Real Tax Revenue, and the Case for Inflationary Finance: Theory with an Application to Argentina (Inflation, Recettes Fiscales Réelles Et Avantages Du Financement Inflationniste: Théorie Et Application Au Cas De l'Argentine) (Inflación, Ingreso Tributario Real Y Financiamiento Inflacionario: Teoría Y Aplicación Al Caso De Argentina). *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 25(3), 417-451. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3866679>
- Tanzi, V., & Zee, H. H. (2000). Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries. *National Tax Journal*, 53(2), 299-322. JSTOR.
- Tatoğlu Yerdelen, F. (2021). *Panel Veri Ekonometrisi*. Beta Yayınları. Turcademy (edstur.110455). <https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=be686542-e86c-385c-98c0-5e6860dbd4fa>
- Todorović, J., Đorđević, M., Kalaš, B., & Cakić, M. R. (2025). Tax Revenue Insights: Analysis of Determinants in Western Balkan Countries. *Ekonomika*, 71(2), 1-12.
- TRT, T. R. T. K. (2023). *TRT 2022 FAALİYET RAPORU* (s. 252) [Faaliyet Raporu]. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. <https://www.trt.net.tr/pdfs/event-reports/2022.pdf>
- Turhan, S. (1993). *Vergi teorisi ve politikası*. Filiz Kitabevi. <https://books.google.com.tr/books?id=VfmOtAEACAAJ>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 (1982).
- Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Gelirleri Kanunu, 3093 Sayılı Kanun (1984). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3093.pdf> 15/12/1984
- Veljanovski, C. (2020). *Public Service Broadcasting: Ownership, Funding and Provision* (The Case for Privatising the BBC, Booth Ed., Institute of Economic Affairs, 2016). [2020]: [S.I.] : SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2746451%20%5BDOI%5D>

- Weeds, H. (2016). Is The Television Licence fee fit for Purpose in the Digital Era? *Economic Affairs*, 36(1), 2-20. <https://doi.org/10.1111/ecaf.12166>
- Weeks, J. (2011). *Population: An Introduction to Concepts and Issues*. Cengage Learning.
- Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. MIT Press.
- Www.gov.uk. (2025). TV Licence - GOV.UK. <https://www.gov.uk/find-licences/tv-licence>
- Www.rtve.es. (2010, Ağustos 6). Las televisiones privadas y las “telecos” tendrán que pagar la tasa para RTVE antes de octubre. <https://www.rtve.es/noticias/20100806/televisiones-privadas-telecos-tendran-pagar-nueva-tasa-a-rtve-antes-octubre/344427.shtml>
- Www.skatteverket.se. (2025). [Text]. Public Service Fee. <https://skatteverket.se/servicelankar/otherlanguages/englishengelska/individualsandemployees/livinginsweden/publicservicefee.4.676f4884175c97df4193041.html>
- Www.taxing.it. (2024, Ekim 5). Manage Your Canone TV Licence Fee – Taxing.It. <https://taxing.it/canone-rai-italian-tv-licence-fee/>
- Yıldırım, K. (2008). *Makro iktisada giriş/ Kemal Yıldırım*. Ekin Kitabevi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Kütüphanesi (neu.2111362). <https://research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=858d1218-bde6-3952-855a-a39f47b28967>